

J. SNÍŽEK

PES A KUS MASA

(STUDIE GENERACE)

OBECNÍ KNIHOVNA
VLKANČICE

1930

KNIHTISK FR. ZIEGNER, PRAHA XII

N Á K L A D E M A U T O R O V Ý M

I.

Učitel Šára v Tuchoplazech na dvoutřídce vyprávěl dětem o Havlíčkově zajetí v Brixenu, když pro něj přišli četníci. Stáli za dveřmi se řetízky a jak Šára otevřel, skočili na něj a podrželi mu ruce.

Třída byla tichá. Šáru děti velmi milovaly pro jeho vyprávění — a čekaly.

Za dveřmi zaharašily řetízky a vznikla tlumená rozmluva, která nejstarší ve třídě divně poděsila.

Bohuš Karbanů, skoro kamarád Šárův, ze strachu pootevřel. Skoro všechny děti uzřely, jak spolkl slinu a věděly, co to je, když se takhle ve škole spolkně slina: zaleknutí, strašný strach a bezmocnost.

»Co je?« zašeptal Pepa Kutilů, tento malý, sarkastický, neduživý hoch, lnoucí k Šárovi více než k vlastnímu otci.

»Co je?« zeptala se beze slov celá třída velkýma, čekajícíma očima.

Leč Bohuš Karbanů, ten největší, který Maří Kropáčkové zvláště rád pomáhal úkoly, zesivěl, ještě spolkl slinu a odpověděl:

»Copak já vím, jsou tady četníci.«

Tak to zůstalo a děti vyjevily oči ještě víc.

Za chvílku se totiž znovu otevřely dveře a jmu vešel řídící, »řídící«, malý, zavázaný, šedivý a tak nějak ustavičně rozdrchaný řídící, třesoucí se a nesvůj.

»Budeme pokračovat«, řekl hned ode dveří a všechny Šárovy děti hned věděly, že se něco stalo.

»Pro našeho pana učitele přišli četníci.« — — —
Bylo čtení.

Vstala v třetí řadě Anička Štolova, ta nejposlušnější a hledíc vyplnit tajné přání řídícího, četla školním zpěvavým hlasem, hrdinsky se přemáhajíc:

»— když vláda nedovedla takto udolati Havlíčka, sáhla k prostředku násilnému. Několik dní před vánoci roku 1852 dala ho zatknouti a odvézti do tyrolského města Brixenu. Havlíček nepřestal se ani na okamžik chovati mužně a statečně. — — —«

Dole pod školou zařehotali starostovi koně a ozval se dunivý hluk venkovského těžkého kočáru.

Všecky děti zvedly hlavy od čítanek a malý Šidrava se dokonce nahnul k oknu.

»Nedívejte se tam,« napomenul řídící, přidávaje se nevědomky k dětskému podezření.

Anička Štolova četla:

»Přeše všechny útrapy a bolesti duševní, které způsobilo mu loučení s milovanou rodinou, rodiči, manželkou i dceruškou Zdeničkou — — —«

Najednou položila čítanku, shroutila se na lavici a zaplakala. Ostatní se po ní zadívaly, pak na řídícího.

Řídící celý ještě ztrnulý nevysvětlitelnou hrůzou situace a v dobré shodě s Šárou, také sklapl cvičebnici a šel k oknu.

Děti se rázem očima dorozuměly.

Celá třída nechala Havlíčka a začala škytat.

»Co brečíte?« křikl řídící do šátku a hlas se mu nalomil. Teprve tím víc ozýval se pláč a zesílil ještě, jak se kočár dole hnul a dal se návsí k Vysokému kopci a do města.

— — — — —
»Tamhle bydlí moje žena,« poznamenal v kočáru Šára.

Bylo viděti malý domek a před ním postavu s dítětem v náručí.

»A to je můj Jiří.«

Nikdo neodpověděl.

Seděl po boku strážmistrově a tytéž ruce, které před chvílí spočinuly na dětských hlavách, ležely v klíně, pevně semknuty úzkými řetízky, spjatými na zámek.

Jen stará Kosmice byla na návsí a skoro na konci dědiny stál starosta Tymich v rozpacích a zdrčený scénou, která posadila Šáru do jeho kočáru.

Scéna byla tato: Osoby:

Řídící Zrunek, dva strážmistři, starosta, Šára. Místo: jediný pokoj Zrunkův s nábytkem řídícího, chystajícího se jíti do pense. — Všichni stáli, jedině Šáru, udiveného, skoro vzrušeného neslýchaným uspořádáním osob, posadili. Sám se tomu divil, že sedí, vlastně musí sedět na výzvu staršího strážmistra — když ostatní stojí.

Strážmistr se ptal:

»Pane učiteli, pamatujete se na vraždu hajného Tožičky?«

Šára měl výtečnou paměť od mala. Ano, pamato-

val se. Byla to strašná věc. Mluvílo se o tom snad skoro týž den v Radvančicích u Sázavy, kde tehdy Šára před pěti lety kantořil. Taková nějaká pytlácká msta to byla, nebo co. — I toho hajného Tožičku jednou viděl, když jako host u sedláků ve Vlkovcích střílel koroptve. Křičel na něj Tožička:

»Pane učiteli, tamhle za téma bramborama u lesa přelítly vám koroptve.«

Jako dnes to vidí. Stojí u pěkného jetele pod panským lesem »na nebesích«, v ruce flintu. Je krásně. Jetel voní a střelené koroptve se houpou na tašce. Ty žena ráda uvidí. Má rád svou ženu, sázavačku z chudého baráku Kotábova, starosty z Radvančic. — — —

Šára se usmál a odpověděl:

»Pamatuji.«

Ale strážmistr pokračoval:

»Bylo to pátého května v roce 1918 v pět hodin ráno, je to dnes pět let. Můžete mi, pane učiteli, říci, co jste toho dne ráno dělal?«

Šárovi se postavila před oči tato vzpomínka: jde z Janovic domů, co tam dělal, už neví. Ale potkal za Staňkovicemi bábu z Benátek. Znala ho, šli spolu. Bába o Tožičkovi: že neměl jako ženatý chodit do ošklivých míst, kam chodí pytláci, že neměl být na kousek dřeva jako kdyby bylo jeho a kdesi cosi.

»Vždyť já jsem toho rána snad mohl dokonce být u Vlkovců na čekání,« myslil si tehdy Šára, kráčeje vedle báby. Opravdu, jednoho rána slyšel z dálky několik výstřelů za sebou. Tak se na čekání nestřílí.

Usmál se po druhé, podíval se do strážmistrových očí a řekl klidně:

»Myslím, že jsem byl na čekání u Vlkovských luk v Chobotě, na straně k Mělníku.«

Hned to zapsali.

»Kolik výstřelů jste slyšel?«

»Asi tři, čtyři.«

»Kdy jste se o vraždě dozvěděl?«

Bože, proč se na něho všichni tolik dívají? A pan řídící jaký jest bledý! A pan starosta! Bože všemohoucí, co to znamená?

Vyslýchají ho. Ale proč? K čemu?

»Pane učiteli, odpovězte. Kdy jste se o vraždě dozvěděl?«

»Hned, jak jsem se vrátil.«

»Odkud?«

Odkud? Což on ví? Všechno se mu plete, kola se mu hanbou dělají před očima, že je vyslýchán lidmi, jejichž kolegové zdaleka mu salutují, a před starostou a panem řídícím, který se v něm viděl.

»No, hned jsem to věděl, jak jsem přišel.«

»Z toho čekání?«

Zase vidí Šára sebe, jak pospíchá ráno do vlkovského dvora k nájemci, který mu slíbil prasátko. Jde časně, aby předběhl řezníky. —

Hlava mu už třeští a hučí mu v ní.

Jen kývl a nevěděl už nač kývá.

Černá tma hanby houstla víc a víc a zní vystupovalo jako ohnivými literami napsáno:

Jsi v podezření — v p—o—d—e—z—ř—e—n—í
Skončili. Sklapli zápisník.

»Pane učiteli, jménem zákona vás zatýkám!«

Šára zklidněl, jako když se ho to netýká.

Zato paní řídící, poslouchající za dveřmi, vykřikla:

»Ježíš Marjá!«

Zrunek se vrátil do kuchyně.

Šára už nesměl udělati ani krok z pokoje.

Ale na ženu si vzpomněl a jako blesk se mu mihla hlavou jejich světnička ve výměnku u Kotábových, kde v Radvančicích bydlili. Bože, mluvil s Mařenkou o Tožickovi. Litovali hajného i jeho ženu.

»Že mi to snad naposledy řekla žena o té vraždě?«

Řekl to nahlas.

Nelenovali si pro Marii poslat. Přišla a její oči byly plny děsu. Na nic se nepamatovala a do výpovědi Šárových přišel nový rozpor. Radvančice byly půl druhé hodiny od Vlkovců a nikdo nemohl o vraždě dříve vědět než až na večer, nebo druhý den.

»Já jsem ti vždycky říkala, abys tam nechodil,« zabědovala Marie.

»Kam?« zaptal se ostře strážmistr.

»No, k těm pánům.«

»Aha,« zasmál se mladší četník.

Šára přišel úplně k sobě a těšil ženu. Jak jen mohl, usmíval se na malého Jiříčka v matčině náruči.

Někde hluboko v nitru mu bylo strašně.

Starosta odešel pro kočár.

»Ježíši Kriste, kam tě odvezou?« naříkala Marie na Šarově rameni.

»Ale jen do Hory,« odpověděl Šára.

»A co se vlastně stalo?« ptala se Marie.

Vstoupil mezi ně četník.

»Nesmíte mluvit o případu.«

Ale Šára s veškerou vážností učitele a poctivého člověka, řekl:

»Pane strážmistře, kdo mě obvinil?«

»Znáte Pustovou?« odpověděl strážmistr.

»Jakživ jsem ani toho jména neslyšel.«

»Nu, ta vás viděla s ostatními, jak jste na Tožičku stříleli. Byla u toho. Je to marné, pane učiteli, kdybyste se přiznal hned, bylo by to nejlepší.«

»Jiří!« vykřikla Marie a zapotácela se.

Šára ji zachytil a pln bolesti se zadíval na oba četníky.

Mladší se opět ušklíbl.

Měli ho. Mátl se. Pustová měla pravdu. Zatkli jej a teď se pravda vyjeví.

Kočár předjel.

Marie s dítětem na rukou šla, podpírána paní řídící k domovu. Chtěla se rozloučiti, ale stále padala do mdlob. Paní řídící šeptala:

»Ale vždyť zítra přijde, hloupost, pana učitele z něčeho takového vinit.« — Ale i paní řídící byla bledá a zděšená. —

Dali mu řetízky a šátkem mu je přikryli.

Jeli mezi vlnícími se lány k Vysokému vrchu.

»A kde se to vlastně mělo stát, pánové?« zeptal se Šára.

Oba četníci se zasmáli.

Měli ho, ať se baví.

»No, kde, přece na »Babě«, uprskl mladší strážmistr Penízek.

»A kde říkají na »Babě?« zeptal se Šára.

»Vy to víte lepší než já,« zasmál se Penízek,
»já nejsem ve Valicích tak dlouho.«

»Baba.« Snad to byl ten kopec nad Vlkovským
dvorem? —

Šára opravdu nevěděl. Byl zván do Vlkovců tam-
nějšími rolníky jako host a znal jen z doslechu a
z vyprávění starosty Burýna, jak se která stráň
jmenuje.

»Baba«. Když ještě chodil Šára za svou ženou,
pomáhal sušit Kotábovům seno za vlkovským dvo-
rem. Říkali dílcům »u Baby«. Která to však byla
stráň? Nalevo přes údolí, nebo ta napravo?

Opravdu nevěděl.

Tak jej přivezli do Hory na »hejtmanství«.

Honíval se tu Šára jako kluk kolem sochy
svatého Václava, sem pod starou synagogu chodí-
vával později jako kandidát učitelství s Márinkou
Svaňkovou, spíš vážný než veselý, s černou samet-
kou po kumštýřsku zavázanou, s houslemi pod
paží.

A teď stál v ponuré budově politické správy,
v studené síni a čekal. Řetízky byly jako rozpálené
olovo. V očích se mu stále míhala červená kola a
v hlavě myšlenka, že všechno, co se odehrálo v tucho-
plazské škole je sen. Dupl nohou, ale dlaždice se
mu ozvaly, studené dlaždice okresního soudu. —

Skutečnost, bože, skutečnost! A sto kroků odtud
bydlí maminka se sestrou Aničkou, taky kantor-
kou. Hrůza!

Přišli pro něj. Musí ke krajskému.

Vyšli do plného slunce a šli mimo »Kamennou

kašnu« vzhůru k soudu, k té strašlivé budově se
zamřížovanými okny.

A tu jej prošacovali, vzali mu tkaničky z bot
a šle, rozepli řetízky a — zavřeli.

Z—a—v—ř—e—l—i.

Zavřeli pro podezření z vraždy.

II.

Byli tu už dva. Když Šára vstoupil, seděli nečinně na nízkých nenatřených stoličkách a zdáli se na něj čekati. Zcela mechanicky sáhl Šára po klice, hodlaje za sebou zavřít. Nenahmátl však ničeho, což vzbudilo smích.

»To je vidět, že jste tu po prvé,« povídá jeden.

Šára si nyní teprve definitivně uvědomil, že není svoboden.

Tedy tak to vypadalo: šerá, klenutá komora s pustými stěnami, třemi železnými pryčnami a podlahou černou, rozlezlou a sukovatou.

Usedl na lůžko, které považoval za prázdné. Měl zcela týž dojem jako účastník katastrofy, proti níž se nedalo mnoho dělat. Nevěděl, jakého původu tato katastrofa byla; ale byla strašná — vzala jej přímo ze školy a vrhla sem —

— sem do vězení.

»Co se vám stalo!« slyšel otázku.

»Myslím, že jsem měl někoho zabít,« odpověděl.

Pohlédli na něho zvědavě a ten starší, ale také ještě hoch, skoro slabý, bledý, ale v obličeji nějak opuchlý, řekl s jistotou:

»Budete tady tři, čtyři dny a pustěj vás. To se přece stane, že někoho vezmou pro takovéhle podezření a pak se musejí ještě omlouvat.«

Šára se dokonce rozveselil. To se ví, že jej propustí. Nemá tušení, kde se vražda měla stát, ani o tom, kdo ji vlastně měl spáchat. Věděl sice před lety, že se na Sázavě hodně pytláčilo, dokonce znal ty, o kterých se to říkalo — bože, vždyť učil i jejich děti — ale co on s tím by měl mít společného? Co by jemu mělo býti do toho chudáka Tožičky?

Shledal po kapsách drobty tabáku. Zabalil toto drahé vězeňské koření do kousku bůhví jak starých novin a ten neduživý opuchlý mladík roztočil »knoflík«. Knoflík byl ocelový, volně otáčivý na kousku niti. Jeden konec niti do zubů, druhý mezi prsty pravé ruky. Knoflík vířil, otáčeje se prudce ve svých otvorech — křesnutí o křemínek v prstech levé ruky a hezká jiskra sletěla do troudu ve škatulce od sirek. Přiblížili tu papírovou cigaretu se špetkou tabáku a zatáhli.

Každý »šluk«.

Než dokouřili, pověděl Šára všechno — jen tak jako novinku pro ukrácení chvíle.

»A vy tu Pustovou vážně neznáte?« ptali se Šáry.

»Možná, že ji znám,« odpověděl Šára klidně, »ale která je to bába, nevím. Kdyby mi ji ukázali, nemohl bych říci: vy jste Pustová. Že mě ona zná, je možno. Na venkově zná učitele spousta lidí.«

»To je asi nějaká blbost,« poznamenal Křížek, ten první, světlovlasý, kterého prý chytili ve stohu »k vůli nákým řemenům«.

Ano, vypadalo to všechno jako blbost. Ale skutečnost byla ošklivá: strašlivá ostuda ve škole, zoufalá a zděšená žena, řetízky a konec — vězení ve společnosti těchto dvou výrostků — —

Zarachotil klíč, otevřely se dveře.

Všichni tři se v cele postavili.

»Šára k panu vyšetřujícímu.«

— — — — —
Klapal před dozorcem ponurými síněmi. Uklízeli tu trestanci v režných zamazaných oděvech, všude bylo plno kbelíků vody a čerstvý zápach desinfekce.

Jakýsi člověk, špatně hovořící česky, pokynul Šárovi, aby si sedl. Sednouti si znamenalo něco jako smířiti se s ponížením trosečníka a poslechnouti.

Vše se opakovalo jako u výsledku ve škole. Jenže Šára byl mnohem klidnější a vracelo se mu i jisté sebevědomí.

»Tak co tomu všemu říkáte?« ptal se soudce.

Šára opakoval, co se mu v cele tak zalíbilo pro svou výstižnost:

»Že je to, pane doktore, nějaká blbost, nemám tušení ani o místě, kde se vražda stala, tím méně o osobách, které ji vykonali — —«

Soudce jej přerušil:

»Víte, věc je mnohem vážnější, než si myslíte. Sám jste se přiznal, že jste byl tehdy na blízku — to podporuje výpověď Pustové, že vás viděla — a pak je tady rozpor ve vašich výpovědích.«

S hrůzou naslouchal teď Šára protokolu četníků:

Na otázku, kdy se o vraždě dozvěděl, odpověděl obviněný Šára, že to bylo hned to ráno, jak se vrátil

pátého května z čekání, že mu to řekla vlastní žena — —«

»To je lež, to jsem neřekl,« vykřikl Šára.

»Musel jste to říci, když to mají četníci v protokolu a vidíte, tady je to podezřelé, ba skoro usvědčující, protože vy jste se opravdu nemohl o vraždě dovědět až k večeru, protože — byla objevena teprve v poledne. — Sám jste se zapletl.«

»Ale takhle jsem to neřekl.«

»Řekl, tady to stojí.«

»To je však lež! Neřekl jsem toho v takové souvislosti.«

»Nemohu vám pomoci. Teď se jedná o výsledk svědků, vašich společníků a korunní svědkyně Pustové.«

»Jakých společníků, pane doktore?«

»No, Sochora a Smitky.«

»Ale já jsem jich jakživ neviděl, jak mohou být mými společníky a k tomu ve věci tak ohavné?«

Soudce pokrčil rameny:

»To se vyšetří. Ale ne tady, protože čin se stal na Sázavě a na to je Praha.«

»Tedy nemohu být propuštěn?«

»Jak vidíte, ne.«

Šára zbledl a odmlčel se.

Soudce na něho pohlédl. Šára dělal velmi dobrý dojem a bolest byla na něm tolik patrná, že i laické oko mohlo tu souditi.

»Buďte klidný. Nemáte-li s vraždou nic společného, tedy buďte beze strachu. Až si vás Praha

zavolá, pojedete do Prahy a odtamtud po vyšetření vás pustí.

»Jak to může, pane doktore, ještě všechno dlouho trvat?«

»No řekněme měsíc, budou hnedle prázdniny, ničeho neztratíte.«

»A co škola?«

»To není mou starostí, jistě tam ustanoví substituta.« —

Šára s malou myslí vstoupil do cely. Poznali to na něm a vyměnili mezi sebou významný pohled. Tak přece! Hm, kdo by to řekl do pana učitele?

Šára je nechal. Hnusil se mu děs, který vězení představovalo a neodvratitelná skutečnost, podobná temné noci, deštivé a plné bláta a špíny.

Tím spíše do popředí vystupovala jeho útulná domácnost v Tuchoplazech. Dnes bude Mařenka sama. Mají sice služku, ale to je naivní, venkovské děvče, které samo potřebuje rady. Mařenka nemá v Tuchoplazech nikoho. On, Šára, byl sice velmi oblíben, ale znal duši venkovského lidu — a čím byl více v úctě, tím více je nyní osamocenější. Nikdo k jeho ženě nepříjde, aby ji potěšil. Král pozbyl trůnu a jeho rodina byla nyní lidem lhostejnou, ba co víc — snad opovrhovanou a přehlíženou.

Šára se viděl, jak dlouho se mučí ve vazbě, zatím co v Tuchoplazech byl ustanoven nějaký mladičský kolega. Jak jej starosta vodí dům k domu, kde by mu vařili a kde by spal. Jak nakonec nový učitel bydlí v jeho domku, pod jednou střechou s jeho ženou, jak báby u studně mluví o všelijakých

možnostech i o té, že on, Šára, se už nevrátí a ať, když bude mít panička náhradu.

Byla to muka. Šára v duchu odprošoval svoji ženu a teprve nyní cítil, jaké kouzlo chová v sobě klidné a čisté manželství a co všechno ztrácí. —

Setmělo se a přinesli večeri: tvrdý knedlík, napaný chlebem na místě housky a politý nějakými rozředěnými povidly.

Nemohl toho jísti a dal knedlík Křížkovi a jeho společníku. Ti se na něj vrhli jako dravci.

Pak se všichni položili. Křížek počal vyprávěti nějaké necudnosti a kamarád mu horlivě přizvukoval. Byli to mladí hoši a téměř čtyřměsíční vazba při poměrně dostačující stravě kladla jim do úst nejvulgárnějším způsobem vyjádřenou touhu po životě.

Šára se obracel na kavalci v horečce. Teprve zcela k ránu se ho zmocnila únava a s ní i apatie k sobě samému. Usnul a probudil se až hlukem na chodbách.

To už zase myli a šplouchali vodu zcela zbytečně na černou podlahu. Oblékl se a jal se přecházeti pokud to šlo, po světnici. Kdyby aspoň mamince mohl dáti útěšlivou zprávu o sobě. Je to stařenka a na Jiřího si vždycky potrpěla. On byl jediný, mimo Aničky, která jej následovala, z celé široké rodiny, kantorem a pro kantorinu měla maminka větší zálibu jako rodačka z Týnice, kde hrával kantor na kruchtě — než pro všechna jiná povolání. A teď snad byl konec. Šárovi pošlou zprošťovací dekret a žena s dítětem aby šla k rodičům, starým, chudým Kotábovům do Radvančic.

Opět zaharašil klíč ve dveřích, leč tentokráte dozorce křičel:

»Na procházku!«

Vyšli na chodbu a Šára se chytil nějakého člověka, který už byl převléknut v trestaneckém a volal potichu na Šáru, když šel kolem.

»Co, vy mě znáte?« začal Šára na dvoře, jak páry utvořily kolo a začla procházka.

»Jak bych vás neznal?« usmál se s účastí neznámý, »vždyť jste mě učil —«

Dívali se chvilku na sebe.

»No, vzpomeňte si, pane učiteli, chodil jsem k vám do čtvrté třídy, chodila se mnou náká Kopecká, víte, jak o vašich vlasech psala básničky, jak jste na to přišel — no — a namlátil jste mi, že jsem potom o vás a o ní mluvil nestydaté řeči — cha, cha, dostal jsem dvojku z mravů. Je to pryč, už je to hnedle dvanáct let — Kopecká je vdaná, ale už jako žačka vás měla ráda — já vím, vy jste nic nevěděl — vy jste toho nevěděl — —«

»Vy jste Záhora z Mikuláše,« vyhrkl najednou Šára.

»Ano, prosím, váš žák, takhle se scházíme.«

»A co vy tady?«

»Podfuk.«

»Co to je?«

»Podvod,« usmál se Záhora. »Je v tom namočených hezkých pár lidí, oh, lidi jsou dobytek. O všechno mě připravili, dvůr jsem prodal, žena mi utekla s jiným, dítě má babička —«

»Tak vy jste ženatý?«

»Ano. — Jo jo, ušili to na mě a zavřeli. Abych jim neutek' — vidíte, jak mě přistrojili.«

»A opravdu jste nevinen?«

»Nevinen a nemohu nic dělat.«

»To je pěkná spravedlnost.«

Záhora se naklonil k Šárově uchu.

»Ale spravedlnost je, proč by nebyla, ale lidi jsou prašivci. Dostanu rok, vím to, ale jen až vy-lezu, bůh jim buď milostiv.«

»Co uděláte?«

Záhora se usmál:

»Pak zase nechám zavřít je. Půjčka za oplátku. Jenže to budou mít horší.« —

Spravedlnost!

Před Šárou se otvíral cizí svět, svět plný zloby, tajemného snažení zašlápnout, rozbít štěstí druhého. Jeho učitelství, tato poctivá a usilovná práce byla něčím, co mělo jakousi důležitost jen formální, aby se neřeklo, ale v hloubce života odehrávala se krutá dramata, kde člověk líčil na člověka a líčil tak, že i spravedlnost byla nakonec bezmocná.

Záhora sám začal o jeho případu.

»Já vím, jak to bude. Ten zdejší plátek rozmaže vaše zatčení aspoň na dvou stránkách a máte-li někde nějakého nepřítele, ostatně ani ho mít nemusíte, budou mít dnes pražské večerníky pastvu — kdoví, nešmejdlí-li tamhle nahore nějaký žurnalista s malířem, aby vás chytili, jak se tu procházíte — představte si přece tu sensačku: učitel, pytlák, vražda hajného. — Taková samá protipólová elektrina — teď musíte býti pytlákem i kdybyste

nechtěl — copak by to bylo: jenom nějaké nedorozumnění — to musí téct krev, kšeft se hejbne, ženským naskočí husí kůže a až budete mít porotu, seperou se o lístky, hezký jste — —«

»Mlčte, Kriste Ježíši, nebo se zblázním,« zastenal Šára.

»I nezblázníte, ale zvyknete si na ten lidský dobytek. Vzpomeňte si na mě, pane učiteli. Byl jste zvyklý na poctivost, na tichou školu, nevěděl jste o světě, který je hnusný a špinavý.«

Šára se díval před sebe jako do propadliště. Opravdu nevěděl, že je možno, aby boj o osobní prospěch šel tak na nůž. — Co jestli i u něho se jedná o šílenou pomstu neznámého nepřítele?

Ale marně přemýšlel až do konce procházky, kdo by jej tak nenáviděl. Či byl slepý, že toho nepozoroval?

»Nemyslete, pane učiteli, nechte to plavat. Osud nás má v rukou, ať si s námi tedy zahraje, my si zase jednou zahrajeme s ním,« potichu slyšel Záhoru hovořiti.

Nechá. — Dosud věřil radě zkušených, že si každý z lidí osud staví sám. Teď tu bylo strašné divadlo, v kterém lidé byli pouhými slabými loutkami. —

Doprocházeli se. Šáru odtrhli od Záhory. Ani ruku si nemohli podat. Nikdy se už v životě nesetkali. —

Večer před spaním ohlásil dozorce Šárovi stručně:

»Zítra ráno jedete do Prahy.«

Pod dojmem rozmluvy se Záhorou přijal Šára tuto zprávu apaticky. Tedy se už s Mařenkou ani nerozloučí.

III.

Šára byl ráno už zcela připraven, když jej přišel dozorce budit. Strčil okénkem ve dveřích hlavu dovnitř a spatřiv už přistroyeného Šáru, po prvé měkčím hlasem prohodil:

»Dám vám, pane učiteli, dnes jenom chleba na cestu, protože kuchaři ještě spí.«

Šárovi to bylo jedno. Vždyť už od včerejška nejedl a hladu necítil. Ale slova dozorcova se ho příjemně dotkla a vzbudila v něm žalostnou, bolestivou vzpomínku na děti, na třídu, která se v něm viděla.

Dole v jakési vrátnici stál četník. Byl už připraven a pravou ruku měl v kapse. — Na uctivý pozdrav Šárův nikdo neodpověděl. Byl tu ještě správce věznice a zdálo se, že na někoho čekají. Skutečně za chvíli ozvaly se kroky zvenčí a přišel velitel četnické stanice kutnohorské — veliký, silný člověk.

»My se, pane učiteli, známe,« řekl bez úsměvu. Šára se usmál a omluvil se, že se nepamatuje.

»Ale ano,« pokračoval »vrchní«, učil jste v R... na Sázavě, zpíval jste v kostele o májových po-
božnostech. — Já jsem Kasal...«

»A vzal jste si slečnu Pačovu,« skočil mu Šára do řeči, »ach, ano, kde jsou ty časy — —«

»No, to jste byl svobodný a hezký, silný člověk jako panna,« dodal vrchní, a po malé přestávce podotkl:

»Vidíte, vidíte, kam jste to dopravoval!«

Šárou tato poznámka otřásla. Zachvěl se hrůzou. Zdálo se mu, jako kdyby mu někdo z čista jasna plivl do tváře. Hrůza! Všichni považovali jeho zatčení za něco samozřejmého a »čin« za naprosto dokázaný.

»Ale vždyť já o ničem nemám ani tušení,« vykřikl.

»To se vyšetří.«

»To se vyšetří«, bylo svědomí, zdálo se, celé spravedlnosti. Nějak se to vyšetřit muselo. Po prvé pomyslel Šára na Záhoru.

Leč nyní nebylo času na vzpomínky a meditace.

Mladší strážmistr vytáhl z kapsy pouta. Šára po prvé v životě sepal před člověkem ruce.

»Pane Kasal,« řekl přerývaně, »v Kutné Hoře jsem běhával jako chlapec, tu jsem vystudoval, žije zde moje maminka, prosím vás uctivě, nepoutejte mě.«

Znělo to tak bolestně, že Kasal po chvíli odpověděl:

»Tak počkejte, já se zeptám v presidiu.«

A odešel.

Šára později si sám dokázal, že strážmistr rozhodně nikde nebyl. Vždyť pan prezident v tuto hodinu spal a nevěděl o světě, tím méně o Šárovi,

či tedy vrahovi, kterého dopravovali eskortou do Prahy.

Za chvilku se Kasal vrátil a řekl divadelně:

»Vidíte, že dělám co mohu. Ale rozkaz je rozkaz.«

»Pane vrchní, prosím vás —«

»Natáhněte ruce!« křikl mladší strážmistr.

Šárovi utáhli zápěstí a zavřeli pouta klíčkem.

Vyšli ze soudní budovy.

Od tohoto okamžiku stal se Šára psem, který ztratil svou vlastní vůli, aby poslouchal cizí.

Bylo mu těžko a nesmírně hořko.

Šli postranními uličkami k nádraží. Kasal po levé, mladší strážmistr po pravé straně Šárově. Bylo krásně a na »dolejším městě« už plno lidí. Zvědavě se dívali a Šára sklopil oči.

Na nádraží už čekala lokálka. Obešli ji zezadu a průvodčí jim otevřel kupé.

Kasal předal mladšímu papíry a Šárovi pleskl na rameno. A teď se usmál:

»Jestli jste, pane učiteli, nevinej, tak vás pustěj.«

Usmál se i na strážmistra a ten porozumněl a zasmál se hlasitě.

Šára už jen hluboce vzdychl. Proud neštěstí jej unášel a bylo marno volat o pomoc.

Když v Sedlci přijel rychlík a Šára rychle s četníkem přešli přes peron a nasedli, bylo už všude plno života a ruchu, který Šáru, zvyklého tiché vsi, ohlušoval.

Zdávalo se mu, že ony překotné zvuky derou se mu až do vnitřku hlavy a tam víří, narážejíce na dutinu a způsobují bodavé bolesti.

Četník seděl naproti a kouřil. Pak se dovtípil, zapálil ještě jednu cigaretu a strčil ji Šárovi do úst. Šára si mezi jednotlivými tahy přidržoval cigaretu oběma rukama. Ruce mu naběhly. Strážmistr to viděl, ale nepovolil. —

A tak se bavili. Ukázalo se, že četník miluje historické romány, ale historii má přeházenou jako mladé děvče, strojící si k muzice svoje šaty. Než přijeli do Prahy, rozvinul Šára před četníkem celý velkolepý obraz: v české historii ten nejslavnější, od Jana Husa a všech počátků rozkladu církevního, od Waldhausera a Miliče až po Lipany a od Lipan vzhůru až k Bílé Hoře. —

Líce mu naběhly krví, oči se mu rozjiskřily.

»A vždy to byl český, obyčejný venkovský učitel, který po českém venkově udržoval lásku k těmto nesmírným obětem, které dovedla přinést česká krev pro zachování svého rodného jazyka budoucím pokolením. A zas to bude český venkovský přehlížený kantor, který půjde za svým skromným heslem učit děti této lásce k rodné zemi a vychovat jí poctivé a čestné lidi — —« Rozohnil se a chtěl udělati rukou gesto. Ale současně i druhá připoutaná ruka vylétla s první.

Umlkl a zadíval se vytřeštěně na řetízky.

A pak už nemohl promluvit, protože se mu vyvalil z hrdla hluboký sten. A hned nato se nahnul a množství slz kapalo volně na umazanou podlahu kupé. Plakal potichu, po mužsku. Pořád v něm úpěla jeho stará, poctivá duše, nechápající a zděšená.

Četník seděl ani nedutal. Také měl doma takové malé dítě jako měl Šára. — Ale když tu byl rozkaz. A rozkaz je rozkaz.

Mlčky zapálil cigaretu a tichým hlasem pobídl Šáru:

»Kučte, pane učiteli, a na tu babu se vy—rte.«

Ale v Šárovi vzlykalo něco víc než táta. Byla to kantořina, které by býval dal své tělo a krev a kterou mu nyní brali. Bylo to svaté povolání, po kterém mu bez soucitu šlápli a bezohledně jej vezli jako nejhoršího zpuštělíka, jeho, který dosud v životě neublížil ani kuřeti —.

— — — — —

V Praze to šlo rychle. Otevřela se dvířka u automobilu, zase se zavřela a jelo se, ruchem ulic, zlatou Prahou, v níž Šára byl naposledy s dětmi své třídy a v zimě hrál třikrát divadlo, aby i ti nejchudší mohli s sebou.

Z toho, co se dělo u soudu týž den, si Šára málo pamatoval. Jenom na pana Hovorku si vzpomněl, už na cele, toho solidního, moudrého profousa, před jehož očima prošlo už tolik tváří.

»A co se vám stalo?« ptal se pan Hovorka. Ne: »Co jste provedl?«

»Myslím, že jsem měl někoho zabít,« odpověděl Šára mdle.

»Vy — zabít?«

»Ano.«

»Čím jste?«

»Učitelem.«

»Učitelem? To jste snad náhodou někoho zabil v rozčilení, co?«

Šára byl už po několikáté nucen odpovědět:

»Já nevím vůbec, kde se to mělo stát.« —

A tak přišel na »inteligentku«. Ruce jej brněly, jak do nich zase začínala proudit krev — a vypravoval. Bylo tu několik velmi slušných tváří a přivětivě se na Šáru dívaly. Zůstal zprvu stát u dveří a řekl:

»Pánové, jsem učitel Šára.«

Podávali mu ruce a představovali se rovněž: stavitel, inženýr, ředitel Řehoř z Chicago-filmu atd. Bylo jich osm, se Šárou devět. Ředitel Řehoř tu byl stařešinou a těšil se, jak Šára pozoroval, určitému respektu. Byl to veliký, silný, rozšafný, sebevědomý muž. Šára si jej okamžitě oblíbil. — Po způsobu předchozích »přírůstků« se na záchodě »vyklepl«, to jest obrátil kapsy, aby vypadly všechny, i ty nejmenší drobty tabáku, který tu, za vězeňskými dveřmi, měl cenu zlata.

Tabák měl na starosti jeden ze spoluvězňů, nějaký Kotas, bývalý nadporučík, jenž měl společný, »vyklepnutím přírůstku« získaný tabák bezpečně uložený ve slamníku a v čase »šťár« jej nosil mezi nohama i na procházku. —

Šára tedy vypravoval a měl vděčné posluchače. Jeho případ byl na »inteligentce« jediným svého druhu — vražda. Všichni vesměs byli zatčeni pro podvod nebo zpronevěru. Ředitel Řehoř se díval na Šáru jako předseda senátu. A když Šára skončil, prohodil:

»Pan učitel má nejtěžší paragraf z nás ze všech, ale nejdřív půjde domů.«

Bylo to řečeno tak sugestivně, že se až Šára usmál.

Všichni s Řehořem souhlasili.

Kotas vytáhl obočí a trochu pošilhávaje, prohlásil:

»No, řekněte, pánové, jak je možno takhle s lidmi jednat. Nějaká bláznivá bába si vzpomene za pět let, pravím za pět let, že někoho někde viděla a to stačí. Fí, až se člověku chce zvracet.«

Ale Šára nezamlčel ani svých zmatených výpovědí. A tu se ukázalo, že tyto, v ohromení z podezření a hanby pronešené výpovědi, které Šára učinil v pevném předpokladu, že snad může nějak věci samotné přispěti — jej takřka ubíjely. Poznával to nyní jasně, jenom to jej překvapovalo, že četníci mohli tyto výpovědi srovnat do protokolu tak, že se zdálo, jako by byly pronešeny zcela v té logické souvislosti, jak bylo udáváno.

Rekl i to a sklidil smích. Smál se zejména Řehoř.

»Pane učiteli, musíte si představit, že jste takřka od vyjití z ústavu žil ve škole a škola není život — a život? Oh, v tom je ještě větších nesrovnalostí. Tady, to je škola, tady teprve se člověku otevrou oči. Nemyslím, že by se jednalo snad vždycky proti vyšetřovanému. Ale četníci jsou aparátem pana státního zástupce. Ten neuvažuje o tom, jak by vás propustil. Dal-li rozkaz k vašemu zatčení, jedná se mu nyní o další materiál, kterým by vás usvědčil. Tedy, jeho funkce jako zastávce spravedlnosti jde, jak vidíte, zpětně, nebo mám

řící obráceně. Od četníků tedy nebudete moci chtít, aby dokazovali vaši nevinu. Rovněž i ta Pustová bude hlavní oporou pana státního. Jistě že budete s ní konfrontován a pozná-li vás, není to ještě usvědčující, ale dobré to není.« —

Až do večera přemítal se Šárův případ a tomu bylo stále jasněji. Byl vlečen neznámým bahnem a všem záleželo na tom, aby v tom bahně uvízl. Začínal tu boj s tím škaredým rubem života, který v samém jádru byl už od počátku dílem náhody. Náhod ve světě šťastných i nešťastných bylo do milionů. Životu samému nebylo po životě jedincově vůbec ničeho. Zemřel, zemřel, zůstal živ, zůstal živ. Vše se dělo náhodou. Tak tomu bylo ve válce, tak tomu bylo i nyní. To ostatní bylo divadlo hrané různými herci. Ritus hry řídil se všeobecně platným zákonem. Tedy i tu: buď ti dokážeme, že jsi vraždil a odsoudíme tě — nebo ti toho nedokážeme a pak tě pustíme. Ale teď musíš počkat, až jak to dopadne.

S touto myšlenkou, velmi neútešlivou a velmi smutnou Šára usnul. Ještě před spánkem si vzpomněl na Mařenku, na ženu a v lítosti, aby ho nikdo neslyšel, zahořekoval:

»Ach moje ženo, moje ženo zlatá.«

Byl v těch slovech veliký soucit nad ženiným neštěstím a jedině, čím se Šára utěšil, byla myšlenka na svoji absolutní nevinu.

Ráno byli všichni do sedmi hodin ustrojeni. Kavalce se naházely do kouta na jednu hromadu, okna

s mřížemi se otevřela a ten, který měl právě »cimerku«, zametal ošoupaným smetáčkem a čistil kloset. Kotas na záchodě páčil »cundr« z kusu utrženého z erární košile a po světnici šířil se smrad po spalenině. Ale troud byl nutný. Ani na »inteligentce« nebylo sirek, ale kovový knoflík na niti a křemínek. Jako za babiččiných časů.

Přinesli polévku — snídani — ne nepodobnou řídkému ševcovskému mazu. Stavitel, který už byl také na Pankráci, říkal, že v polévce je zaklet charakteristický smrad celé věznice — polévka na Pankráci měla jiný »čuch« než u »zemáku« (zemského soudu).

Stáli kolem stolu tiše a srkali z šálků. Šára rozlámá svůj včerejší chléb na devět poměrně stejných kousků a nabídl je jako zákusek. Přijali každý to hladové sousto a Kotas se ušklíbl:

»Pane učiteli, po snídani si dáme na záchodě „ránu“.«

A ukázal na cigaretu v novinovém papíře. —

Volali na sebe a chodili na záchod jako k přijímání. Každý měl dovoleno udělat dva tahy. Všichni byli kuřáky mimo Řehoře, jehož »ránu« dostal dnes Šára. A ten se zase o ní svorně rozdělil s Kotasem. Vůbec byl Kotas přítulným človíčkem a nikdo by v této trosce, takřka bezvlásé a bezzubé nehledal bývalého rakouského nadporučíka. Kotas měl nemožně blýskavé černé kalhoty a spal na nich, žehle je, aby to, co na nich ještě bylo zajímavějšího, jejich puky, zachránil.

A pak se začli všichni procházet do devíti, kdy začínali výslechy. Udeřením deváté se otevřely

dveře a jimi bylo viděti profousa Hovorku s majestátním skřípcem a listinou, jak rozděljuje denní porci chleba. Chleby byly kulaté, pěkné — byl to typ, který Šára později naučil se znáti pod vězeňským názvem »malé kolo«. —

»Tak kolik je vás tady?« houkl Hovorka do cely.

Někdo z devíti »inteligentů« odpověděl:

»Devět, pane vrchní.«

Dveře zaklaply a bylo ticho.

Ale asi za půl hodiny zaharašil klíč znovu a tentokráte se ukázal dozorce. Křikl:

»Kotas a Šára k panu vyšetřujícímu.«

»Proč já?« ptal se udiveně na chodbě Kotas Šára.

Ten pokrčil rameny.

Byla to konfrontace s Pustovou.

IV.

Nejdříve šel Kotas. I v této vážné chvíli se musil Šára usmát. Usmál se té ubohosti, v které se žilo »nahore« — v celách. A Kotas byl zosobněnou tragikomedii.

»Jen aby mu tabák z přiklopce nevypadl«, zastřachoval se v posledním okamžiku Šára. Vzpomněl si, že dozorce otevřel tak náhle, že Kotas, držící tabák v ruce, nemohl jej podati ani sousedu — a byl nucen veskamotovati ho po síni do kalhot. A snad i tato existence tabáku na místech, kde dozorce nikdy vyšetřovance neprohlížel, přiměla Šáru k úsměvu.

Stál s dozorcem u stěny a díval se kolem. S lavice zvedla se nějaká pomalá ženská, špičatá a jako celá zachumlaná do nějakého šátku. A vlezla za Kotasem do dveří. Vypadala jako »zlé svědomí« od mistra Gee.

»Že tu bábu Kotas něčím podvedl?« napadlo Šárovi.

Co tak o tom přemýšlí, otevřely se dveře a ukázala se lysá hlava pana vyšetřujícího. Volal dozorce. —

Hned v zápětí vyšel Kotas, usměvavý a naložený.

»Je to dobrý,« sykl, když míjel Šáru.

Ten se na něho udiveně zadíval.

Ale už tu byl dozorce zpátky a křičel:

»Tak, pane učiteli, jděte, jděte.«

Šel.

Pan rada Wiesner měl v komnatce pěkný libostrom a oknem sem proudil krásný, slunný, květnový den.

Ale v koutě stála ta ženská. Nebyla to ještě bába. Mohlo jí být nanejvýš čtyřicet. A černá byla jako všechny venkovanky.

»Tak co, kdo je to?« řekl pan rada.

Šára ještě ničeho nevěděla.

Ale bábou to hnulo. Nakročila, podívala se na Šáru, pak se odmlčela, usmála, ale strašně a dušeně pověděla:

»On mně dá facku.«

»Co by vám dával facku, vždyť jsem tady já. No, řekněte, kdo je to?«

»No von.«

»Kdo von?«

»No, ten samej.« —

»Kdo?«

»No, Šára.«

»Poznáváte ho?«

»No, jo.«

Skončeno.

Zapisovatel to napsal.

Teprve teď Šárovi blesklo hlavou.

»Co vy, pane učiteli, znáte tu paní?« zeptal se ještě pan rada.

»Paní« se koketně otočila a se strany se zcela klidně usmála a hned zase zvažněla. Úsměv a klid se jí míhaly po tváři jako na zavolání.

Šára si prohlédla babku, ale marně pátral v pěti-letých vzpomínkách.

»No, znáte ji?«

»Ne, odpověděl Šára určitě, »jakživ jsem ji neviděl.«

»Ale ona tady říká, že jste chodil s puškou okolo jejich baráku,« četl pan rada kus z protokolu.

»To by mi, pane rado, musila ta paní říci, kde ten její barák je, pak bych se snad rozpomenul.«

»No — to je paní Pustová.«

Nikterak to nešlo.

Pustovou to muselo zřejmě potěšit, protože sama od sebe řekla:

»Jo, ono je to dávno, je to pět let, vy to nepamatujete, ale já jo,« a dupla: »A viděla jsem vás, a jo.«

»Jak si to můžete vzít, matko, na svědomí?« řekl Šára truchle. —

Přišel dozorce a odvedl jej. A jak scházeli se schůdků dolů k celám, padla před Šáru egyptka — celá egyptka. Zvedl ji rychlostí tygra a zastrčil do kapsy. A zase slyšel:

»Je to dobrý, pane učiteli.«

Co se stalo?

Otevřely se těžké dveře a Šáru přejal dozorce ve věznici.

Přejel mu kapsy a křikl:

»Jde nahoru!«

To znamenalo zahájení služby kolegy v dalším patře.

Ten poslední otevřel dveře cely a zamkl.

Všichni v cele při vstupu Šárově stáli kolem Kotasa, který se ještě pořád smál. Jak spatřil Šáru, vesele zavolal:

»Má poklona, pane kolego, já jsem totiž také učitel a docela proti svému nadání a jmenuju se taky Šára.«

Všichni se dali do smíchu a Kotas do toho skučel:

»Ať mě hrom zabije, jestli jsem si někdy myslel, že se tak jmenuju.«

To se stalo:

Pustová zkrátka Šáru nepoznala. I Kotasa, který ani zdaleka nebyl Šároví podobný, si pletla se Šárou.

Řehoř po utišení hluku a smíchu Kotasovým vtipům pronesl zcela vážně jako starý soudce:

»Korunní svědek pana státního selhal. Teď ještě ty vaše, odpusťte, pane učiteli, pitomé výpovědi. Nedoloží-li státní zástupce jejich souvislost nějakými svědky, ručím vám za to, že hodí celý případ do koše. Žalobu nemá na čem stavět.«

Byl to skvělý den na cele. K dovršení blaha vytasil se Šára po obědě s egyptkou, která vzbudila přímo úžas. Byla vykourěna na třikrát: v poledne, odpoledne a večer, k páchnoucímu zbytku přidal Kotas ještě trochu ze »zásoby« a egyptka vzplanula znovu.

Příznivý výsledek konfrontace všechny vzpružil. Řehoř do noci potichu vyprávěl ze svých zkušeností

a před Šarou znovu se objevil cizí svět, plný obchodních triků, konkurenčního boje na život a na smrt, rafinovaných požitků velikých hráčů, bursiánů, filmařů a krásných žen.

Na to myslel Šára nejméně. Hluboko v nitru jeho srdce stál oltář lásky k ženě, která byla chudou a kterou si vzal přes odpor matčin i bratrů. Bohužel i v rodině Šárově bujela jako jedovaté ovoce matka Šárově jediné žádoucí. A pak — hezká musila být. Všichni Šárové byli hezcí, urostlí, sličných, ostře kreslených obličejů a všichni — něco lepšího — inženýr, doktor. — Mařenka nebyla krasavice. Byla horáckým děvčetem, pracujícím do únavy už od dětinství. A Šáru zamilovala si slepě. Byl jí nesmírně vděčen za tuto bezmeznou oddanost a vzpomínka na ni jej nyní hrozně rozteskňovala a vodila do jeho srdce cit tak hluboký, jak je ho srdce mužovo jen schopno. Přirovnával ji k takové pevné, odhodlané Eskymačce, která se zapřáhá zároveň se psy do saní, která zachraňuje hladovějící rodinu svým vlastním mlékem a konečně umírá v bílé pláni jako pes a ještě s posledním zákmitem ve svých věrných očích hledá toho, kterému pyšně říkala: »můj muž«.

Ano, tak Šára viděl svoji statečnou ženu, jak tam v Tuchoplazech, nikým netěšena, žije den ku dni, mlčí, pracuje a jen v noci, když ji nikdo nevidí, pláče. —

Oh, nevyměnil by ji za všechny ostatní — kdyby byly sebe nádhernější. Jen až přijde, chytí ji do náruče třeba před panem vyšetřujícím a řekne jí

toho tolik krásného, až se na něho zadívají ty věrné, modré oči s velikou nadějí, že se tak stane, musí se státi.

A ještě teď jí napíše — než půjde spat.

Připravil si kus papíru a drobotinkou tužku, tak, jak to cítil, začal psát ženě první dopis z vězení. Rozechvěl se u toho a musel se otočiti, jak mu slzy počaly padati po dece a po papíře.

Ale té noci spal klidně a krásně. Spal se ženou, naslouchající s otevřenýma očima jeho slovům lásky.

— — — — —

Tak přišlo nové jitro, podobno na vlas věřejšímu: kavalce do rohu, cimerka, polévka, Hovorka, porce chleba, »rána«. Přes den někdo z cely dostal návštěvu a pronesl známým způsobem hrst tabáku, který Kotas okamžitě zabavil ve prospěch celku. U Řehoře objevily se i vuřty, žemle, a jakmile bylo oznámeno, že ten či onen dostal do přijímací kanceláře i peníze, začal se psát nákup. Čtrnáct korun mohl utratit vyšetřovanec týdně za žemle, máslo, sádlo, mléko, šlaninu, ovoce. Vše se docela komunisticky rozdělilo a žádného nenapadlo poukazovat na větší díl sousedův. Nákup rozdělil Řehoř a dělil jej spravedlivě i ve prospěch těch, kterým nikdo peněz do kanceláře neskládal. To dělo se obyčejně dopoledne, kdy dozorce zavěsil »čubu«, to jest, zavěsil na řetěz do ocelových ok ještě pojištné háky. Bylo to po odpolední procházce po vězeňském úzkém dvorečku, kam se sletovaly saze ze všech soudních komínů. Cela oživila hrou v šachy

figurkami z chleba, hádankami a — pohádkami. Šára poslal dopis a současně také dostal. Byly vlastně dva a oběma se nesmírně potěšil a rozžalostnil. První byl od ženy a byl pln těžko tajemného smrtelného stesku. Šára ho nemohl přecísti najednou. Vyplňovalo se v něm vše, nač včera myslel. Bylo to mezi řádky a bylo to tak žalné, tak těžké, že to Šáru přímo zavalovalo. A konec byl pln oddanosti a obrazů utěšené budoucnosti. Šára z dopisu přímo dýchal tu lásku a ožíval jí jako žízňivý u studánky.

Tedy zítra! Zítra přijede žena, jeho malá, statečná, dobrá žena, táhnoucí nyní sama jejich ubohé saně, opuštěná opravdu jako severská její družka na sněhové pláni. — Ó, jak se bude těšit!

Druhý dopis psala Anička Štolova a podepsaná byla celá třída. Dopis zněl takto:

Drahý pane učiteli,
jako ty sirotky opuštěny, posíláme Vám pozdrav do smutných míst. Co jste od nás odešel, pláceme, protože se nám moc stýská. Nikdo nám krásně nevypráví, nikdo nás nevede. Nemůžeme na Vás zapomenout a denně všichni prosíme boha, aby se už smiloval a poslal Vás nám domů. Neboť na všem, co jste ve vsi učinil, je vidět Vaše snaha. — Celá vesnice je jako hřbitov. Pomník padlým stojí nedodělaný, každý chodí jako nesvůj a ptá se, kdy už přijdete. Naši rodiče Vás mockrát pozdravují a když to jinak nepůjde, říká pan starosta, že za Vámi pojedou. Vždyť to přece není možné, abyste nevinně trpěl. Kdo nás připraví do měšťanky? Kéž by se bůh smiloval a

zkrátil Vaše muka. Milovaný pane učiteli, my na Vás do smrti nezapomeneme. Jaká to bude radost, až se po vsi rozletí zpráva, že jste zase doma, nedovedete si ani představit.

Ještě jednou Vás tisíckrát pozdravujeme.

Všecky děti podepsány.

Jenom Řehoř měl odvahu přecíst celý dopis bez zastávky. Ale hlas mu náhle zchrptěl a při skončení sáhl pro kapesník a troubil schválně, aby zakryl pohnutí.

Na cele bylo ticho. Ti, co se procházeli, se postavili, zastrčili ruce do kapes a tak zůstali, hlavy skloněné. Zrovna se ostýchali podívat se tam do kouta, proti záchodu, kde na kavalci seděl, hlavu na prsou, Šára a chytal do dlaní ten vzlykot, otrásající celým tělem. Všem bylo v tuto chvíli Šáry tolik líto, všecky si tolik získal, že nemohli nalézt slova, kterými by to projevíli.

Jak to muselo být krásné na takové vsi, kde jeden člověk za všecky táhl tu líchu a v srdcích dětí dovedl vzbuditi pocity takové vděčnosti. Nikdo z přítomných, nynějších kamarádů Šárových, nemohl ani z dálky tušiti, jaká nesmírná radost je to cítiti takové absolutní zadostiučinění ve zdech, které poskytují tolik malých nadějí.

Tedy přece!

Tedy přece vzešlo zrno a přineslo užitek. Přes všecky zloby, přes všechno ukrutenství osudu přicházel někdo, kdo dovedl setřít slzu z oka, kdo

dovedl v pravý čas říci: »Nevěřím, že jsi špatný. Ale naopak tvrdím, že jsi nejlepší.«

Děti! děti!

Ach, děti, pro které tlouklo srdce Šárovo, to upřímné, poctivé srdce člověka, zamilovaného do svého povolání a tryskající láskou k těm, které byly svěřeny jeho péči.

Děti moje, děti zlaté, jak jsem šťasten!

A Kotas k úžasu všech, pobledlý a uslzený, přiblížil se k Šárovi a zašeptal:

»Pane učiteli, teď vidíme všichni, že jste sem nepatřil. Děti jsou velikými psychology, instinktivní zrovna jako zvířata. Takhle by děti nemohly nikdy psát člověku, na jehož svědomí by lpěl nějaký těžký hřích. My věříme ve vaši nevinu a uvěří v ní bohda i porota.«

»Věřte pánové,« řekl do toho Řehoř, »jsem tu čtyři měsíce, jsem třeba starý lump, ale tak krásnou chvíli jsem dlouho nezažil. Pane učiteli, udejte mi tu čest a podejte mi ruku.«

A Řehoř se rozplakal jako dítě.

Šárova žena přijela. — Byla už druhý den na cestě. Hned včera ráno se vypravila, Jiříčka položila do skládacího kočárku a jela s ním do Ratboře za Kolínem, odkud se nasedalo do lokálky k Sá-zavě. Jela po téže cestě, kudy s mužem ještě letos o Velký pátek se vracela z Červených Peček ze zámecké zahrady, kde Šára vybíral smuteční jilmy k pomníku padlých. Tehdá si nesli krásné cinerarie jako dárek a líbali se na prázdné silnici jako děti. A Buk, veliký stříbrný vlčák, dováděl s nimi. —

A za čtrnáct dní nato takové neštěstí! Marie bylo polovic. Zhubla, zbledla a oči jí smutkem ztrnuly. Byl v nich zaklet strašný stesk po muži a byla zcela podobna větvi, která vadne, když byla odloučena od stromu. Buk šel vedle ní, ani jednou si neposkočil. První dny, když Marie chodila po domě, plačíc, vyl a čichal k Šárovým šatům. Pak se uklidnil, ale neustále chodil za paní, jako by ji hlídal.

I teď jej musela vzít s sebou. Byla už na Vysoké, když za ní přiběhl s kusem utrženého obojku a klusal za ní poslušně, že ho nemohla zahnat. Nechá jej u rodičů s Jiříčkem a na zpáteční cestě z Prahy

se pro ně oba staví. V Radvančicích u Kotábů zůstat nechtěla. Chodily k ní v Tuchoplazech přes tu chvíli školní děti, panímámy a i starosta Tymich se tu zastavil. Těšily ji a Marie jim byla hluboce vděčna. Konečně se po vsi začlo šuškat něco o deputaci do Prahy. Měly jet školní děti se starostou a prvním radním. Chtěla se toho dočkat a jet s nimi, ačkoliv jí maminka psala, aby »to tam« zamkla a přijela do Radvančic. Pořád čekala, den ku dni, že Šára zatluče v noci na dveře a ona mu skočí, šťastná, na krk. Ale Šára nešel, Tymich také ještě ničeho nevěděl — a tak se rozhodla. Vyžehlila Šárovi několik košil, koupila cigarety, pastu, mýdlo, kartáček na zuby, přepočítala peníze, rozdělila je na dva stejné díly a jela. —

K večeru vystoupila na Novém Dvoře.

Odtud se chodilo přes les k Radvančicům.

Zabalila Jiříčka do plédu, křikla na vlčáka a ostrým, drobným krokem vydala se na cestu.

Přišla už za tmy. Maminka s tatínkem zrovna večereli: brambory a mléko. Jedli jen tak, že jedli. Dceřino neštěstí vzalo jim všechen klid a radost. Na Kotába to účinkovalo mocněji. Mařenka byla jeho jedinou dcerou a sháněl pro ni před tuchoplazským posvícením vždy co se jen dalo. A Kotábka zavřela obě oči, když »Kotáb« zakroutil krkem několika tučným kuřatům, a strčil je do vrchovatého batochu, připraveného už několik dní »učitelovům«. Kotáb strašně rád jezdil za dcerou do Tuchoplaz. Byl to jeho odpočinek. Marie mu ustlala na měkký divan v kuchyni a Kotáb pololeže a fajče spokojeně, vyprávěl dceři novinky. — Podle prav-

dy neviděl ze začátku rád Mariinu lásku k učitelovi. Jako starosta často byl v Hoře a znal jeho rodinu. Byli to páni, příliš vznešení pro sázavského barmáče. Měl strach, aby Šára nebyl z nich a aby nevyčítal ženě, že nic neměla. Ale u Šárů byl samý smích a štěstí a všeho dost. Šára hodně dostal, i mouku a brambory a co hlavního — choval se k Marii jako věčný milenec. Kotáb byl nemluva, ale srdce mu skákalo pohnutím, když to všecko viděl. Došlo na slova Kotábčina: »Ne, že se k sobě nešikujou, ale budou se mít spolu rádi, jako že jsem živa.«

A najednou taková rána. Zrovna to jitřilo výčitkami v starém Kotábovi: »Že sem ten člověk chodil, do Radvančic, do takové díry. On — takový člověk! Všecko mohlo bejt dobře — ach dobře.«

I starý Kotáb si připadal jako viník proti Šárovi. Leč teď před dcerou mlčel a jenom po straně vzdychal.

Kotábka byla statečnější.

Rozvinula Jiříčka, znovu zatopila a postavila na kafe. A když se jí Marie na krku rozplakala, spolkla Kotábka slzy a řekla:

»Nic, žádněj pláč, moje holka, nic se neboj, my tě neopustíme a Jiřího pustěj — neboj se.« Tatínek ti dá na advokáta a všecko bude dobře — zas bude dobře.«

Celou noc nespali a debatovali. Vzpomínali, přemýšleli, jak se mohl Šára tak do všeho »zamoťat« — ale nevymudrovali nic. Pravda, chodil tam na tu stranu k Vlkovcům s flintou, ale to ho sami rolníci zvali. A pak Šára — a pytláčit. Vedle do

Khevenhüllerova panství byl zván na zimní, vznešené hony, k nimž se sjížděla šlechta a celé hradecké panství. — Měli ho všude rádi. Až to někdy Marii mrzelo, že jí Jiřího odvádějí. Dokonce si i jednou vzpomněla, jak jí tatínek ještě před svatbou domlouval:

»Máš ho ráda, vím, ale jestli pak sis taky někdy představila, jaký je to člověk a co jsme my? On je jiná krev — abys někdy nenaříkala. Jeho rodina jsou lidi z města a vážení — a co my? — Abys byla šťastna.«

Leč Marie šťastna byla, přesto, že Šára v podzimním období i v Tuchoplazech byl skoro každý týden pryč — sportovalo se na panství dahlbergském — a v zimě hrál divadlo a doma se málo držel. Ale ona přece věděla, koho si brala. Pravda, jiní učitelé toho nedělali, ale oni nedělali vůbec nic. Ve škole to odbyli, mezi lidi nešli a lidi majíce říci o učiteli, řekli, že nevědí. O tuchoplazském věděli. Byl nejlepším učitelem na okresu. Copak nebyli u toho a sám starosta Tymich, když pan okresní inspektor přišel do Tuchoplaz s celým učitelským ústavem k Šárovi na hospitaci a pak přede všemi lidmi mu podal ruku a Tymichovi řekl:

»Můžete tu být pyšní na pana učitele.«

A taky všichni byli. Když o posvícení uviděl někdo z přespolečných Šáru v kole a ptal se, kdo je to, nestačil poslouchat.

»Jo, holečku, to je náš pan učitel. Že jsme si ale na něj doložili, co? Chlapík, he? A jak umí učit! Až z Hory tady byli se na něj podívat.«

Učitel Šára! Řekl, že chce něco v neděli odpoledne sousedům říci a přišla celá vesnice. A už byla tma a nenakrmíno a žádný se ani nehýbal. —

— — — — —
»Inu, člověk jak se patří, byl Jiří«, vzdychl teď na posteli Kotáb.

»Co byl, jaképak byl — je!« utrhla se Kotábka »a spěme, ať může Márinka ráno vstávat.«

Už neusnuli a tak stará doprovodila dceru k raninému vlaku — — — — —

Šárova žena tedy přijela. Pan rada Wiesner poslal nahoru dozorce a za chvilí si manželé leželi v náručí. Bylo to tak tklivé shledání, že se pan rada obrátil k oknu. Tak se mu nějak hrdlo stáhlo dojetím. Vždyť censuroval dopis Šárův, i jeho ženy, i děti a byl příliš zkušeným soudcem, aby nepoznal, do jaké hloubky jde láska mezi těmito dvěma nešťastnými lidmi. A dle pravdy řečeno, po přečtení dopisu od dětí, utřel si pan rada honem oči, jak z nich vyrazily slzy.

Byl to strašný případ tohodle Šáry.

Zrovna dnes když měl učitel návštěvu své ženy, byli ohlášení noví svědci pana státního. Čekali na chodbě a jak z četnických protokolů bylo vidno, byli to závažní svědci. Bratři to byli. Jeden bydlel na kraji u lesa za Vlkovci, druhý v malé dědině u Radvančic. Ten z Vlkovců měl viděti Šáru, jak jde osudného dne z místa činu přes louku směrem k Radvančicům. Ten druhý viděl právě téhož dne vracejícího se Šáru směrem od Vlkovců domů. — To byla opravdu mrzutě důležitá svědectví. Jen jedno tu bylo nápadné. Oba Holasové byli ne-

přáteli starého Kotába. Zejména nechybský Holas byl rivalem Kotábovým při obecních volbách, v nichž to za panskou stranu proti domkářské straně Kotábově prohrál. — A druhá věc: časový odstup pěti let. Pět let je dlouhá doba. Stačí i k revoluci, neřku-li k takovému jednomu případu.

Chudák Šára. Měl takové upřímné poctivé oči a ničeho netajil. Docela otevřeně řekl jemu, radovi Wiesnerovi, u výsledku hned první den:

»Pane rado, pokládal bych pod svou stavovskou a rodinnou čest zatajiti věc, kterou bych i spáchal v návalu nějaké chvilkové slabosti. A kdybych zabil, řekl bych hned, zabil jsem a nečekal bych, až budu zatčen. Ale já jsem dosud v životě nikdy nic podobného neudělal.«

Bylo to řečeno tak zpříma, že pan rada věřil — opravdu věřil — a začínal, snad po prvé v životě, trpět pro člověka, kterého zbavili povolání a vedli spoutaného jako vraha — pro nic, za nic.

»A co toho Smitku, nebo Sochora neznáte?«

»Já jsem nikdy toho jména ve svém okolí ani neslyšel.«

Nebylo to k zbláznění?

A teď ještě nějakí svědci.

Nejednalo se tu o bůhví jakou pomstu?

— — — — —
A Šára vinul k sobě svoji ženu, usmíval se na ni slzami a ona prohlížela napjatě jeho strhanou tvář, ochotna jíti třeba hned za něho na smrt.

Nenaříkal si. O svém propuštění, ačkoliv již věděl, že je to nyní nemožné, mluvil lehce, jako by se to rozumělo samo sebou, jen o škole bál se začít.

Marie to cítila. A mačkala zprošťovací dekret v kapse, přemáhajíc se, aby nevybuchla v pláč. Vždyť to matce ráno před vlakem slíbila.
Suspense!

To slovo mělo vražednou sílu. Jejího Jiřího zbavovali učitelství. Dostala to z Prahy před několika dny a běhala poli po té zprávě jako šílená. Nebylo to úplné zavržení, nechávati jí padesát procent a zproštění služby bylo dočasné — ale bylo to zproštění.

Šára už n—e—b—y—l u—č—i—t—e—l—e—m

A neukázala mu toho strašného papíru a ztlumila bolest, která v ní seděla jako žhavé železo. Ale ruku mu tiskla a Šára cítil v dlani papírovou škatulku —

— c i g a r e t y.

Bledl rozpaky nad myšlenkou, která mu jasně uvedla před oči obraz cely: Kotas chodí s Řehořem a ostatními po světnici. Mluví: »Učitel má návštěvu své paní. Jen aby to udělal, jak jsem mu radil. Je příliš počestný, než by se snížil k třeba nevinnému podvodu.«

A Šára opravdu váhal.

Leč škatulek přibývalo, musel je někam ukrýt.

Podíval se po panu radovi. Leč ten psal něco tak zuřivě, že Šára rozhodnut zastrkal cigarety na rychlo do kapes.

»Nevezmou ti to?« usmívala se Mařenka, »slyšela jsem, že se zde nesmí kouřit.«

Snad jen zavrtěl hlavou, dívaje se stále na ni a hladě jí ruce. Oh, myslil nyní — myslil na školu a hrdlo se mu tak zúžilo, že nemohl promluvit.

Šarová zašeptala:

»Jirko, Jirko můj, choděj ke mně, každý den a pláčou chudinky —

Jirko, neplač, oni sem za tebou přijedou — pan starosta a ostatní se složili v hospodě na vlak, Bohuš Karbanů je povede — uvidíš je brzy a já přijedu s nimi — neplač.«

Rada to slyšel a rozuměl. Děti ze školy přijedou za učitelem do vězení. Ne. Je třicet let soudcem, ale takového případu nepamatuje. Jak musel být Šára oblíben!

»Tak, paní učitelová, musíte se rozloučit, vždyť sem ještě přijedete,« řekl měkce.

»Já bych sem raději nejezdila,« zatesknula Marie.

»To vám věřím,« dodal soudce soucitně, »no, buďte klidná, jako pan učitel, že jo?«

Podíval se na Šáru. Ten se usmíval, ale brada se mu chvěla.

Zlíbal obě ruce ženiny a dlouho, dlouho se loučil.

A ještě ve dveřích šeptal:

»Pozdravuj — ode mne —

— — moje děti.«

Hlas se mu zlomil.

Marie odešla a rada Wiesner zavolal do chodby:

»Tak ten pan Holas z Vlkovců.«

Šára udiveně vyhlédl.

Holasa znal, aspoň se na něho pamatoval. Holasové nebyli zlými lidmi. Když ještě byl Šára svoboden, byl dvakrát u nechybských. Měli dvě dcery a srdečně ho zvali. Že se později skrz Marii s Kotábovými rozkmotřili sice věděl, i to, že Holas

žártil na Kotábovo starostenství — ale nemuselo to být žádné nepřátelství. Zdravil se s nimi a i jako ženatý zatančil si rád o radvančickém posvícení s oběma dosud svobodnými dívkami.

I teď podíval se přátelsky na Holasu.

Ale ten se zamračil a poodstoupil.

Na otázku soudcovu, zdali Šáru zná, odpověděl zpuštěně:

»Jeho? Jakkak bych ho neznal, vždyť kolem mne chodil furt s flintou.«

Byla to prazvláštní odpověď, nepřátelská.

A už to šlo.

Šára poslouchal vyjeven a cítil studený pot po celém těle.

Ten člověk před ním stojící nebyl dobromyslný Holas, ale něco příšerného, děsivého, záštiplného.

»... ano, prosím, a toho dne, pátého května, jsem viděl učitele Šáru, jak jde s Baby po panských lukách směrem k Radvančicům. Dobře jsem ho poznal.«

»Jak, zezadu, zepředu?«

»Zezadu, prosím.«

»V pět hodin ráno, v květnu?«

»Ano, prosím.«

»Na kolik to bylo asi kroků?«

»No, asi na osmdesát.«

Zaprotokolováno, podepsáno.

Holas zčervenál.

»Jen se přiznejte, jak jste toho Tožičku oddělali,« řekl na přidánek.

»To už sem nepatří,« suše přerušil Holasu soudce, »jste hotov.«

Holas si nasadil čepici a vyšejbroval ze dveří.
»Tak teď ty,« povídá na chodbě čekajícímu bratrovi.

Šára, bledý na smrt, viděl, jak vstupuje »nechybský«. Pak ještě slyšel mluvíti soudce — a dost. Kolena pod ním poklesla a shroutil se na podlahu.

V tu dobu vycházela Marie ze soudní budovy a obluzena ještě předcházejícím setkáním se s mužem, vyňala z kapsy zmačkaný zprošťovací dekret, chvíli se do něho dívala a pak zavzdychla:

»Kdybys tohle ještě věděl, můj chudáku.«

A v návalu lítosti a spravedlivého hněvu roztrhala papír na kousky a strčila vše do kabelky.

Dala se k nádraží na cestu k Sázavě — za dětěm.

»Nechybský« potvrdil i svůj protokol.

Šára seděl už při vědomí na židli a podpisoval svoje:

»Nikdy v životě jsem po panských lukách v místech, jak udává Josef Holas z Vlkovců nešel a zejména ne v té době, to jest v pět hodin ráno.«

Přišel dozorce a Šára vyvrávorál za ním k celám.

Rada Wiesner osaměl se zapisovatelem.

Chvíli seděl nehnutě. Pak si zapálil doutník a šel se umýt do příručního umyvadla.

»Tak se člověku zdá, že je nějak špinavý,« pomyslí si. Pak se zamyslí a ještě smačkl knoflík.

Ukázal se dozorce.

»Vyřídte Šárovi, že může si jít odpočinout do zdejší nemocnice. Bude to tam mít lepší.«

Za chvíli se dozorce vrátil.
Odpověď byla negativní.
Wiesner vzdychl a vzal jiný akt.
Ulevilo se mu.

VI.

Šáru na cestě k celám už dozorci poznávali. Byl to on, stále ještě silný, ale bledý a strhaný. Budil soucit.

Když přijeli někdy dozorci z Pankráce a některý zavadil pohledem o Šáru, dostal vysvětlení:

»Podívej se na něj dobře. To je ten učitel Šára, co měl zabít toho hajného Tožičku.«

»To je blbost,« odvětil tázaný a dal se do smíchu. Jiný říkal:

»A co, kdy ho vlastně státní pustí?«

Žádnému nenapadlo, že by také Šára mohl být obžalován.

Zacházelo se s ním velmi slušně. Až to Šáru dojívalo.

Tak i teď, když vrávorá po schodech k »inteligentce«.

»Tak přijela paní?« ptal se dozorce.

Bůhví, jak to hned věděl.

»Přijela,« odpověděl smutně Šára.

Dozorce dělal, jako když jej prohlíží, nahnul se mu k uchu a zašeptal:

»A co kouření, přivezla?«

Jiný na místě Šarově by odpověděl:

»Ale kdepak, vždyť ona ví, že je to zde zakázáno.«

Ale Šára odpověděl:

»Ano, zastrčil jsem to tady do levé kapsy.«

Dozorce se usmál:

»Ne tak nahlas a ať vás žádný nevidí kouřit, jděte.«

Tak přinesl Šára na celu padesát športek.

Kotas spínal ruce:

»Jak jste to, Kriste Ježíši, pronesl?«

Ale Šára řekl ledabyle:

»Tajdle v kapse.« —

Všem bylo jasno. —

Za chvíli přišel dozorce se vzkazem od rady Wiesnera.

»Pane učiteli, pan rada vám vzkazuje, nechcete-li si na den, dva odpočinout v nemocnici — je to tam opravdu dobrý.«

»Panu radovi srdečně děkuji, zůstanu u kamarádů,« odušil Šára a dozorce odešel.

Bylo tu o novou sympatii pro Šáru více. Řehoř sice ovlivňoval všechny, ale Šára nadobro získával. Měl to skoro v povaze. Oponoval, ale oponoval tak, že nakonec zůstal bez oposice. Často se na cele hádali a posléze Kotas vykřikl:

»A teď nás kantor rozsoudí.«

Pro Šáru byly oba tábory dobré. Za chvíli se zdálo, že vlastně měli všichni pravdu a nedovedli rozluštiti, proč se vlastně přeli. Bylo to umění získávati a tento dar činil Šárovi vězení dosud nesitelným. I jakýsi klid se dostavil. Bylo to zejména den následující, když dole, v jakési improvizované

kanceláři Hovorkově podepsal doktorovi Prouskému plnou moc. Řehoř tohoto právníka velmi chválil a sám byl rád, že Šára už obhájce má.

»Vy sedíte zde a nevíte, co se proti vám venku stíjí. Obhájce je taková neutralisace kyselin, kterých používá pan státní, aby z případu vyleptal obraz k svému prospěchu. Až bude skončeno vyšetřování, budete se moci s obhájcem stýkati denně a budete mít možnost vésti i svoje svědky.«

»K čemu?« ptal se Šára, »já žádných nemám.«

Ale pak přemýšlel dlouho o svém případě a v mysli mu vyvstala celá řada známých, jejichž svědectvími hodlal obhájit svoji čest. Jeho obhajoba mohla mít v sobě sílu morální. Důkaz mohl být veden jen jedním směrem: Šára prostě nebyl schopen zločinu. Tvrditi opak bylo asi tak, jako chtít na kočce, aby snášela vejce.

Na tenhle vtíp přišel Kotas, když se mluvilo o Šarově propuštění.

Kde kdo snažil se Šaru rozveseliti a potěšiti.

Dozvěděli se, že se za Šarou chystají do Prahy školní děti a snažili se mu vsugerovati, že prosby těchto maličkých pohnou státního zástupce k Šarově propuštění.

Řehoř se těchto debat nezúčastnil.

Ale jednoho večera, když už bylo rozestláno a mluvilo se v třech hloučkách, vzal si Šaru k sobě:

»Pane učiteli, nebudeme věřit tomu, o čem jako rozumní muži předem víme, že se nedá provést. Jisto jest, že se státní zástupce brání a po kiksru s Pustovou snaží se nasbíratí tolik jiného materiálu, aby žalobu mohl podat. Státní zástupce Řapík je kari-

erista. Zná ho dobře. Člověk bystrý, neobyčejně útočný a dobrý sugestivní řečník. Nuže: tento případ se řešil už jednou. Jak vám bylo řečeno, a jak jste sám pověděl, byl ten Smitka už jednou sám před porotou a ničeho mu nedokázali. To znamená — případ zůstal záhadou. Teď po pěti letech se přihlásila korunní svědkyně a našla tři, vás, Smitku, Sochora. V těch třech je rovněž ten, který už byl jednou samostatně souzen. Tedy jistý předpoklad, že ta bába mluví pravdu, tu jest. Že si vás Pustová spletla s Kotasem, není divu. Vždyť vás pět let neviděla. Ale buďsi — řekněme, že její svědectví není ničím. — Jsou tu však jiní — ti Holasové. Snad je to všechno umluveno a bůhví jaká záhada celý případ je, komu na tom záleželo, abyste byl v něm namočen vy. Holasové byli nepřáteli vašeho tchána — na to nezapomeňte — a pak —« Řehoř ztišil hlas jak mohl nejméně — »byl jsem dneska u svého rady — Kartana, víte, co se tam povídalo?«

Řehoř úplně šeptal:

»že zatkli ještě ženskou, nákou Sobotkovou, ta prý vám ostatním měla pomáhat.«

»Bože spravedlivý,« s úžasem šeptal Šára. Ještě ženská! Sobotková — Snad to byla naposledy ta Sobotková, co sloužila ve vlkovském dvoře.

»Ta ženská,« šeptal dále Řehoř, »je velmi hezká — pane učiteli, vždyť jsme jen lidi a já vám chci upřímně poradit — vím, že s tou holkou nemáte nic společného — ale není v celém případě vůbec ženská? Rozumíte mi?«

Šára s úžasem spínal ruce:

»Ženská? Jaká ženská?«

»No,« Řehoř otálel, »rozumíte, taky jste nemusel třeba o tom vědět, ale možná, že žila někde na blízku žena, která vás měla ráda a vy jste o ničem nevěděl. Vím, jak se na venkově dovede žena zamilovat — na smrt. Sobotková je prý mladá — usmál jste se na ni, promluvil jste na ni — druhá, třeba z pozdálce to viděla — neštěstí hotovo.«

Šára zvažněl.

Řehoř znal opravdu strašně dobře všechny lidi.

A měl pravdu. Sobotková Šáru zajímala. Vždy se divil, kde se bere ženská duše v tom chlopském, silném těle, s obličejem sice ženským, ale obočím silným, a očima pevnými, mužskými. Dost často s ní mluvil, když přišel k nájemci, který byl dobrý a inteligentní člověk. I nájemce se Sobotkovou žertoval a dával jí jednoho Rusa, který na statku pracoval jako zajatec.

Ale která by byla ta druhá, neznámá žena?

Přemýšlel dlouho. Všichni už spali, jenom Řehoř byl vzhůru.

»Máte pravdu, pane řediteli,« šeptal Šára, »je to možné, že je to ženská pomsta, ale i před porotou by byl případ jasný.«

»Proč?«

»Protože se u soudu zjistí, že já Smitku ani Sochora jakživ neviděl. Jak tedy můžeme býti komploty, když jsme se až dosud vůbec neznali?«

Ale Řehoř odpověděl:

»Vy jste tam, pane učiteli, nebyl na »Babě«, dobrá. A neznáte-li toho Smitku a Sochora, víte, nebyli-li tam oni? A dokáže-li se, že jste tam vy nebyl, pak se dokáže, že tam nebyli i oni a že bába

trpí nějakou halucinací a ze známých sobě lidí umotala prostřednictvím všelijakých klepů takové zdrchané svědectví. Budete vidět, že dozví-li se Smitka a Sochor, že jste s nimi nařčen, že budou mlčet a jsou-li vinni — budou zapírat — a přirozeně — nebudou se k vám hlásit, i kdyby vás sami znali. V tom, že vy je neznáte, není ještě důkaz vaší nevinu.«

Byl to strašný uzel a nikdo ho nedovedl rozplést.

Řehoř opakoval, co už několikrát říkal:

»Pro vás je dobře, že přijdete před porotu. Porota nezná paragrafů, ale člověka. A ačkoliv by vás ani senát neodsoudil, u poroty je to jistější. U vás není přímých důkazů a co vlastně je na věci konkrétního — jsou pořád ty vaše výpovědi, které četníky, třeba ne ve zlém, byly dány do logické a přímé souvislosti. A účinku této souvislosti už nepotlačíte. Bude záležeti na tom, jak se na tyto výpovědi bude porota dívat. U poroty bude čten váš životopis. Bude jistě hezký. Úsudek bude míti porota o vás takový, jaký mám dnes já:

nejste rafinovaný a proto žádný zločin byste nedovedl spáchat. Jiný na vašem místě, třeba nevinný jako vy, by na četníkovu otázku, »co jste dělal pátého května před pěti lety?« odpověděl: »Jo, já se nepamatuju.«

Šára měl hlavu jako v ohni.

Tedy porota jej čeká — jako hotového zločince. Kdyby mu někdo před čtrnácti dny řekl, že se úplně nevinní lidé dostávají do vězení a jsou souzeni, měl by jej za blázna a jeho tvrzení za ne-

smysl. — Byl obviněn z vraždy, zatčen, veden spoutaný rodným městem a uvězněn.

Teď bude souzen!

Ne, nemohl usnout.

Až teprve k ránu, když už proti nebi bylo viděti černati se komíny, začal dřímati. Šerý den vstával a někde dole na dvoře harašili se šálky a připravovali belíky k mytí.

V cele bylo ticho a Šára, který zas už byl vzhůru, pozoroval hlavy jednotlivých spících. Vedle na posteli ležel Řehoř, roztažen po celé délce kavalce jako v nejlepší anglické posteli.

Šára musel obdivovati nezdolnou energii tohoto muže. Jeho případ měřil se na statisíce korun. Bylo jisto, že Řehoř na svobodě byl mužem, který dovedl vydělávati mnoho peněz. Měl bohaté zkušenosti z Ameriky, uměl několik řečí a pak měl nesmírný dar ovládnout toho, který měl býti získán. Šlo tu jistě o velmi talentovaného člověka — a přece konec byl — ve vězení. —

Byl tu stavitel Houška — Němec — ačkoliv měl české jméno. Zamiloval se do dcery okresního tajemníka. Chtěl překvapiti nevěstu nábytkem, který spolu už vybrali a tajně jej přestěhoval do nového bytu. Protože firma žádala zaplacení a Houška chtěl vše provésti bez vědomí nevěstina, zaplatil z dělnické pokladny. Bylo to ráno. Než si mohl vzpomenouti, aby napsal do pokladny bon na vydané peníze — přišla revise. Marně Houška vysvětloval. Ještě se usmíval, hodlaje nevěstě telefonovati, do jaké komické situace upadl — když byl

zatčen. — V pokladně scházely peníze a Houška je »utratil« za nábytek. Paragraf ten a ten — zpro-
nevěra. —

Už měl žalobu a čekal rok. — A peníze přece všechny vrátil. — Nic platno.

A tak dále. — Všichni byli zločinci. —

Po druhé si Šára vzpomněl na Záhoru a viděl nyní jasně i sebe.

Nyní byl pytlákem. Musel jím být, i kdyby nebe tvrdilo opak. Indicie tady byly, nějakí nepřátelé, o kterých nevěděl, snad nějaká ženská dokonce (Šára nevěřil, že by ta Sobotková byla něčím vinna) se mstila pánbůhví za co — to všechno, celý ten strašný začarovaný kruh se kolem něho stahoval a nebylo uniknutí.

S včerejším přírůstkem, nějakým továrníkem Povázkou z Orlických hor, zatčeným pro kridu — deset lidí tu spalo a mačkalo se v nedostatečném prostoru. Větralo se tu, ale vzduch byl stejně zkažený a plný poletujících sazí.

Těchto deset lidí nevěřilo v spravedlnost. Hodně bylo vinníků, ale mnoho bylo i nevinných. A bolestmi těchto nevinných rostl v jejich nitrech odpor proti té chiméře, zobrazované se zavázanýma očima a vahami v rukou. Strašné bylo, že nikdo na celkovém neštěstí nebyl vinen. Vždyť i ta Pustová jistě věřila, že tomu tak bylo, jak vypovídala.

Vše byl slepý, bezmezně krutý osud, osud, jako nemyslicí obluda, řízená životem, krvavým životem, který plodil a zabíjel a zase plodil — a tak do nekonečna.

Lidé procházející kriminálem a nevědoucí, jak se do něho dostali, začínali tvořiti armádu Běsů, stárajících se o to, jak nejrychleji zapomenouti, že jest srdce, které zná lásku i soucit.

A to byl strašný a zahanbující výsledek všeho.

VII.

Tak uplynuly asi tři neděle, během jichž měl Šára klidný život. Jen jednou přišel celý uplakaný. Bylo to když odepisoval dětem na jejich nesčetné lístky, které se snášely k němu do cely jako blahodárný déšť k suché zemi. Dozorci už rozlišovali veliké dětské písmo na adrese a dozorce-legionář Růžička vždycky přidal, předávaje Šarovi poštu:

»Tak dneska dvě od dětiček, pane učitel.«

Odepsal jim na velikém archu a po celý čas toho psaní měl hrdlo staženo a potají se nestačil utírat. Pak si odpočinul a nabral sil ku skončení dopisu:

»... A tak, děti moje zlaté, píši vám z vězení, v kterém třeba umru, ale chtěl bych, abyste nikdy nezapomněli na svého učitele, který pro vás dýchal a který by vám všem dal svou krev. Vždyť jsem vás všechny tolik miloval. Chtěl bych, abyste vždycky věřily, že co bůh činí, dobře činí a že my nikdy nemůžeme jeho skutků posuzovati. Pamatujte se, jak jsme ve psaní opakovali to heslo velikého hudebního paedagoga Berliotze? »Láska a hudba jsou obě křídla duše«. Zpívejte, když vám bude nejhůře, zpívejte i se slzami v očích

a splácejte láskou nenávist. Jen láskou vítězíme, nikoli krveprolitím. Poslouchejte své rodiče a zbude-li vám chvílička, potěšte moji ženu, paní učitelovou, jak jste říkaly. Učte se, děti moje, svět žádá člověka moudrého a pilného. Učte se a buďte hodné, jako jste byly, když jsem ještě já vás učil. Vřele vás všecky objímám a líbám a ty, Aničko Štolova, ty nejstarší, i ty Bohuši Karbanů, můj příteli a druhu, zlíbejte za mě ty nejmenší a dejte na ně pozor.

Sbohem, sbohem moji malí přátelé, sbohem.

Váš učitel Šára.

Pak přišlo několik dopisů od ženy. Bylo v nich smíření s osudem a tichá oddanost, bez nářku, bez výčitek proti osudu. — Byly to prostě dopisy Mariiiny, jak jich nikdo jiný nedovede napsat. Ruku v ruce, ukrutenstvím života vstříc šla se Šárou jeho žena, to jeho poloviční já, bojovnice nejsmutnější, protože mlčenlivá.

Po těch třech utěšených nedělích přijela deputace. Za obec přijel starosta Tymich a tesař Kutina, radní, a za školu — Šárovy děti. Když přišli všichni až před soudní budovu a tady před branou se zastavili, shlukl se kolem nich hned zástup lidí. Noviny vyčachraly, že mají Šáru navštívit ve vězení děti jeho třídy a tak nescházelo zvědavců, kteří se procházeli po chodníku a měli čas čekat, až lidé z Tuchoplaz přijedou.

Byli tu, Pan starosta šel první do vestibulu. Na otázku vrchního dozorce, kam jdou všichni, odpověděl nesvým, ale zvučným hlasem:

»My tady máme našeho pana učitele, tak ho jdem navštívit.«

Vrchní dozorce, silný a bodrý člověk, který dozorařil hezkou hromádku let, neptal se ani po propustce. Vzal ještě pana starostu za rameno a řekl:

»No, to jste hodný. Tak tamhle po schodech do druhého patra, číslo dveří 122.«

Hrnuly se za starostou a jak šly okolo dozorce, ten se na ně usmíval a Růžence Kolářové, té malinké a nejmladší, kterou máma ráno nemusela proti zvyku ani budit, zašeptal do ucha:

»A máš pana učitele ráda?«

Šárovo dítě se podívalo zpříma na vousáče a pak řeklo bez váhání:

»Ano, prosím.«

Tak jdi, maličká, jdi,« zahučel starý Smetana a díval se s úžasem za ostatními, »bože, to zde ještě nebylo.«

Šly. Sedly si ve druhém patře před tou stodvaadvacátkou na chodbě vedle sebe jako kuřata a čekaly. Pan starosta s Kutinou vešli k panu soudci. Za chvíli se vrátili a pan starosta řekl:

»Tak děti, za chvíli ho tady máte a jak jsme vám tuhle s panem Kutinou povídali, žádnéj mi neplaťte.«

A honem si jako namátkou utřel nos a dohnal to až nahoru k očím a přejel je, jakoby špatně viděl.

Vykulily oči a čekaly. Srdéčka v nich tloukla jako zvon. Odkudpak asi přijde? Marta Ronovská mu koupila bombo a měla už kornoutek celý zplacatělý, jak ho neustále přichystaný držela v ruce. A Bohuš Karbanů nakreslil celý pomník, který Tu-

choplazští dělali po Šárově návrhu na velikých balvanech lesních, které společnou prací vyváželi z lesa a odtahali na řetězech do vsi.

Každé dítě mělo něco v kapse pro Šáru. Anička Štolova držela velkou kytici a byla bledá jako křída.

Zarachotil klíč z podsklepí a otevřely se těžké, okované dveře.

Napřed šel on, za ním dozorce.

Nikdo mu v ústřety nevyběhl, jak to dělávaly když Šára šel do školy. Neobstoupily ho s radostnými, nedočkavými tvářemi a s otázkou, co všechno jim dnes nese, o čem všem jim bude dnes vyprávět. Šel k nim volně. Ruce mu visely podle těla.

Dozorce zůstal tentokrát už u kovaných dveří.

Zůstaly na místě, jako se stojí, když jde pohřeb a za rakví jdou smutky. Jen oči rozšířily a Bohuš Karbanů první smekl. Za ním ostatní.

Šára se zastavil, vypadalo to, jako když zavrávorá, do zúženého hrdla chtěl nabratí dechu, ale jen hrozně zastenal.

Pak mu nárek zalomcoval tělem a vešel do kanceláře.

V ten ráz se všechny děti hlasitě rozplakaly a Kutina, jehož Milada loni složila výborně zkoušku do třetí měšťanky a který byl trochu prudký, vyrazil ze sebe v pláči:

»A tohleto má bejt, Kriste Ježíši ukřižovaný —«

Rada Wiesner nečekal a jak se mu nahrnuli do kanceláře, vstal od stolu a rychle se obrátil obličejem do okna. A tak zůstal.

Po prve snad v životě jako soudce věřil, že se tu děje s člověkem něco strašného, něco proti čemuž je i celá justice bezmocnou.

Šára byl prostě nevinný, nešťastný člověk.

Ani děti, ani Šára se nemohli utišiti. Vypadalo to, jako když mezi sebou mají hrob a oplakávají nebožtíka. Svého milovaného učitele měli na dosah ruky a sebou si ho vzít nemohli. Co to bylo? Proč pana učitele vlastně nechtěli pustit? Všichni ve vsi říkali: »je nevinný, je nevinný« a utíkaly dny a neděle a ony nakonec musely za ním do Prahy. A pojedou bez něj. A proč? Bohuš Karbanů jim o přestávce vždycky vykládal, že přijdou nějakí pozvaní lidi — porotci říkal — to ony konečně věděly od pana učitele — a ti teprve, že mají moc pana učitele jim pustit — ale proč museli ti lidé přijít? Nač?

Pan starosta jim ve vlaku říkal, že půjdou k nějakému pánovi prosit. — To je ten tamhle u toho okna? Musí to být ale nějaký pěkný pán, když se k nim hned otočil zády. To jejich pan učitel nikdy neudělal, i když měl sebe větší zlost. To on jenom řekl:

»Ale, Tonka (místo Toničko), že tě plácnu.«

Ale neplác. Uhodil se sám přes kalhoty a všichni se smáli. A Tonce to napověděli.

Holečku, jejich pan učitel!

Podívaly se rázem na něho.

Usmíval se, ale ony po prvé dnes věděly, že se usmívá »jen tak«. Slzy mu tekly dále po tváři a nemohl mluvit. A ta Anna Štolová také ne, když mu podala kytici.

Musel začít Tymich. Šlo mu to ztěžka:

»Pane učitel — pane učitel — celá vesnice vás vzkazuje pozdravovat — máte pro Krista Pána přijít — a abyste se potěšil, přivedli jsme vám tuhle — vaši školu.«

Dál se nedostal. Brada se mu začala klepat a neudržel se.

Kutina se nepřemáhal. Takový, jaký byl vždycky, upřímný a poctivý, on, první radní, vzal Šáru kolem krku a jakkoliv byl starý avtovačský voják, líbal Šáru a volal:

»Abyste věděl, to máte za nás za všechny. Co nám to s vámi udělali — — —«

Pak se trochu uklidnili a sdělovali, že půjdou k panu státnímu zástupci prosit.

Šára jim toho nevymlouval. Jako tonoucí, i on měl bláhovou naději, že jej propustí a že pojedou společně domů. Trošku ho to i radostně vzrušilo a mohl konečně promluvit.

Děti se ihned rozhovořily a obstoupily jej. Hladil je po tvářích a Bohuš Karbanů se mu tiskl k ramenu jako k otci. Beztoho říkával Karban v hospodě:

»Já se za to nestydím, že ten můj kluk má učitele radši než mě.«

»Přijdete, vidíte?« šeptal Bohuš.

»To víš, že přijdu a budeme hrát duetta a připravíme krásné divadlo na zimu.«

»A knížky si budeme vypůjčovat.«

»A z hlíny modelovat —«

»A vyřezávat.«

»A já jsem vám udělal věšák.«

»Já malému Jiříčkovi koníka.«

»My zalejváme s paní učitelovou zeleninu.«

»A Kropáčkova Amina má štěňata.«

»Hruškovi přišli o krávu a stará paní Tymichová má zas otevřenou nohu.«

A tak to šlo, veselé, dobré a Šára zas viděl své Tuchoplazy, kde zrno jím zaseté dobře vzcházelo a přinášelo užitek stonásobný. Zase se viděl v té drobné vesnici, pro kterou radostno bylo pracovat, kde rodiče šli ruku v ruce se školou a společně vychovávali dobré a nezkažené děti. Jakoby se podohrnula záclona nad tím slunným světem, vzdáleným krutého zápasu, v němž rozhodovalo se stále jen o tom, — ne, kdo dá první pozhřebání — ale kdo dá první ránu. — Začali mu strkati do ruky své dárky, Ronovská svůj kornoutek, Karbanů výkres, Štolova kytici.

Kam s tím?

A ten dobrý pan rada stál pořád otočen, jako by zkameněl. Přišlo domácí uzené, buchty, máslo, na tvrdo vejce.

Samy shledávaly úkryty a zmocňovalo se jich tiché šibalství a i dokonce smích nad nezvyklými místy.

»Vždyť mně to vezmou,« šeptal Šára.

»I nevezmou,« odpovídal Kutina, »copak to máma dělala pro někoho jiného?«

Byli všichni rozradostněni, když se konečně pan rada otočil. To už měl Šára ukryty i cigarety.

Pan rada řekl:

»Tak, děťátka, není to nic platno, pana učitele jste viděli, vidíte, že je zdrav a my mu tady nic

neuděláme. Rozlučte se s ním, já vám ho už musím odvést.«

Koukaly na pana radu překvapeně. Tak to nebyl on, ten pan státní zástupce? Rozhodně to nebyl on. Ten musí vypadat jinak, nanejmiň jako cestář Sychrava, když je honil pro jablíčko po aleji. Má jistě také takový křivý nos jako Sychrava a oči jako ten zlý kouzelník Čremči-Remči.

Podarovaly také pana radu úsměvem a začalo loučení.

Šára mluvil rychle, dokud jej ještě nepřepadlo dojetí.

»Tak, děti moje, jděte domů, pozdravujte maminky a tatínky, celou vesnici. Já za vámi přijdu, jistě přijdu. Vždyť vás chci všechny dovésti tam, kam jsem si vždycky přál. — —«

Tady to šlo už ztěžka. Bral tedy jedno dítě po druhém a celoval je. Líbaly mu ruce, tytéž ruce, které před několika nedělemi byly v železech.

»Zlaté ruce!« říkala babička Tymichová.

Naposledy šel Bohuš Karbanů.

Pohlédli si do očí. V Bohušovi byla naprostá oddanost a co krásnějšího, Šára v nich zahlédl sama sebe. Tak si vždy představoval splnutí žákovo s učitelem. Jako by krev přelil.

Bohuš myslil a jednal jako Šára. Hodně věděl, Šára mu ve volných chvílích pověděl i to, co v osnách nikde nebylo. Pověděl mu o krásném, lidském srdci, soucitném ke všem trpícím a ochotném vyměnití svůj život za smrt ve prospěch vlasti, v níž jsme byli zrozeni a vychováni, pověděl mu o občan-

ské cti i povinnostech stříci zákonů a ustanovení, která budovali zákonodárci. —

Co mu měl říci nyní?

Do třetice vzpomínal Šára na Záhoru a slyšel jej, jak rozhořčeně šeptá:

»Dostanu rok, vím to, ale jen až vylezu, bůh jim buď milostiv.« — —

Měl Bohuš Karbanů vědět, že se přiblížil čas, kdy je třeba ránu oplatiti ranou, zášť záštím, pomstu pomstou? —

Oh ne! Každé náboženství hynulo, nemělo-li vyznavačů. Boj mezi dobrem a zlem byl odvěký. A dobro bylo naposledy, vždyť ze zla vycházelo.

»Bohušku můj, buď hodný, na každého buď hodný — tak — víš — zrovna tak — jako jsi býval —«

Objal i toho vyvoleného a zůstal sám. —

Šly jako ovce bez pastýře kriminále.

Slyšel jejich drahé krůčky, jak ševlí po studené vězeňské chodbě, naslouchal tomu sladkému šumotu s hlavou svěšenou.

Pan rada mu jenom hlavou kývl, když odcházel.

VIII.

Státní zástupce Řapík Šáru nepropustil. Přišel mu tuto Jobovu zprávu sdělit mladý koncipient doktora Prouského, ono právnické káče, náramně zvědavé a důležité.

»Musíte se smířit, pane učiteli, se skutečností. Na váš delikt předpisuje paragraf vazbu obligatorní a nemůžete dosáhnouti propuštění, ani kdyby byla za vás složena kauce.«

»Tedy je po naději,« zašeptal sklesle Šára.

»No, musíte býti klidným, buďte ujištěn, že to dopadne dobře. — Důkazů přímých není a tak bude Řapík budovati obžalobu jen na indiciích. A ty před porotou neobstojí.«

Šára dostal nápad. Když tedy u něho je malá pravděpodobnost odsouzení, může státní zástupce jeho osobu separovat a propustit. Sdělil to koncipientovi. Ale ten se důležitě zatvářil a docela jásavě odpověděl:

»To je právě ta bomba, kterou na vás Řapík chystá — komploti. Jestli jste znal vy je, neb oni vás, či neznali jste se vůbec, nepřichází v úvahu. To jste se konečně mohli domluvit. Horší je, že ten Smitka už obžalován jednou byl, pytlák je to

známý a Sochor, nu, nahlédl jsem do aktů, pokud to šlo — vidíte, ti dva se dobře znají — starí kamarádi to jsou. Neuvěří-li porota že jste tam byl, budou Sochor i Smitka i ta ženská, ta Sobotková, propuštěni. Je to logické. Porota ovšem může i někoho jenom odsouditi. Od toho je to porota.«

Šára si vzpomněl na Řehořova slova a dával jim za pravdu. Opravdu se nedalo nic dělat a — čekat. A on se těšil na cele, jak dozorce otevře dveře, jak si jej žurnálový soudce (ten, který měl odpoledne službu) zavolá a řekne:

»Poněvadž státní zastupitelství proti vám zastavilo veškeré vyšetřování, budete propuštěn. Tady mi to podepište.«

Po návštěvě svých dětí a Tymichově s Kutinou čekal Šára horečně na zavolání.

Pak přišel ten koncipient a všechny naděje se rozpadly. Nepůjde tedy Šára dolů do přijímací kanceláře, aby odtud šťasten spěchal k nádraží. Nevleze na strom doma v zahradě a nebude se dívat z jeho koruny oknem do ložnice, jak Mařenka zpívá Jiřímu ukolébavku, jak je jí teskno, jak přilne k oknu, až on, Šára, na ně hodí větévkou, jak šílená radostí poletí mu po schodech otevřít a on ji sevře v náručí. — Celou noc budou vzhůru, přísahajíce si lásku do smrti. —

Ne — ne — —

Nic z těch krásných snů.

Na Šáru čekala zase jen šerá kobka a dny, dlouhé jako moře.

Vrátil se na celu zničen.

Toho dne a dny následující byla na »intelligentce« nálada tesklivá. Řehoř dostal žalobu a neměl kdy na útěšlivý hovor s Šárou. Teď naopak potřeboval i jeho hlavy a Šára teprve nyní viděl, v jaké strašné aféře se bývalý ředitel z »Chicago-filmu« topí. Věc sama byla v podstatě jednoduchá. Řehoř dle žaloby měl v Paříži nakupovati pro společnost, v níž byl ředitelem, filmy podprůměrné a dával si vypláceti odměny za tuto činnost. Filmy »neběžely« a společnost tím utrpěla velikou škodu. Mimo to vinila žaloba Řehoře z podvodných machinací při zadávání filmových práv pro republiku. Všecko dohromady odhadnuto zakládalo skutkovou povahu podvodu ve výši pěti set tisíc korun.

Šárovi se z toho točila hlava. Žaloba kreslila Řehoře jako mezinárodního podvodníka, který se vloudil svým bezvadným vystupováním v důvěru majitelky filmové půjčovny, aby ji svým bezcharakterním jednáním uvedl na pokraj zkázy. —

Šára, ačkoliv měl hlavu těžkou smutkem, přece se pokoušel vniknouti v záhadu těchto osmi lidí, z nichž žádný se nechtěl znáti ke skutku, který jej sem měl přivést.

Proč tito lidé lhali, bylo-li pravdou, co o nich tvrdila žaloba? Na každý lidský zlý skutek stanovila táž lidská společnost trest. Bylo mužným a srovnávalo se to jaksi i s pojmem cti přijmouti trest za spáchaný čin. Ale tito zde všichni tvrdili, že se jim děje bezpráví.

Byla tu dvě východiska:

Buď byl nemravným a nemožným celý systém spravedlnosti, kterému bylo lhostejno, kdo byl chycen a zatčen —

nebo nemravnými byli ti, kteří potlačovali svým zapíráním jsoucnost spravedlnosti, tvrdíce, že jsou nevinni.

Obé najednou nemohlo platiti.

Kdo byl viníkem a kdo byl obviněným? Kdo byl mravným a kdo byl zločincem?

Šára žije v prostředí žalárním, mezi osmi druhý spolu zavřenými, byl nakloněn věřiti, že se jim děje křivda. A věře tomu, měl současně pocit, že se přece jenom mýlí. Nevěřil totiž současně v zákon serie. Odehrával se v něm boj mezi dvěma názory. Starší názor vylučoval možnost justičního omylu. — Bylo tu přesvědčení, že nikdo nemůže býti nevinně uvězněn. Také nikdo z budovy soudní nevěřil, že by se podobná věc mohla stát. Slovo »nevinen« v žaláři absolutně zdiskreditovalo. Ten, který to o sobě tvrdil, sklízel smích a pošklebky.

Šára však přece nevinným byl. Připouštěl, že jsou takové případy, jako byl jeho.

Ale na »intelligentce« kde kdo tvrdil, že mu bylo zatčením a obviněním na cti ublíženo. —

Ne — nebylo to přece jenom možno, i když se uvážilo, že některému z nich bylo hanbou přiznati se k nečestnému skutku.

Šárova dosavadní důvěra v lidi byla vězením otřesena. Zahlédl dokonce jednou Řehoře, v noci, kdy nejvíce přemýšlel, v zrcadle žaloby a vrchu nabývalo v něm přesvědčení, že Řehoř je skutečně takový rafinovaný lotr, jak o něm v žalobě stálo.

Důvěrný poměr Šárův k Řehořovi dostal velikou trhlinu. Na venek zůstal Šára zdvořilým, uvnitř však bylo docela jinak. A tento rozpor mezi vnějším chováním a nitrem působil Šárovi nesnesitelné bolesti a zoufalost.

Vzpomínal na Záhoru a poznával, kolik je ve větě úskočnosti, které se lidé přiučili, páchající zlo a zastírající je umělými slzami a nářky. Vždyť i Řehoř plakal.

Někteří dozorcí byli puritánsky přísní. Nic na ně neplatilo. Všem »povídáčkám« věznů se na konec jen usmáli.

Teprve nyní chápal, jak bylo možno, že za placícím Kotasem vletělo do cely jízlivé dozorcovo:

»Vy podfukáři starej.«

Cože byl Kotas?

Sňatkový podvodník.

V kriminále učili se lidé úskoku a nepřátelství. Zbraně, kterých užívali, byly plny špíny. Důvěru a lásku zahodili a zaměnili lstí, které se užívá jenom v boji s nepřítelem.

Nepřítelem byla spravedlnost a její zosobněný zastánce — státní zástupce.

Státní zástupce užíval všech zbraní, aby nepřítele, kterého chytil, zdolal. Jemu šlo o trest — trest byl výrazem jeho vítězství, právě tak, jako osvobozující rozsudek byl jeho porážkou. Mezi ním a zatčeným stál sám o sobě skutek. Starostí státního zástupce bylo tento skutek zatčenému dokázat. Zatčený zbavoval se viny. Proto ty kriminální termíny:

»Dávali mu kasu — ale on ji nechtěl.«

Celá lidská společnost byl nepřátelský tábor. Bojovali v párech, v celých hromádách i armádách. Dávno zmizel smysl pro pravdu, změnil ji jen v boj.

Byl to boj o holý život.

A tu se naskytala otázka:

Byla lež mravnou, šlo-li o zachování života?

Odpověď byla těžkou.

Jestliže člověk v zápase o život připravil o něho druhu, měl to přiznati?

Ano.

Ale byl zde strašný pud zachovati sebe sama — sobě neublížit.

A tak lidé lhali.

A vyšli z vězení a lhali znovu. Tu životní lež potřebovali k svému zachování.

Celý život začal stavěti na lži.

V kriminále, kde nebezpečí pro život bylo daleko větší než na svobodě, se lidé naučili zlu — zločinu.

Žádný z viníků nechtěl říci:

»Ano, tu mě máte, potrestejte mě.«

Morálky v lidech nebylo a že jí nebylo, toho byl vinen krutý život.

Bylo to strašné pomyšlení všech živoucích.

V této chvíli Šára odpustil svým kamarádům.

Stalo se dokonce, že s továrníkem Povázkou sdělil jednoho večera vše, co mu poslední dny bralo všechnu chuť k debatě.

Výsledek byl skvělý.

»Všechno neštěstí člověka spočívalo v tom, že se narodil.«

Byla to stará schopenhauerovská these a tady v kriminále byla průzračně pravdivá.

V následujících dnech se k ní neustále vraceli, zejména Povázka. Ten vůbec snášel vazbu velmi těžce. Byl to jemný, vzdělaný člověk a Šára jej měl rád, třebaže o něm žaloba vyprávěla, že se vydával ve Švýcařích za lékaře a dokonce si získal i doktorský diplom, který jej zanesl až do Londýna, kde se Povázka pohyboval v nejlepších kruzích. Po letech skončil jako majetník nevelké tkalcovny ve východních Čechách a jednoho dne jej přivedli, elegantně oblečeného, na »inteligentku«.

Prý zaviněná »krida«.

A továrník se zapřisahal, že je nevinen.

Byl tu se Šarou už skoro dva měsíce a rysy jeho obličeje byly den ku dni žalostnější.

Rozmluvou se Šarou se zdálo, jako by Povázka zachytil pevný bod.

Začali vyprávěti o různých smrtích. A tu Povázkovy oči zasvítily:

»Já vám říkám, že morfium je báječná věc. Usnete a víckrát se neprobudíte. Necítíte žádných bolestí. Upadnete nejdříve do krásných snů, pak se vás zmocní hluboké bezvědomí, z kterého se už neprobudíte. Je konec trápení. Víte, jak to říká Swinburn: »Život je žert nejapný.«

Toho večera bylo na cele nějak zvlášť smutno.

Všichni brzy usnuli.

— — — — —
Těsně před půlnocí bylo slyšeti Řehoře, jak křičí na ostatní:

»Pánové, prosím vás, kdo to tady tak chrápe?«

Někteří se probudili a začli mlaskat. Jak se začlo mlaskat, hned ten, který chrápal, umkl.

Ale tentokrát se to nepodařilo.

»To chrápe Povázka,« řekl Kotas a skočil s kavalce, aby Povázku zatahal za vyčnívající nahou nohu.

Ale ta byla studená.

Kotas se vyděsil, pohlédl na ostatní a vybředl:

»Pánové, Ježíš Marjá!«

A honem Povázkovi zkoušel uchem srdce.

Povázka nechrápal — on chroptěl.

Šára si sáhl na čelo a vyskočil k Povázkově »rechně«. Vzpomněl si, že večer Povázka něco dlouho psal. Vytáhl papír z kabátu. Byla to poslední vůle.

Zněla:

Byl jsem nevinně nařčen a mám tolik nepřátel, že vím, že budu odsouzen. Protože jsem nechtěl, aby moje dítě mělo otce trestancem, otrávil jsem se. Morfium jsem si přinesl do vězení pod podrážkou v malém pytlíčku. Za své zatčení činím zodpovědným státního zástupce, který, než dal rozkaz k mému zatčení, měl také náležitě zkoumat mé nepřátele a jejich odpovědi. —

Všem pánům na cele sbohem.

NB. Necht mi žena moje drahá odpustí, že jsem to učinil. Myslil jsem na ni do poslední chvíle.

Povázka.

Šára ani nedočel, skočil ke dveřím a bušil do nich. Kotas zvonil na záchranný zvonek.

Ostatní byli u Povázky a zaváděli umělé dýchání.

Chroptě stále víc, modral, dusil se a u úst měl bílou pěnu.

Rozpáčili mu zuby a sevřené dlaně. Bylo ještě hůř.

Šára byl napolo šílený a vyčítal si, že s Povázkou poslední dny o ničem jiném nedovedl mluvit než o smrti.

Konečně se kukátko poodsunulo a ukázalo se oko dozorcovo.

»Co je? Co tady děláte takový rámus?«

»Jeden se tu otrávil, otevřte honem,« vykřikl Šára.

Oko prudce zamžikalo a bylo slyšeti, jak dozorce utíká pro kamaráda. V noci do cely mohli přijít jenom dva dozorcí. Za chvíli byli tu.

Postáli u Povázky a ten starší řekl klidně:

»Pan doktor tu není, to leda, že bychom mu zatelefonovali do bytu. S místa nemůžeme odejít, třeba by to bylo jenom do naší vězeňské nemocnice.«

Pováзка umíral.

»Kriste Ježíši, přiveďte lékaře,« prosil Šára.

Dozorce poznal Šáru a odpověděl:

»Pane učitel, tady je kriminál a žádný sanatorium. On se vůbec neměl otrávit — jak k tomu vlastně přišel?«

Ale Kotas rozkošeroval zatím už jednu botku Povázkovu a ukazoval malinký, kožený váček.

»Tady to měl.«

Dozorcí odešli a za půl hodiny přišel udýchaný doktor.

Šášek, vrchní dozorce z nemocnice za ním.

Ukázalo se, že injekční stříkačka špatně funguje a kafr vytékal z polovičky ven. Hadice na vypláchnutí žaludku byla seschlá jako roh.

Za další hodinu zazněla ze dvora kopyta koní záchranné stanice.

Povážku odvezli.

Druhý den v nemocnici skončil.

»Bože můj, nevinný člověk, nevinný!« nařikal Šára.

Od té chvíle neměl na cele stání.

»Pane řediteli,« řekl Řehořovi, »pojdte, dáme se přeložiti na Pankrác, bůhví, jak ještě dlouho zde budeme čekat.«

»Já nemohu,« odpověděl Řehoř, »musím přemýšlet, jak bych se z té bryndy dostal a pak nechci, aby ke mně měl můj advokát daleko.«

»Kdybyste počítal s nejhorším, pane řediteli, co byste myslel?« zeptal se Šára.

Řehoř, jak Šára zcela jasně uviděl, nastražil záhadný úsměv a zašeptal:

»Budou to dva roky, vezmu si samovazbu.«

V té chvíli obstoupila Šáru hrůza.

Poznal, že i Řehoř — mu lhal.

Odpoledne přijel z Pankráce »zelený Anton«.

Šára už měl svázaný svůj smutný raneček. Byly tam čistě vyprané Mariiny košile, nějaký kapesník, mýdlo, pasta, kartáček, límec, jeden nákrčník a pět knih: »Positivní ethika«, Kralická bible, Schopenhauerův »Genius, umění, láska, světec«, Duhamellova »Vláda nad světem« a Merežkovského »Dostojevský, prorok ruské revoluce«.

Dozorce otevřel dveře. — Ještě všem stiskl ruku a sešel dolů do vestibulu. Slunce sem krásně svítalo a na Karlově náměstí seděli v jeho záři lidé na lavičkách.

»Bože, jaký ohromný dar je svoboda,« pomyslnil si Šára, dívaje se lítostně na promenující lidi. Pak ho strčili do »Antonu«.

Zachránil kousek cigarety a chtěl si zapálit, když vyjeli.

Podíval se po kamarádech.

Seděl tu vedle něho jeden starší, s přívětivýma, modrýma očima.

Požádal ho o křemínek.

A když si zapálili, zeptal se Šára na přidánek:

»A co vám se stalo?«

Modrooký odpověděl:

»Ale měl jsem s nákým učitelem zabít hajného. A já jsem jakživ toho člověka ani neviděl a vůbec nevím, že by se někdo tak v mém okolí jmenoval.«

V Šárovi se zatajil dech.

»Odkud jste?« ptal se.

»Z Valic.«

Z Valic byl strážmistr Penízek, který Šáru v Tuchoplazech zatýkal.

»A odkud vy jste?«

»Z Radvančic,« odpověděl úmyslně Šára.

Něco úžasného kmitlo se v očích druhého.

»A tak to jste vy, ten pan učitel?« řekl.

A Šára uhádaje, zeptal se:

»A kterej vy jste, Smitka nebo Sochor?«

»Smitka.«

Tak poznal až v »zeleném Antonu« Šára — — svého komplota.

Poježíšovali si a Smitka si stýskal, oč všechno přijde. Budou žně, nebude doma, stodolu má nedostavěnou.

Když už dojížděli k trestnici, zahleděl se Šára do hezkých očí Smitkových a řekl teple:

»Povězte mi, pane Smitka, byl jste tam tehdy na té »Babě«, když se to stalo, nebo ne?«

Smitka se zaklel:

»Jak je Bůh nade mnou, pane učitel, já o ničem nevím.«

»Hrůza, hrůza, hrůza, šeptal Šára.

— — — — —
Vjeli na vězeňský dvůr, projeli branou do ústředního dvora a zastavili. Šára viděl širokou, strašnou, valenou chodbu s mřížemi uprostřed. Všude stáli dozorcí se šavlemi a revolvery.

Odněkud zvnitřku valil se šumot nesčíslných nohou, tepajících betonovou podlahu.

To vězni šli z procházky.

Kol dokola stál tu ten strašný svět — strašný ve své ponurosti i smutku. Daleko přes dvůr bylo viděti za mřížemi hlavy.

Odsouzenci. —

Pankrác!

Šáru zapsali, prohlédli a znovu zavřeli.

Byla to velická světnice s výhledem na kuchyň a kostel. Všude mříže. I chrámová okna s barevnými skly měla hustou železnou síť.

Spoluvěznů bylo deset. Na Pankráci nebylo »inteligentek« a Šára byl nucen po prve v životě stýkati se s lidmi, které lidská společnost zavrhl.

Byli to většinou »kasaři« — ještě mladí, se strašlivou filosofií a názorem na majetek, velmi inteligentní a hrdí na svou »práci«. Všem byla svoboda jako bohatý krám, kolem něhož chodili, nemajíce haléře v kapse.

Ale pak se jim »práce« povedla. Prožili při ní tolik rozkoše a vášně jako milenci v noci svatební. Neměli strachu když šli do díla, ale jejich úzkost rovnala se blaživé horečce lásky. Někteří se až rozstónali v omamné chvíli, když balík bankovek octl se v jejich baťochu. Bylo třeba napnouti všechny síly, aby nezůstalo stop. — A pak: pojd' sem, ty světe lakomý! —

Krám, který dosud zůstával zamčen — otevřel jim své brány. Kupovali, co se právě nahodilo a lokali dlouhými doušky svobodu se všemi jejími dary.

Jejich šaty a boty byly nejdražšími. Jako námořníci, vracející se zdaleka — přišli s úsměvem vítězů navštívit své milenky. Jejich minuty rovnaly se měsícům, neboť žili překotně, rychle, vyžívající den do poslední vteřiny — prve než budou znovu chyceni.

A nyní tu seděli v hloučku, po dvou či třech.

Kriminál byl jejich školou a karavanserajem, kde se potkávali. Život, jak se k nim přitiskl, když je pustili, rozptýlil jejich družnost, rozvedl jejich zájmy. Vězení je poutalo společným osudem a shromažďovalo.

Tu tedy seděli a byli zároveň žáky i učiteli. Jak technický vývoj pokračoval, tak vyvíjel se boj proti němu. Byl tu vývoj dobra i zla, či vlastně vývoj obrany a útoku. Vznikaly celé přesné náčrtý nových typů hasáků, nových druhů kyselin a lamp, pod jejichž žárem neobstála ani betonová výplň.

To bylo dovoleno. Společná cela byla místem, kde se pořádal tří, čtyřměsíční kurs za účelem zdokonalení systému, kde se psaly zvláštní řeči motáky, které běhaly týden věznicí, aby se nakonec přece jenom dostaly do rukou, kterým patřily.

Vězni i zatčení byla jedna velická rodina, starající se o to, jak ošáliti nenáviděnou spravedlnost, která pomocí policie a četnictva hlídala majetek těch, kteří ho způsobem, s kterým, jak se zdálo, spravedlnost souhlasila, shromažďovali.

Pak tu byli půdaři, bytaři a »štokaři« — kapsáři — chamradina, s kterou opravdový lupič pokladen se mnoho nestýkal. Imponoval mu snad někdy způsob, jak v tlačeni na nádraží nebo v elektrice byla

tomu či onomu vyříznuta břitvou taška s penězi, či klíšťkami přestípnut zlatý řetěz a vytažen i s hodinkami — ale jinak to byla sorta méněcenná a v »práci« nespolehlivá. Byli to samí »šme«-lidi, »s podfukem« pracující — padrt, s kterou kasař se nikdy nebratřil.

Ti na »cimře« za kasaře zametali a stlali na velikou hromadu kavalce. Spojení se světem vně i vnitř trestanecké zdi obstarávala celá armáda »konkařů« a lidí »z venkovské práce«.

A všichni se znali a při vycházkách na sebe křičeli:

»Tondo, práskni to!«

Nebo:

»Tondo, zatloukej!«

Přeloženo — znamenalo:

»Tondo, příznej se!«

»Tondo, zapírej!«

Byli proti nim namnoze bezmocni. Všude měli známé a přátele: v nemocnici, kde Tonda »dotahoval šestku« (šestý rok žaláře), v kuchyni, v níž kuchařem byl »frakař« (doživotně odsouzený), holič, krejčí, všichni, všichni byli na svobodě — dětmi zla.

Šárovi, který rychle pozoroval, napadala často otázka:

»Je kriminál skutečně místem, kde se může mluvit o polepšení?« Těžko bylo souhlasiti. Šára naslouchaje na cele řečem nových kamarádů, byl ochoten tvrditi opak: co některý ještě neuměl, to se v kriminále naučil.

Co skutečně bylo trestem, byla ztráta svobody. Bez rozdílu každý po ní toužil, i ten doživotní, a jediná naděje, která jeho vědomí jako člověka udržovala — bylo, že přece jednou opustí žalář a otevře se mu volný svět — bez dozorců a bez té práce, kterou nenáviděl a ku které jej nutili. Ale pomsta v něm neuhasínala a tak, co dobrého ještě zbylo, zmizelo ze srdce, aby vícekrát v něm nevyskládilo.

Propuštěný trestanec — každý bez rozdílu — vycházel trpký a zahořklý, byť by byl i potrestán za skutek, který opravdu provedl. Bylo to vědomí zmanenaného, který chápe výlučnost své osoby ve světě počestném a jeho oči koso se dívají na lidské skutky, hledající v nich vždy jen zlo.

Bylo to strašné, ale pravdivé:

Žádný trestanec nevěřil v existenci dobra.

Jen svoboda byl zářivý plamen, který mu přibližoval požitky volného člověka. V tom se mu chtěl trestanec rovnati, ba převýšiti ho.

Co bylo v trestnici strašným a nedalo se potlačiti, byly zrůdy a nemoci, kterými se projevoval sexus. Lidé odsouzení na léta a souzeni svou pohlavností, stávali se troskami, rozkládajícími se uvnitř dle délky a způsobu vazby.

Nikomu se nepodařilo zvítěziti. Onanie a homosexuelní styk byly něčím zcela obvyklým. Byl tu na příklad ten Vondruška, prostřední, lysý čtyřicátník, bývalý železniční úředník, nyní vrah a doživotní trestanec, přidělený službě v nemocnici.

Byla to stará událost. Vondruška chodil za ženou svého kolegy. Byla to nedovolená láska, zvyšovaná

objetím vášnivé ženy, takové heteromanky, s kterou Vondruška prožil hodiny palčivé rozkoše, aby na konec úplně své milence otročil.

Zabili »ho« společně. Ona dostala doživotní žalář, Vondruška provaz, který mu byl změněn na konec také na »frak«. Ji zavezli do Řep, Vondrušku na Pankrác. Ztloustl tady a nikdo by v jeho dobrácké tváři nechtěl hledati vraha. Pan medicínální rada jej měl rád a popřál mu větší možnost pohybu.

A tak se po letech Vondruška zamiloval po druhé — do své »Jiřinky«. Byl jí »mladistvý« trestanec, hezký hoch jako panna, takto mladý loupežník, odpykávající si svých deset let. Vychodil na Pankráci školu, je z něho budoucí řemeslník.

To je Vondruškův ideál. Vondruška se pro »Jiřinu« zřekne obvyklé nedělní buchty, pečuje o to, aby »Jiřina« měla čisté, vyžehlené kalhoty a bílé prádlo. Čeká, když jdou »mladiství« a »Jiřina« se na něho usměje, hezky usměje na ubohého Vondrušku jako dívka. Někdy, když se dozorce nedívá, postaví se k oknu a Vondruška do toho místa posílá své polibky. Více nemůže žádat, neboť »mladiství« žijí odděleně a zřídka kdy se podaří »Jiřině« se přiblížit tváří v tvář a stisknouti »jí« ruku.

Vondruška tedy píše zamilované »motáky«. Píše v hezkých větách. V těch milostných psaníčkách zobrazuje se celá nešťastná Vondruškova duše, který do smrti nepozná, jak chutnají ženské rty a objetí, totéž objetí, které jej přivedlo do trestanckých zdí — — —

Šára poslouchaje strašlivé tyto historie, měl za to, že se nad celým kriminálem rozpoutalo peklo. Bylo málo muk, které přinášelo vězení samo, musil býti nekonečný řetěz bolestí rozmnožen o věci, nad nimiž samo člověčství rdělo se studem. Zločinem se brodil celý svět, všichni, ale prstem ukazovalo se jenom na ty, kteří nosili »opičárnu.«*) Jako prokletí spočívala sexualnost na ubožácích, sexualnost, prohlašovaná vědeckými kapacitami za ohromnou fyziologickou sílu, která prý se přetvořuje, potlačena, na ohromné výkony pracovní, budí umění, podporuje fantasii a vede k velkolepým činům. — Zatím se však lepily pytlíky a robotilo se v truhlárně, zámečnickině a knihárně. — Všude na světě byl týž řád. Vypravoval Šárovi námořník Junek věci mnohem strašnější ze zemí, kde zločinnost byla v takové míře, že si s ní nevěděli rady. Přemíru zatčených jakž takž přebrali, bylo to v Kahýře, naložili nebožáky na parník a vylodili je v Patrasu. Každému dali na ruku pětifrank a nechali jej osudu. Byly v zástupu ženy — — —

Ano, to se stalo ve dvacátém století, v době vysoké kultury a zostřeného boje proti zlu. Zločin prolézal jako rakovina všemi stavy, národy, bez rozdílu stáří a pohlaví.

Přivedli na Šárovu celu mladíka — Němce. Nosil přes hranice zlato — šperky. Nikdy se nepodařilo u něho něco z pašovaných předmětů nalézt. Až dostal jeden z finančníků nápad a milého Pöfsnera

*) oděv trestanecký.

svlékli — do naha svlékli. A našli — na nahém těle, či správněji řečeno v nahém těle — holicí náčiní, čtyři brilantové prsteny a malý Bulldogg-revolver! —

Když se Pöfsner Šárovi jedné noci zpovídal, byl Šára o sobě přesvědčen, že rána nedočká. V hlavě mu praskalo, jako když všecek způsob myšlení se má zastavit a jíti obráceně.

Bylo to v Hamburku, v jednom velikém, skvělém nočním lokále, ničím zvenčí připomínajícím veřejnou místnost. Scházeli se tu boháči-nešťastníci. »Obsluha« tu byla — pánská. Pöfsnera, který se sem zatoulal, donutili, aby se stal »číšníci«. Jeho osud byl zpečetěn. Vždyť se v Německu anuloval známý paragraf a ze zločinu stal se patologický zjev. — V republice chudáka chytily.

Teď seděl s Šarou a byl ku posměchu ostatním. Trpěl mlčky, jediný Němec uprostřed Čechů a chodil celé týdny sám s jediným »konkařem« do kuchyně pro jídlo. Vyšetřovanci se totiž sami obsluhovali. Šárovi bylo Pöfsnera líto a převzal za něho úlohu jídlonoše. Tehdy uviděl po prvé vězeňskou kuchyň, kde se najednou vařilo v ohromných kotlích pro několik set lidí. Stál tu Douša, taky »frakař«, ve funkci vrchního kuchaře, zručný a pohotový jako stroj. Přístrkovali mu »basy« s vyřádkovanými šálky a Douša se pokrmem »strefoval« na dálku, až to mlaskalo. A porce jídla, opustivši po Doušově příslušném gestu velikou lžící, letěla s matematickou přesností daleko a pleskla do určeného šálku. Ráz — plesk, ráz, plesk, tak jako se sázecího stroje lítaly nudle a poslušně sedaly na dno hrnku.

A Douša stál rozkročen u ohromného pařáku, usměvavý a klidný. Nikdo mu ničeho nevyčítal, té oholené, hranaté tváři, která tu blýskala potem nad velikou »nemocniční« plotnou, kde Douša pekl svoje buchty a dělal »moučníky«. Přece jenom práce, poctivá práce vracela člověku zdání počestného člena lidské společnosti a dávala zapomenout.

Pankrác byl svět sám pro sebe. Každou středu se otevřely těžké dveře a dozorce sem pustil trestance s brašnou, plnou bříteví. — Holíč. Hezký, asi třicetiletý člověk, vážný, do sebe vhroutěný, u něhož vězeňský strojový život už nabyt vrchu. —

Stačilo sednouti si před něho. Těrkou tě přetáhl sem a tam a už ti lítala po tváři břitva, jakoby poháněná nějakým mechanismem. Zíbr stál u své práce jako socha, právě tak němý. Byl všeobecně ctěn, neboť motiv jeho skutku měl na sobě pečeť neštěstí — láska. Zíbr se na svobodě zamiloval. Děvče jej mělo rádo. Ale jak se to v lásce někdy přihází, dalo později přednost jinému. Jemného a nešťastného Zíbra to rázem přetvořilo. Nabrousil břitvu, počkal si na Toničku — a šmik, šmik — Taky provaz. A už byl zde skoro celou »desítku«, plný tiché naděje, že bude omilostněn. Snad vyjde, a jak Šárovi prozradil, ožení se hned a povede pořádný život. Jeho sny o budoucnosti byly plny naivity dobrého člověka, v němž jako prakořen bujela na dně jeho rožbolestněné duše touha vstoupiti do řad počestných — malý pankrácký zázrak.

Šárovi, jako každému, tykal a hledě mu něco říci na útěchu, prohodil na konec:

»Smitka tě pozdravuje. Pak se usmál a zašeptal:

»Jen zatloukej furt — nic ti neudělají.« A přelomil doutník, strčil jej Šárovi do kapsy.

Šára rozuměl tomu »zatloukání« — ale neurazil se. Vždyť každý byl na Pankráci přesvědčen, že bylo směšným říkati: »Já jsem nevinen.«

Prostředí, v němž Šára žil, bylo takové, že už jen vzpomínka na nevinu a celé neštěstí zdála se tu groteskní.

Zíbr odešel a Šára komisní kudlou rozkrájel doutník na nudličky a rozprostřel na papír. Nikdo z vězeňského personálu se nebál, že si někdo kudlou ublíží. Ráno s čerstvým chlebem přišla na stůl i kudla. Někdo ji hned popadl a o železnou pryčnu a o zeď ji přibrousil, aby lépe řezala — hlavně doutníky. Vykouřiti se smělo buď osmnáct cigaret, nebo šest doutníků za týden, ovšem z vlastních peněz — a ty měl — ku podivu — každý.

Šára po radě ostatních kupoval doutníky, zabalil je na noc do mokrého kapesníku, aby řádně zvlhly a ráno je kudlou rozkrájel. Byly z nich velejemné vězeňské cigarety, balené do klosetového papíru, nebo starých, dávno konfiskací propadlých novin. Kouřiti se sice smělo veřejně jenom na dvoře, kde o každé procházce čekal trestanec s hořící fakulí — ale kouřilo se — a to hlavně v »cimrách« a užívalo se starého způsobu: o křemínek jiskrou do troudu. Navečer, když dozorce měl zavěsiti »čubu«, kouřilo se nejvíce. Naposledy se rozkrájel chléb, přišel »fasunk« a pak dozorcovo stručné: »Kudlu!«

A kudla šla spát na strážnici.

»Fasunk«, čili »požitky« rovnaly se cenově »požitkům« u zemského soudu — za čtrnáct korun.

Rozdíl byl v tom, že u zemského soudu se šlo pro všecko do trhu, na Pankráci do zásobárny, která to vydala: mléko, slaninu, chléb, žemle, vuřty — všecko ze svého vlastního hospodářství — a opravdu lacino. Dozorci sami dělali součet peněz, které vězeňská pokladna si odečtla z peněz vyšetřovaneckých a měli s počty někdy velikou patálii. Tak se stalo, že se jednou otevřely dveře a vrchní dozorce, moudrý a rozšafný Kuncíř vpadl na celu a rovnou k Šárovi:

»Oni jsou pan učitel, že jo? Prosimich spočítají mi to. Kruci písek už to počítám dvě hodiny a pořád mi schází dvacet halířů.«

Šára radostně skočil po práci. A hned našel chybu. Získal si starého Kuncíře, protože asi za dva dny přišel zase a tentokrát to bylo ještě lepší:

»Prosimich, 'dou se mnou. Dostaneme dvacet »přirůstků« a já nevím práci kudy kam.«

Šára po prvé po čtyřech měsících seděl v teplé jizbě za stolem a — pracoval. Sestavil seznam »požitků«, spočítal, klaplo to. Odevzdal práci a chystal se odejít. Ale šum, přicházející z chodby, podnítil starého Kuncíře k nápadu:

»Oni to trefějí, každého zkrátka popsát, kdy se narodil, kam patří, jaké má oči, vlasy, zvláštní znamení. Já budu moc rád.«

Dvacet nových zatčených čekalo.

Šára se dal do práce. Přistupovali k němu jeden po druhém, mladí, staří, smutní, ironičtí, zoufalí, špinaví, roztrhaní i elegáni. Ten strašlivý svět zločinu kypěl tu v té těsné místnosti a Šára díval se do modrých, šedých, černých, hnědých očí, hledaje

stopu dobra. U některých byl zoufalý, u jiných mu srdce náhle zjihlo, když »přírůstek« bez otázky řekl k svému nationale:

»Já jsem nic neudělal a přece jsem tu.«

Šára odpovídal už po způsobu dozorců:

»Z toho si nic nedělejte, kriminál je pro všechny.«

Zapomínal uprostřed práce na vlastní neštěstí a jenom večer, kdy mu starý Kuncíř sám otvíral celu, povzdychl:

»Ach, moje ženo, moje ženo drahá!«

Neustále na ni vzpomínal a na malého Jirku. Celé čtyři měsíce neviděl svého synáčka a i žena už tu skoro celý měsíc nebyla, ani s deputací nepřišla, ač po ní přímo lačněl a byl smutkem věci tak zničen, že přestával žít. Pravda, psala mu hojně, ale i mezi řádky bylo napověděno, že jí není dobře, že ze žalosti a vší bídy, v které dnem i nocí žila, se rozstonala a leží. Nepsala tohle přímo, ale Šára si byl jist, a zakoušel zejména v noci nevýslovná muka. Cigaretu hltal za cigaretou, nespál celé noci a stal se nápadným i Kuncířovi.

»Pane učiteli, nechte to být, nemyslete na to, vždyť zde, člověče nešťastná, umřete,« mluvil a klepal Šárovi otcovsky na rameno.

Tehdy se Šára po prvé po čtyřech měsících viděl v malém zrcadle a zděsil se. Jeho vlasy úplně zeshedivěly, pleť zpopelavěla a pod lícními kostmi se objevily hluboké jámy.

Vzpomněl si na jedno Mariino psaní, v němž jej zapřísahala, aby pro jejich lásku se hleděl uchovati zdrav, že co by z nich dvou bylo, kdyby se rozstónal z toho trápení.

Ne, nebude na nic myslet. Osudu nezmění těmi myšlenkami a sobě působí jen nesčíslné bolesti.

Tvrdě si umínil, že nechá vše bohu. Ale usnul a začaly jej trápit strašné vidiny. Opakovalo se jeho zatčení, vezli jej v kočáře spoutaného, matka jej potkala, jak kráčí před četníky. — Probudil se spocen a v horečce. V následujícím týdnu napsal několik dopisů. Byla to psaní neskonale něžná, neboť do nich Šára vkládal veškeren stesk, který prožíval. Byla však také statečná, protože úmyslně vyhýbal se všemu, co by Marii, byť zcela nepatrně, mohlo způsobit bolest. Byla to slova plná lásky a doufání v šťastný návrat, jak o tom Šára denně sníval a jak mu to kasař Kužela, který k Šárovi přilnul, líčil. — I svoji dočasnou suspensi, o které jej k vůli stvrzení vyrozuměla tuchoplazská škola, přijmul Šára s resignací, utěšuje se myšlenkou, že vše se zase vrátí, jakmile přijde domů. Smířil se na celé čáře se svým neštěstím, těše se aspoň tím, že jeho žena žije na svobodě s dítětem, ta dvojedina, která Šárovi znamenala všechno. Sám o sobě měl někdy dojem, že stojí uprostřed toho děsného příboje, v němž stříkalo krví ze zápasu dobra se špatností. Přemýšleje do úmoru, hleděl rozluštit příčiny toho strašného rozdělení lidské společnosti a usilovně stavěl most, po němž by přešli ti, kteří hřešili proti zákonu.

Ale vše se hroutilo a Šára sám padal pod kletbou, kterou sebou přinášel namnoze život už při svém zrození. Šára počínal věřit v zločinnost vrozenou a zmítaje se dlouhé hodiny bez spánku na lůžku, šeptal:

»Ale proč, bože, proč?«

Nebylo tu boha, nemohl tu býti bůh, který to dopouštěl. Dogma o spravedlnosti boží přestávalo býti vírou, když dovolilo, aby neřest vykřikla v témže okamžiku, kdy počal život.

A co tedy bylo?

Nikde v prostoru nebylo odpovědi.

X.

Noviny začaly se o Šárově případu rozepisovati šířeji. Ze začátku zůstávaly v rezervě, namnoze se otisklo i dementi, potírající zprávu z včerejška. Bylo to v době konfrontací, kdy nebylo jisto, jak se zachová státní zástupce.

Ten po odbytém vyšetřování Šáru nepropustil a stavidla se mohla zvednout. Byly to nejprve jenom náběhy k sensačnosti. Psalo se o krvavé pytlácké vášni, která se nezastavuje před ničím a kráčí třeba přes mrtvoly. Sebe větší bohatství před ní nechrání.

Ze starých Pečírkových kalendářů byly vytaženy na boží světlo hrůzostrašné historie. Ten ubohý baráčník, slídící před nedělí v lese, který mu dle jeho mínění také trochu patřil — byl vyličen jako noční stín, přízrak, upír, kterého nebylo radno hněvati.

Pomalu se začalo navazovati na Šárův případ. Přišla v úvahu krev z kraje intelligence a Šára se maloučko popostrčil do světla jakéhosi inteligentního vůdce bandy. Znenáhla se čtenářům večerníků objevil celý obraz:

Tam kdesi na Sázavě, v hlubinách osamělých lesů žije mladý hajný, se ženou a dětmi. Žili by spokojeně, kdyby právě nebylo oněch »nočních stínů«.

»Noční stíny« jsou můrou kraje. Nejenom, že pytláci, oni také odvážejí dříví z lesa. V jejich čele stojí učitel z nedaleké dědiny, upír největší a nejsmělejší. Má dvě podoby: ve dne je to mírný, zlatý člověk, výborný učitel a miláček dětí — v noci loupežník. Fama vypravuje, že jeho tvář je ostrých, krásných rysů, oči tmavé, veliké — no, upír zkrátka. Není bez zajímavosti, že v tlupě je i žena, venkovská krasavice, což zřejmě poukazuje na to, že zmíněný učitel ovládá členy své bandy i svým zevnějškem.

Až sem.

Žádný ze žurnálů nepřinesl, že je Šára ženat a otcem děcka. Jenom stručně bylo sděleno, že jej ve vazbě navštívily děti ze školy, na něž měl Šára sugestivní vliv.

Zkrátka vyhověno bylo starému žurnalistickému heslu: »Calumniare audacitler semper alliquid haeret.« Třeba špatné, jen když prospěšné.

Opravdu to prospěšné bylo — administracím večerníků.

S učitelem Šarou se dobře kšeftovalo.

Nikdo o něm nemohl říci: byl to nemrava, spustlý člověk, opilec.

Naopak, s jistou chutí se tvrdil, opak: vysoce inteligentní člověk, výborný učitel, krasavec — —

»Ale nešťastný. Přišla noc a s nocí přišla na Šáru ta strašná kouzla.«

Hajdy do lesů!

Případ nepostrádal romantičnosti a výsledky se záhy dostavily.

Především: večerníky neměly remitend. Kameloti a trafikantky prodali všechno. Po druhé: všechny noviny byly na straně spravedlnosti, na straně pana státního zástupce, který ochotně poskytoval intervence — veškerá konfiskace byla vyloučena.

Za třetí:

Sensace tu byla, vzbuzen netušený zájem, speciálně u žen. Stával tu totiž už jeden kádr. Bylo to obecnstvo chodící k porotám, obecnstvo, které nic nemohlo v novinách zajímati než soudní síň. Byl tu ohromný dav, chtivý sensačních procesů, žádostivý pohlédnout do očí obžalovaných a vyčísti z nich duševní stav nešťastníků. —

Ale spravedlnost se nijak nečinila. Na lavici obžalovaných seděli lidé životem rozbití, lidé, kteří v zoufalství bez rozmyslu defraudovali, pod tíží dluhů kradli peníze ze svěřených pokladěn, na nejvyšší někdo někoho zabil. Ale když se přišli podívat »na tu vraždu«, ukázalo se, že viník zaslouží spíše politování než trestu. Byl to tupý, skoro nevzdělaný tvor, vztekklý jako zmiže, když jí šlápli na ocas a nesmyslně si počínající. —

To nic nebylo.

Ale Šára?

Pane, to bylo sousto.

Sensačnost tkvěla právě v Šarově seriosnosti.

Výsledek byl tuhá víra, že jde skutečně o vášeň, strašlivou, šíravou vášeň, upírství.

K tomu byl dokonce Šára mladý, krásný muž.

Kádr vytrvalých návštěvníků porotních síní začal kupovat večerníky. Večerníky mnoho o pro-

cesu, který se chystal, nevěděly. Ale ani jedna re-mitenda!

Šetrily tedy zprávami. Bylo to jen několik větiček o Šaroví a společnicích, ale byly, pane. Proloženy pěkně tučným písmem na první stránce, zrovna vedle radiové depeše o demisi venezuelského kabinetu, lákaly jako ženský transparent na okně baru.

O sensaci se začalo mluvit. Mluvílo se všude — na ulici, v tramvaji, v biografech, v kavárnách. Zvědavost, jak Šára vypadá, rostla.

Noviny vykonaly své dílo:

Mladý, krásný, záhadný lesní lupič.

Co si mohlo obecnstvo, utrácující své šestáčky za večerníky, přátí víc?

»Však ho uvidíme,« utěšovali se ti mírnější.

»Do podzimního termínu se už nedostane,« naříkali zkušenější.

Někteří si došli i na pana Zelenku, všemocného pořadatele líčení, který mnohdy pověděl, sice stručně, ale pověděl.

Teď se však zamračil a dokonce na jednu paničku houkl:

»Že vám není a těm novinám hanba. Nic nevím.«

Dychtivost se tím ještě posílila.

Zájem o proces s »nočními stíny« zachvátil i tiché pokojné občany, vysedávající u svého marmáše, i »lepší« partaj. Bylo to zejména na těch místech, která soupeřila v sensačnosti s večerníky. Byli tu výrobci »šlágrů« a celá kohorta jejich pomocníků, žijících ze dne na den a shovívavě hledící od mramorového kavárenského stolku do hluku ulice. Byl to zvláštní druh, kterému ostatní počestní

říkali »flákač«, člověk živící se černou kávou a žvaněním, směřujícím k získání »bura« (pětikoruny), jež jej udržela při životě do příštího dne. Jejich vzdělání vyjadřovalo se nažehlenými kalhotami a blaseovaností — pomocníci starším dámám při foxtrotu u Juliše, statisti v ubohých, zpráskaných filmech, při kterých se leckdo za zdánlivý »kumšt« dobře najedl.

Ale mezi tímto bezpohlavým a nemužným a rovněž i neženským smetím, žilo několik opravdových lidí.

Tak na příklad Ruska, Aglaja Girceva, která se nedávno vrátila z Paramountu — »nebyla špatná«.

Sama právnička, která musela předloni utéci z Taganrogu, kde hned po revoluci carské ztratila rodiče, měla za sebou tolik, aby se vylučovala z kolektiva užvaněných. Prchla do republiky a její znalost jazyků a hudby přivedla ji k filmu. Ještě loni dělala dramaturga, takové děvče pro všechno, pro publikum i censorsy. Pak si jí všiml člen koncernu, zkusili to u ní se zpěvem a nabídli roli.

Šla rapidně nahoru.

To samozřejmě tu bylo: nápadná krása.

Platili jí skvěle, ale zapřahali jako děvečku. Byla někdy tak unavená, že se div držela na nohou. Hrála šlechtičny, bohaté kurtisány, v inkognitu jí báječně seděla ruská mužíkova žena. — Měla kritickou, analyzující duši a to, co jí právě nejvíce denervovalo, byl spor skutečného života s kramářstvím v atelieru. Hnusilo se jí ono kupčení s talenty, ono neustálé komedianství starů, kteří jinak cítili a jinak se tvářili.

Ač čtyřiačtyřicetiletá, nikoho dosud nemilovala a na první styk s mužem, který rozhodoval o jejím angažmá u filmu vůbec, nemohla hnusem zapomenout.

Nyní byla zase v Praze. Byla tu na odpočinku. Dostala dovolenou, Prahu dávno milovala — přijela tedy, aby pookřála.

Jela sama. Dotíral na ni leckdo. Chtěla cestovat sama. Nějak zvlášť si toho přála.

Obývala dvě komnaty v Palacu a podnikala nazdařbůh drobné výlety každého dne.

Hrst známých ji přepadla. Šla s nimi do kavárny.

Postavili před ní koflík kávy a podali noviny.

Odpovídala na všetečné otázky a listovala v žurnálech. Měla už zkušenosti s novinami, i s těmi, kdož je dělali. Podle toho, jak se zaplatilo, vypadal článek s reklamou. Připadal jí směšný a ubohý ten zástup hladových »novinářů«, svádějící boj před jejími dveřmi. Vybrala nazdařbůh jednoho, zaplatila mu, druhý den to zkusila s jiným — insertním agentem. Jiného jména pro ně nemohla mít. Ano, byli výjimky. Jednalo se mnohdy o skutečný interview, ale to byla zase jiná kapitola. Při té se platilo významným pohledem a podáním ruky k políbení, nebo i konečně sladkým:

»Na shledanou!«

Zrovna mdlo se nyní Gircevé udělalo. Ne, nebude na to myslet. Přijela, aby si v Praze odpočinula.

Domnívala se, že dlouho mlčí.

»Tak, co máte v Praze nového?« zeptala se, nedbajíc odpovědi. Začali jí líčit ten pestrobarevný

melánž velkoměsta. Neposlouchala, ale nechala na tváři laskavý úsměv.

»... a jako všude, tak i tady, vražd tady máme, že to nepostačíme zavírat. Noviny pomalu o ničem jiném nebudou psát,« řekl někdo z Aglajiny společnosti.

Opravdu, zločin i ten nejhorší stal se zcela běžným. Tvrdivo se, že je úkazem doby.

Aglaja studovala kdysi právo, pozitivní právo, které na lidský skutek vytahovalo zákoník s paragrafy. V její duši tkvěly ještě vzpomínky na její taganrogský pokojík, v němž ztrávila mnohou noc nad přednáškami. Ne vždycky se hodilo právo na lidský skutek. Bylo mnoho jiných okolností, které líčily »zločin« zcela jinak, než jak jej právo chtělo vidět. Kolik bylo v Rusku popraveno nevinných lidí a to jenom proto, že právo umíněně chtělo slyšet právě o těch okolnostech. Kolik poprav sama Aglaja byla nucena vidět a odsouzení byli lidé, jejichž jedinou vinou bylo, že zastávali — spravedlnost proti zločinu.

Brodili se tam v Taganrogu v tratolištích krve a bylo to něco tak hrůzně nespravedlivého, že málo bylo ještě říci — justiční vražda. — — —

Ferry, blondýn, zrovna dnes čerstvě naondulovaný — ale hm — bohužel — dosud bez »bura«, povytáhl obočí a řekl nose:

»Teď tady budeme mít proces — taky s inteligentem... panečku, ženský jsou po něm všechny hrc — —«

Aglaju vůbec nemohlo zajímat, co povídá to lvíče. Měla nejméně ráda ten kavárenský typ »inženýrů«,

»doktorů«, kteří touhu po diplomech nakonec zahodili a pokoušeli se »tvořit« — ať už nemožné romány, nebo strašně záhadná a nákladná libřeta, či dokonce hudbu — jakýsi štrůdl, do kterého po zabalení scházelo všechno.

Ale nastávající »On« pokračoval z novin:

»... třebaže se tvrdí o Šarovi, že byl dobrým učitelem, nikterak se tím nevyvrací jeho účast při vraždě hajného Tožičky. Naopak je zjištěno, že hajný si často na Šaru stěžoval, že měl s ním soucit jako s učitelem a dlouho kryl jeho strašlivou vášeň pytláckou. A dočkal se vděku. Dnes po pěti letech hlásí se očitá svědkyně a hnána výčitkami svědomí, volajícího po spravedlnosti, udává viníky...«

Aglaja se usmála.

Znala z Ruska ty »očitě« svědky. Lidé slyšící jejich přísahy, křičeli na ně: »Aby vás bůh potrestal.«

Odpověděla:

»Nevěřte, co povídají »očití« svědci, máme s nimi zkušenosti.«

Ellis, kamarádka Aglajina, hrající dosud jen naivní úlohy venkovských děvčat, nahnula se ke Gircevé a zašeptala jí do ucha:

»Ten učitel má být báječný typ. Až bude porota, řeknu Fredymu o lístek.«

Fredy auskultantil za osm stovek zrovna u zemského soudu — jinak byl Ellisiným »partnerem«.

»Může být«, odtušila Aglaja na Ellisinu poznámku, »nějaký vesnický don Juan, který se s tou ostatní holotou asi nějak zapletl a teď ho do té špíny taky namočili. Nějaký všední případ.«

»Ale přečti si tohle,« nedala se Ellis a vytáhla z taštičky týden starý večerník, »můj Fredy, který ho u soudu viděl, říká, že na vesnického kantora vypadá Šára příliš vznešeně a že se celá historie o něm poslouchá jako nějaký napínavý román.«

»To bych ho chtěla vidět,« odpověděla Aglaja nedbale.

»No, Aglajuško, vem mě sebou. Tobě se to podaří, víš, jsem tak zvědavá,« žadonila Ellis.

Aglaja ji pleskla žertem přes rty:

»Ty jsi tedy taky z nich? Taky jsi živa sensačními odhaleními, těmi papírovými sousty, které prodávají večerníky? Ale, jdi, jdi, moje malá Elliso.«

Ale Ellis zvážněla:

»Chceš-li, poprosím Fredyho, aby nám vymohl u Šary návštěvu. Soudce Wiesner je dobrý člověk, dovolí to. Fredy mu třeba řekne, že jsme jeho příbuzné.«

»A jak to ten člověk bude sám vědět, za koho nás má považovat?«

»To Fredy všechno zařídí, uvidíš. Nech to na mně. Zítra ráno přijď a pojedeme se podívat na Pankráč,« vykládala Ellis rychle.

»Což ten učitel je už na Pankráci?« zděsila se nyní Aglaja. Věděla, že kdo v Rusku se dostal do věznice, byl ztracen.

»No, na Pankráci, odtamtud ho převezou k soudu.«

»Tak to nechme, až bude u soudu,« odpověděla zamyšleně Aglaja a dodala:

»Víš, Elluško, já jsem si přijela do Prahy odpo-

činout a ne se chodit dívat na nějakého vraha a kritisoval ho, jak vypadá. Nechme to druhým.»

»Ne, nenechám,« hněvala se Ellis, »ty se mnou musíš a — neříkej tomu učitelovi vrah — nevíš, jak to všechno je.«

»To je pravda,« usmála se Aglaja, »a nestojím zvlášť o to, abych to věděla, nu, ale chceš-li, půjdeme.«

»Zítra?«

»Zítra.«

»Hned ráno?«

»Hned ráno.«

Vstaly a k údivu všech ostatních zaplatily a vyšly na náměstí. Ellisa zamířila k soudu, Aglaja vstoupila do vozu.

Šofér se na ni tázavě zadíval.

»Zavezt mě na Pankrác!« poručila úsečně.

— — — — —
»Kam, prosím?«

— — — — —
»Na Pankrác, k trestnici, chci ji vidět.«

— — — — —
Šestiválec se tiše rozjel po Václaváku.

— — — — —
Fredy byl překvapen Ellisinou žádostí.

»Elluško, žádáš ode mne věc nemožnou,« řekl jí šeptem na síni, kam jej vyvolala, »případ toho učitele není tak obyčejný.« — —

»... Právě proto,« skočila mu Ellis mrzutě do řeči.

»... je to případ, který samotného radu Wiesnera v lečems zaráží, vyšetřování není ještě skon-

čeno. Musí se díti s velikou opatrností, vždyť je to vražda stará pět let.«

»Ale my budeme dělat jeho příbuzné,« vyčítala Ellis, »příbuzným jsou přece návštěvy dovoleny —«

»Nejsou,« řekl stručně Fredy, »k Šárovi smí jen jeho vlastní žena a ta, jak pan rada říkal, snad se ze všeho rozstonala...«

Ellis vyvalila oči.

»Tak on je ženatý? A dyk noviny...«

Auskultant máchl nervosně rukou.

»Prosím tě, nemluv mi o novinách. To, co se o tom chudákovi Šárovi píše, přesahuje už všechny meze...«

Ellis sklesly ruce podle těla.

Zamňoukla:

»Tak to teda není žádný lupič?«

Fredy se nezdržel ironického úsměvu.

»To ti imponuje — lupič, co? Že se nestydíš!«

Ellis se rozplakala.

»Ale Fredy, to ne, to ne, my jsme ho, my jsme ho, hm — chtěly s Aglajou — jen potěšit.«

»K tomu má svou ženu...«

»Ale já to nevěděla,« prořekla se Ellis a hned zčervenala.

Fredy se na ni vážně podíval a pak řekl pomalu:

»Oh, jak je ten svět nudný a ženy v něm všechny stejné. Já ti povím, co tě, Elliso, přimělo k tomu nápadu: ženská chtivost po sensaci, po té krvavé sensaci, kterou noviny vláčejí člověka třeba nevinného.«

Ellis sklopila hlavu. Za chvíli se jí ukázaly v očích slzy a řekla tiše:

»Fredy, prosím tě, odpust mi to a řekni, co si ty myslíš o tom člověku?«

Auskultant Fredy odpověděl v zápětí a zřejmě dojat:

»Já se ztotožňuji s radou Wiesnerem, Šára je nešťastný nevinný člověk, který se octl v celé té strašné historii jako Pilát v Kredu. — Ale ne, abys někde něco kecala.«

Ellis mlčela a hlavy nepozvedla.

Fredy se podíval na hodinky a znovu na milenku. Brada se jí roztřásla, náhle se podívala rozbolestněnými očima na milence, položila mu ruce na ramena a rozeštkala se.

Fredy jí rozuměl a stiskl její kučeravou hlavu.

Utřela si slzy a zeptala se s úzkostí:

»Je to možné, můj Fredy?«

A nastávající soudce pohnul rameny, jako by resignoval nad celou soudcovskou teorií a odpověděl:

»Stává se to.«

— — — — —
Pomlčka.

»Už se ti to taky někdy, Fredy, stalo?«

»Co?«

»No, že byl zatčen nevinný člověk.«

Čelo auskultantovo se svraštilo a řekl tvrdě:

»Nejenom zatčen, ale — odsouzen. — A nemluvíme o tom.«

»Hrůza, hrůza,« štkala Ellis, »co za to, Fredy, tak třeba může takový Šára dostat?«

Odpověď zněla:

»Taky provaz — soudit ho bude porota.«

— — — — —
Pomlčka.

»Fredy, já ho musím vidět,« vykřikla najednou Ellis v pláči.

Nepohoršil se tentokrát auskultant a řekl rozhodně:

»Také ho budeš vidět.«

Všichni, kteří byli na chodbě, viděli, jak Fredy pohladil něžně malou Ellis a políbil —

A zašel do stodvaadvacítky orodovat — pro Šárovy »příbuzné«.

Rada Wiesner prohlédl auskultantovu lež v okamžiku.

»Ony jsou tady, ty ženské?« zeptal se a nečekaje odpovědi, vykoukl na chodbu. Tam stála Ellis u okna a ještě se utírala.

»Aha, tak takhle.« —

Přiblížil se až k samému Fredymu a řekl suše a vyčítavě:

»Pane doktore, to přece nemohu dovolit, copak je Pankrác nějaký cirkus s raritami? Divím se vám.«

Bylo po audienci.

Fredy se až zapomněl hanbou radovi Wiesnerovi poroučet.

Na Ellisin nedočkavý pohled řekl mrzutě:

»Tak vidíš, ještě jsem si radu pohněval, je to vyloučeno.«

Druhý den setkala se Ellis s Gircevou. Ale Ellis už nebyla dívka z včerejška. Byla zaražená, do sebe ponořená a na otázku Aglajinu, co je s návštěvou u Šáry, odpověděla smutně, ale určitě:

»K panu učitelovi Šárovi smí jen jeho paní, nikdo jiný.«

Ale po těch slovech ukázaly se znovu v Ellisiných očích slzy. —

To Gircevu rozesmálo, třeba slyšela, že Šára je ženat. Co konečně jí bylo po Šárovi, nebo jeho ženě? Dělal to k vůli Ellise, že chtěla jít za neznámým člověkem na tu Pankrác, která konečně, jak včera viděla, nevypadala nijak hrůzyplně. — Vězení — vězení.

Zapálila si cigaretu a řekla klidně:

»Mně se zdá, že nějak příliš stojíš o to vidět toho Šáru.«

Ellis neodpověděla.

Ale za chvíli otočila svoji hezkou tvář přímo proti Gircevé.

»Neřekneš to na mě, Aglajuško?« zeptala se.

»No, copak? Zamilovala ses na dálku? Do neznámého muže?« usmívala se Aglaja.

»Ach, to ne,« odřekla Ellis, »ale slíbila jsem, že nikomu neřeknu, co si pan rada Wiesner o Šárově případu myslí.«

»Nu, co?«

Ellis šeptala:

»Tedy, že ten Šára je úplně nevinný člověk, který se prý do celého případu dostal jako Pilát do Kreda.«

»To je hloupé,« odpověděla Aglaja a zamlčela se.

Ellis trochu zrudla a pokračovala:

»A pomysli si, že Fredy říkal, že se už ty případy staly, že byl odsouzen zcela nevinný člověk — a ten Šára může dostat i provaz —« — —

Aglaja zůstala jako němá.

Tak to bylo s jejími rodiči v Rusku. Ráno je zatkli a za týden na to popravili.

I Ellis umlkla a tak tu seděly v hluku kavárny jako dvě sochy.

Pak se zdálo, jako když černé Aglajiny oči někam zatápaly do neurčita. Viděla u zdi, tam u nich doma, v prachu, který kouřil ještě z čerstvě vystřelených ručnic, státi mladého, hezkého muže. Byl bledý, vyhublý, s planoucíma očima. Rozhalili mu košili a svázali ruce dozadu. Byl krásný v té bezútesné posici odsouzeného. Ale byl klidný, jen kolem úst smekal se mu úsměšek. Vrazili do něho šest kulí. Padl na tvář. Aglaja se dala hrůzou na útěk ulicemi. Domů se už nevrátila. — — — — — Ještě teď vidí toho krásného, mladého muže a vidí jeho veliké planoucí oči, dívající se statečně do ústí ručnic připravených k výstřelu. —

Od té doby neviděla podobné tváře a celá strašlivá scéna se jí míhala časem v paměti. Až jednou v Paramountu hledali tragického hrdinu — tu si zase vzpomněla a celá poprava zjevila se jí znovu.

I teď se jí náhle vybavil celý výjev, ale současně hleděla se zmocnit i dojmů, kterým na ni tehdy neznámý hrdina zapůsobil. — — —

Ellis se ještě dívala před sebe, když ji Aglaja položila ruku na rameno a řekla:

»Ellis, zkusíme to ještě jednou. Zkusím to nyní sama.« —

Daly si schůzku zase na příští den a rozešly se. —

Druhý den přišla do kavárny první Aglaja. Oči jí planuly a celá sličná tvář byla oživena velikou radostí. V ruce držela velikou obálku a usmívala se vítězně.

Ellis byla všechna překvapena.

»Vidíš,« konejšila ji Aglaja, »sahrála jsem s tím panem radou docela filmovou scénu. Teď jsme obě Šárovy sestřenice.«

A Aglaja zamávala vesele nad hlavou propustkou, která obě ženy opravňovala k Šárově návštěvě.

Ellis žasla:

»Ale, prosím tě, Aglajuško, jak's to mohla dokázat, když se to ani Fredymu nepodařilo?«

Nebylo na to odpovědi a Aglaja sama dle pravdy ani nevěděla, jak vlastně došlo k svolení. Věděla však a měla silný dojem o tom, že Wiesner byl jedním z křehkých mužů, kteří během několika minut kapitulovali. Aglaje nemohlo býti ničeho odepřeno. Vznikalo mezi ní a mužem tajemné fluidum, které poráželo všechny přehradu. Tu i starý zkušený soudce povolil, třeba věděl, co riskuje.

Ellis se teprve nyní rozradovala.

A nač budeme čekat,« řekla s jistým vzrušením, »než mu něco koupíme a dojedeme na Pankrác, bude jedenáct hodin. Pojďme!«

Vyšly z »Rokoka« a daly s směrem k Můstku na Staré město pro několik růží.

Byl krásný podzimní den a vše vypadalo tak příjemně a šťastně, že se mladým ženám zdálo, jako by podnikaly veselou vycházku. A zatím mířily k budově, za jejímiž branami zdála se sídliti jen opuštěnost, syrá samota, stesk a smutek. Však jim nebylo dobře, když u hlavní brány odevzdaly navštívenky a v průvodu dozorce šly přes vnější vězeňský dvůr k fortýři, který jejich žádost předal dál.

Zůstaly v úzkosti státi na předlouhé, široké, klenuté chodbě, přepažené od stropu k dlaždicím silnou mříží. Tu, po levé straně byla cela, určená pro návštěvy.

Zaharašil veliký klíč a dozorce otevřel. Bylo viděti nevelkou místnost, rozpůlenou uprostřed sítí na dřevěném podstavci. Sít měla tak malá oka, že se dal stěží prostrčiti prst. Aglaja i Ellis se vzdaly naděje podati Šárovi několik růžových poupat. Ale dozorce jako by uhádl jejich myšlenky, přitočil se k nim nenápadně a řekl, jako pro sebe:

»Nechte to tady, já mu to nahoře dám.«

A šel otevřít z chodby druhou polovičku cely.

Tu stál už připravený Šára.

Čekal s toužebností ženu. Zas dostal od ní dopis a v něm naději, že se vbrzku oba shledají. Byl šťasten, neboť po dlouhé době přijížděla žena, aby jej zbavila chmur a starostí. Sdělení o návštěvě dostal na čtyřikrát. Nejprve to ohlásili z »brány«. »Brána« sdělila zprávu kanceláři, odtud uvědomil dozorce oddělení a posléze příslušného strážce. Dnes jím byl sám Kuncíř. Vpadl do své kanceláře,

kde Šára počítal »požitky« a zanášel »přirůstky«, usmál se a prohodil:

»No tak, pane učitel, pěknou novinu, panička přijela.«

Šárovi se rozzářil obličej.

Konečně jeho žena!

Zrovna letěl za dozorcem.

— — — — —
A přišel k síti.

— — — — —
Stály proti němu, nemohouce promluvit.

Jenom oči se jim rozšířily a tak zůstaly.

Podíval se na obě letmo, obrátil se k dozorci a řekl s úsměvem:

»To je omyl, mně přece přijela žena.«

Ale dozorce, starý, vysloužilý, zabroukl:

»To jim řekl Kuncíř, co? To je kuna, on si rád dělá legraci.«

Šárovi se však zatřásl hlas:

»Ale ne to je omyl, ty dámy čekají na někoho jiného.«

Vtom se dozorce rozesmál:

»Ale, dou, dou, dyk jsou to jejich sestřenice, pro krindáčka.«

A starý Sandholz popostrčil Šáru až k síti, domlouvaje:

»No, kouknou, takový hezký slečinky —«

Šárovy oči se střetly s Aglajinými a hluboce na nich utkvěly.

Aglaja vydržela ten mocný pohled, pronikající ji až do ledví. Ale dech se v ní zcela bezděčně zatajil.

To tedy byl ten učitel!

Jemná něžná ústa zdála se hovořiti.

Kolem koutků složil se hořký výraz.

Krk silný, právě mužské hrdlo bylo odhaleno.

Všecek stál jako do půdy vrytý, dívaje se statečně do ústí připravených ručnic

Muž!

Aglaja byla přesvědčena, že tento muž raději zemře, než by selhal. Uvědomivši si tuto náhlou víru, cítila, jak se celou její bytostí rychle šíří teplo, jak jí do hrdla stoupá něco, o čem věděla, že to jest násilím potlačený obdiv a oči se tmí hloubkou zájmu a — úcty.

»Můj bože!« bylo jediné, nač se zmohla, když Šára poznal hru obou žen a podivně se usmál, levý koutek stočil a řekl basem:

»Komu mám vděčit za tuto radost, vám, nebo vám?«

Sešinul oči s jedné na druhou a čekal.

»To mně,« odhodlala se konečně říci Ellisa, »těžko nám to šlo, ale nakonec pan rada přece povolil. A ani byste nás málem nepoznal.«

»Ba, nepoznal,« odpověděl klidně Šára, »dosud mě navštěvovala jenom žena.«

Snesly tuto ztajenou výtku, v které skryta byla i otázka.

»Nu, vždyť má přece také někdo jiný míti zájem o vás, zejména ti, kteří jsou vám nejbližší. My tady máme k vám v Praze blízko, proč bychom vás nepotěšily?«

A začala rozmluva. Ellisa mrkla na Šáru, kdykoli se rozhovor dostal do nebezpečné situace a vše

se mohlo prozraditi. Šára odpovídal a trnul úžasem.

»Kdo byly ty přepychově oděné ženy? Čichal jejich jemný a dráždivý parfum a bolestný stín se mu mihl tváří, když si vzpomněl na Mařenku. Ta nikdy nebyla takto oblečena. Vedle těchto dam, které patřily jistě bohaté společnosti, by vypadala jako Popelka. Ale oč radostněji by ji Šára vítal a snažil se alespoň malíček sítí protáhnout, aby se jí mohl dotknout. — Co se děje s jeho ubohou ženou?

Místo ní stály v druhé polovině cely dvě neznámé krásky a snažily se mu zcela zbytečně podat odvahy. Samy pozorovaly, že toho nemá zapotřebí. Byl tak klidný a pohled jeho očí zraňoval.

Zejména Aglaja nemohla zakrýti rozpaků a co se dělo u ní málokdy, rděla se a střídavě bledla.

»Můj bože, co se to se mnou děje?« hrozila se v duchu.

Přemáhala se, aby zůstala klidná a současně cítila, že se jí to nedaří. Zpozorovala, že Šárovy oči, několikrát déle na ní spočinuly a dohadovala se, co to znamená. Byl to mužský pohled. Šárovy oči však byly čisté a nevyzývaly. Nebylo v nich otázky, nebylo v nich obdivu. Byl to moudrý, zkoumavý pohled člověka poctivého, který neztratil dosud víry v přátelství.

Aglaja to vycítila a ochotna jíti vstříc tomu srdci, které ve svém neštěstí dovedlo býti silným, vložila do pohledu, kterým se na Šáru zadívala, všechn obdiv, který se jí rázem zmocnil zároveň s odhodláním ničeho neskrývati.

A zatím vyměňovány byly věty naprosto bezvýznamné s úsilím zakrýti před dozorcem pravý stav věci.

Ke konci návštěvy odhodlala se Aglaja říci, čím by i Šára byl přesvědčen o jejím dobrém úmyslu a co by jí mohlo zároveň přinésti uspokojení i důkaz, že jí bylo rozuměno.

Strkajíc obratně sítí cigaretu za cigaretou, zadívala se ještě jednou do očí Šárových a zvolna řekla:

»My se tady s Ellisou podíváme k Mařence, když máte obavu, že stůně.«

Šáru slova tak vzrušila, že už chtěl vykřiknouti:

»Ne, nejezděte nikam, vždyť vás moje žena ani nezná.«

Ale v posledním okamžiku se vzpamatoval a bylo mu jasno: Tato krásná žena nešla za ním z touhy po sensaci, ale z upřímné snahy ho potěšit. Vždyť věděla, že je ženat, i jak se jeho žena jmenuje. Byl dojat a odpovídal hlubokým vzrušeným hlasem:

»Děkuji vám a budu vám opravdu vděčen, když mi dáte zprávu.«

Návštěva byla u konce.

Do Šárových rysů vstoupila zvláštní měkkost, když prostrčil malíček otvorem v sítí, aby se rozloučil. Aglaja jej silně stiskla.

»Zase přijdeme. Můžeme přijít?« ptala se Ellisa.

»Způsobily jste mi neočekávaně velikou radost,« odpovídal s povděkem Šára, »když moje žena nemůže, budu rád, přijdete-li vy.«

Aglaja se podívala té Šárově přímosti.

Jaký to byl člověk bez falše a afektu!
A jak musel milovat tu svoji ženu.
Zabolela ji tato myšlenka a srdce se jí sevřelo
lítostí.

Poklonil se jim a odešel.
Obě ženy také vyšly na chodbu a dívaly se,
jak odchází.

Šel volně, hlavu malounko skloněnou.
Ani jednou se neohlédl, ač si toho Aglaja tolik
přála.

Starý Sandholz za ním šmajdal s klíči a s růžemi
pod kabátem.

— — — — —
»Tak, co mu říkáš?« ptala se Ellisa Aglaji, když
se zase octly na ulici.

Aglaja tiše vzdychla a mlčela.

Až teprve ve voze rozevřela kabelku, našla ka-
pesník, ale než jej mohla přiložit k očím, sjely
jí po líci krásné slzy.

A hlasitě zaplakala.

Celou cestu do Prahy nepromluvila.

Ellisa také byla zamlklá.

U Aglajina hotelu vůz zastavil.

Aglaja beze slova vystoupila a podala Ellise ruku.
»Aglajuško, nebuď smutná,« tiše domlouvala
Ellisa kamarádce.

Ta se na ni podívala zavrtěla hlavou a odpo-
věděla:

»Neměla jsem tam, Elliso, chodit.«

— — — — —
Tentýž den dostal Šára žalobu.

XI.

Marie opravdu stonala. Začlo to hned po ná-
vštěvě u muže v Praze, kdy doufala, že jí ho milo-
srdný osud vrátí. Čekala několik dní u rodičů
v Radvančicích, jak měla s Jiřím umluveno a tak-
řka nespala, ležíc na lůžku vedle dítěte a čekajíc
na zapísknutí každého vlaku od Čerčan.

Kotábka ponocovala s ní. Čekávaly až do samé
půlnoci a jak ručička u starých kyvadlových hodin
ukázala na jednu, řekla bába jako pro sebe:

»To už zase neprijel. Aby sis, má děvečko, lehla
a spala.«

A tak to bylo po celých pět dní.

Šestý den umyli u Kotábů při sobotě podlahu,
uklidili a čekali naposled.

Marně.

A té noci Marie zůstala matce v náruči jako ne-
živá. Vzbudili starou Potužačku. Bába přišla s pytlí-
kem koření a vlastním modrým hrnkem, v kterém
koření vařila.

»Je to taky trochu pro spaní. Mařka, myslím,
má z toho věčného nespání a soužení trochu na-
možený srdce,« šeptala u kamen Potužačka Ko-
tábce.

Ta jen hlavou kývla. Taky měla toho neštěstí až běda a dcera jí dělala hlavu. Hubla se den ke dni a nebyla si v obličejí ani podobná.

Potužačka »toho« pár smítek uvařila, zcedila a přidala kousek cukru. Marie trochu vypila a opravdu usnula tak, až měla Kotábka strach.

Ale bába Potužáková se s lavice ani nehnula a jenom zašeptala:

»Bodejť, uvařím jí něco, aby bylo po ní.«

A jak tak stará Kotábka stála u Mariiny postele, dceru pozorujíc, vyhrkla:

»Snad by jí bylo, chudince, lepší — — —

Po chvílce dodala:

»Co ty noviny dělají, to je něco hrozného. Člověku je taková hanba. Já už radši »ke klášteru« ani nejdu.«

A dočista se rozplakala.

»Co jsme komu zlého udělali, že nás tak ten pánbůh trestá? Můj se tajdle dře jako to hovado od rána do večera, já se celej den nezastavím a takovej z toho máme užitek. Učitele kdoví jestli pustějí, no, a co zbyde tajdle z nich?«

Potužačka ani nepískla.

Teprve za hodnou chvíli, když Kotábka jen smrkala a oči utírala, ozvala se:

»Jo, jo, co já jsem ti, Toničko, říkala? Nedávej holku tomu člověku. S takovejma lidma není takovejdle člověk nikdá šťastnej. Pantáta měl pravdu, když tomu bránil.«

Ale v Kotábce se ozval vzdor:

»A copak on za něco může? Může za takovou háskou mrchu, která kdoví co viděla a teď chce

dělat lidi nešťastný? A nebo ty Holasovi, to jsou taky háký svědci? Ale já jsem to Kotábovi hned říkala, jak začly ty volby: »Kdybys radši seděl na pr—li doma a starostu nechal starostou. Uděláš si jen mezi lidma nevůli, to bude celej užitek. — No, a už je to tady.«

Potužačka zase nic.

Datoval se v ní pořád ten starý odpor proti Šárovi, který bohatší, a jak stará kořenářka tvrdila, hezčí Annu Holasovu vynechal a vzal si Kotábčino dítě. Byl to tehdy »šlapner«, jak říkaly báby na trávě, když se najednou zčista jasna rozneslo, že bude u Kotábů svatba. —

A s kým?

No — Šára — pan učitel.

Potužačka měla zadnici ještě v Radvančicích a hubu na Nechybě, jak s tou zprávou letěla. Chtěla to v poslední chvíli ještě zachraňovat a říct, že třeba ten Šára s Annou něco tento —

Ale Šára nic tento a opravdu svatba byla. Tehdy si Kotáb po prvé v životě víc přihnul. Vždyť Šárova svatba byla taky trochu jeho vítězstvím nad starými soupeři. —

Ale teď prohrával a ty dny, co Marie čekala doma, na Šárův návrat, ani se doma hrubě nedržel. Povahou spíš ústupný a měkký, byl Šárovým případem drcen. Tisíckrát mu prošlo hlavou, že je v tom prst boží, že on, jako otec neměl dát svolení k tomu sňatku, o němž zcela pudově tušil, že bude nešťastný.

Pravda, až do toho Šárova zatčení nikdy nemohl na to ani pomyslit a na cestě z tuchoplazského posvícení se vždycky smával starým strachům.

Ale teď, ach, teď!

Spadlo to na ně jako bomba, jako když hrom udeří a obrátí všechno v ssutiny. Teď už myslil pořád jenom na to, jak dceru s dítětem odstěhuje a na tu všechnu bídu, na kterou se bude nucen dívat.

Srdce mu krvácelo.

Četl noviny a jako jednoduchý venkovský člověk věřil, co v nich o případu stálo. Ač mu ani na mysl nevstoupilo, že by byl Šára vinen, přece málo doufal, že by byl propuštěn.

Viděl do toho. Hlavním tady byla msta. Všecko tak do sebe dobře zapadalo — najednou — po pěti letech. Celých pět let nikdo nic nevěděl, nikde nebyl, nikoho neviděl a najednou všichni se hlásili a měli to naštudované jako na divadle.

A Šára to odnesl!

Starý Kotáb tohle nahlas vyslovil. Hrůza šla z těch slov. Šára byl obětí starých nepřátelství. Stál na podkopu, v němž dohořívál doutnák. A najednou nastal výbuch.

Šára zahynul.

Starému Kotábovi bylo, jako když mu v hlavě zvoní umíráčkem. Výčitky se hrnuly a štvaly domkáře daleko na Šalatovu stráň, kde bylo u starých švestek ticho a odkud nebylo vidět Kotábovu chalupu.

Tu si chudák sedl, fajfku položil vedle sebe a díval se po špičkách smrčků jako bláznivý.

On byl vinen i s tím jeho honěním za tou tabul-

kou »obecní úřad«. Co z toho? Hromada práce a od půl zadarmo. On měl Šárovi říci:

»Na tu stranu k Vlkovcům nechodte, třeba vás sedláci zvou. Pytláky se to tam jen hemží, aby se vám nestalo neštěstí.«

Šára strašně rád si vystřelil. Přál mu to a ještě mu i vypravoval, jak to chodilo v lese za »Amerikou«, když ještě on, Kotáb, byl malý. Jak pytláci třeba v neděli odpoledne zatáhli les a stříleli po zvěři za bílého dne. Jak zabili hajného Otenfelda, jak se dovedli mstít — a Šára poslouchal ani nedutaje. Vábila ho příroda a o toulce s puškou říkal, že je to nejkrásnější způsob pozorování. —

Kotáb nakonec se sám sobě vysmál.

Kdopak by si pomyslíl, že bude někdo kuplovat Šáru dohromady s takovou hákou pytláckou sebrankou?

Spíš by se smrti nadál.

A najednou to tu bylo.

Nikoho nebylo, aby měl ten rozum a řekl:

»Je to nesmysl, lidé se vzájemně neznají, jakživi se ani neviděli, ta bába, co je udala je taková jako pomatená, lidé to o ní říkají — tak co — pusťte ho a je to.«

Nepustili.

A nejenom že nepustili, ještě ho v novinách pošpinili a psali o něm jako o vůdci nějaké loupežnické bandy. Ale nikdo říct neuměl, že k Šárovi chodili až z města se dívat, jak učí, to nikdo neříkal, že Šára přednášel, hrál divadla a řídil spoustu jiných věcí. Jenom špatné dovedli tvrditi,

a ještě způsobem, který by ani nejhorší lidi nevymyslili.

Celý svět jako by křičel:

»Vrah, vrah, zabte ho!«

Bože milosrdný, co by se musilo teď stát, aby lidé začali mluvití obráceně? Snad by musel vstát ten zabitý Tožička a říci:

»Ne. Šára je nevinný.«

To se stát nemohlo a mezi nebem a zemí nebylo moci, která by přivodila změnu.

A tomuhle štvání, surovějšímu nad nejhorší sprostotu, se říkalo boj o právo a spravedlnost.

Bože, vždyť si včera v Sázavě koupil noviny a nedal je ani ženě číst. Stálo tam:

»Žena Šárova se svého muže zřekla a podá v nejbližších dnech žádost o rozvod.«

A zatím chudák Marie celé noci pláče, ponocuje a čeká, brzo-li se Šára objeví.

»Jo, objeví,« vzdychl Kotáb na stráni a dal se zvolna po mezi domů. Bylo mu nějak najednou strašně líto svého dítěte, které také za nic nemohlo a jeho vina snad byla, že se zamilovalo slepě do Šáry a bylo by si snad udělalo smrt, kdyby jí byli zbraňovali.

Sedne si teď k ní a bude se s ní mazlití, jak to dělával, když Mařenka byla ještě malá a Kotábka plná síly a života.

Taky jí to teď sebralo. Byl jí kouštínek.

Více lásky našel Kotáb na té krátké cestě od strání k domovu, než za celou dobu svého manželství. Docela v něm vstávalo něco jako temná naděje, že se něco stane a Šára bude zachráněna.

»Ale co? Bože, co?« opakoval jako stroj.

Tak v myšlenkách došel až domů.

Ale už na prahu uslyšel ženský pláč a poznal, že je to Marie. Do toho vpadal hlas Kotábčin, nařikáním přerušovaný:

»Ale, děvenko moje, tak jsem to nemyslela, vždyť jsem měla a mám jenom tebe a chtěla jsem s tátou, abyste byli šťastný.«

Marie vykřikla:

»A maminko, já tu nebudu, já se zabiju a to svý dítě taky, já bez něho umřu.«

Kotáb vpadl do světnice a rovnou k Marii. To, co nebylo u něho nikdá vidáno, překvapilo a dojalo i samu Potužačku, která tu seděla jako živé radvančické noviny a ani nepípala.

Kotáb vzal Marii do náručí a posadil si ji na kolena. Hlasem, v němž se třásly slzy, hovořil:

»Chceš odejít a ani se nezeptáš, co tomu řeknou rodiče? Copak myslíš, že my jsme snad zapomněli, že jsi naše dítě a že je nám všechno jedno? No, copak se ti stalo?«

Kotábka naříkala:

»Ale, tak jsme něco začli, člověk o ničem už jiném nemluví, než o tom svém trápení a Potužačka tuhle řekla, že jak to vypadá podle novin, nemusel by učitel ani přijít — no, a Mařenka to zaslechla — —«

»Hrom do tebe má uhodit!« zaklel Kotáb na Potužačku, s kterou chodil do školy a tykal jí, »to seš náká moudrá ženská, že věříš novinám, co žvanějí? Kdo dokazuje Šárovi, že něco udělal? Ženská, o který lidi říkají, že nemá snad ani v hlavě

všecko v pořádku a kdo? Holasovi. A abys věděla, přihlásit mě musí Jirka za svědka a já to u soudu povím, jak to všecko bylo. Udělá si porota hezký úsudek.»

Potužačka otvírala ústa dokořán. To nebyl Kotáb. Vždycky tichý, spíš vždycky stranou, teď bouřil a chystal se sám na soud.

A hele, co von si Josef proti ní dovolí —

Nejdřív pro ni pošlou, že je holce zle a pak na ni budou křičet?

»No, dyk sem ani tolik moc toho neřekla — jenom to, co je pravda —« ukousla náhle.

»Co je v novinách, ne, co je pravda,« řekl Kotáb pořád ještě zhurta, »a abych ti dokázal, jaký jsou to páni, ty lidi od novin a jak mluví pravdu — tak teda na, čti!«

A Kotáb nastrčil Potužačce ten včerejší článek o rozvodu.

Bába to na dálku přeslabikovala a bylo vidět, že i ji to zarazilo.

»No, tohle vím, že není pravda,« řekla za chvíli, »a ani bych to nechtěla věřit kdybych to sama nečetla — to je hanba, fuj!«

»Tak vidíš, Anna, tady to máš, tu jejich pravdu.«

»A co tam je tati?« zeptala se náhle Marie.

I stará byla zvědavá a Kotáb upadl do rozpaků.

»Ale to víte, pomluvy.«

A chtěl list schovat.

Ale Kotábka mu jej vzala a šla s ním k oknu.

Tam se rozplakala.

Marie zbledla jako šátek a přiskočila k matce.

Přelétla těch několik řádek a pak, skoro se usmívajíc bolestí, šla volně zpátky.

»Ach, ty můj Jiří, tak vidíš, jak nás lidi už napřed rozvádějí.

Já a tebe se zříct —« tiše sténala.

Dlouho žádný nepromluvil.

Až Kotáb, který se nemohl zbavit té myšlenky na Šarovu záchranu, řekl:

»Lidi jsou zlí. Když je někomu zle, přejí mu ještě hůř. Nejlepší by bylo, kdyby ještě z nás tak někdo umřel a třeba všichni, pak by se snad i těm novinám udělalo dobře a neštvaly by tak.«

A obrátil se k Marii:

»Když jste se spolu brali, záviděli vám, Holasovi a všichni. Teď vám přejou a jistě říkají: »Co jsme povídali, že se k sobě nešikujou.« — Když to dobře dopadne, budou mlít znovu: »Chudák Šára, má to beztoho proto, že k těm Kotábovům lez.«

Marie poslouchala a zdálo se jí, že se před ní roztrhla nějaká hustá záclona a ona vidí věci, kterých nikdy předtím neviděla. S hrůzou přiznávala, že by lidé měli pravdu, kdyby takhle hovořili. Vždyť, že Šaru potkalo neštěstí, toho jsou jen oni, Kotábovi vinni. Boj tatínkův o obecní úřad udělal jim mnoho nepřátel a když Jiří k nim přišel, přešlo tajné nevražení i na něho. Sama to jednou Marie zaslechla, jak lidi z Holasova tábora hovoří:

»Jaký jsou Kotábovi, takovej je i Šára, ten se k nim šikoval.« Nebyli už v Radvančicích spokojeni a když dostal Šára dekret do Tuchoplaz, byli

všichni rádi. Budou žít v jiném prostředí a najdou spokojenost. —

A našli. Teď se však nepřátelé ozvali s větší rozhořčeností a Marie věděla, jak msta stihá člověka, který za nic nemohl.

Byla úplně bezbranná s otcem i matkou.

Strašlivá lítost ji zachvátila a soucit s člověkem, kterého zbožňovala a který nyní trpěl. V tom okamžiku vyvstala v její duši myšlenka tak děsná, ale při tom tak samozřejmá, že se domnívala, že už je bez rozumu a mozek se jí rozskočí.

Ustoupit!

Věděla, že Šárova rodina by pro ni nenaříkala. Nerada k nim v Hoře šla. Cítila, jak se povyšují, jak jí dávají znát, že Šára udělal chybu, když si ji bral a byla vždycky spokojena, když mohla na Jiřího radši někde na ulici počkat.

Ne. Těm by zármutek neudělala. Ale rodiče, tatínek s maminkou by si oči vyplakali. — A přece by to bylo snad lepší. Lidem by zacpala ústa a už ani jednou by se o Šáru nemohli otřít. —

Zamyslela se tak, že ji až museli vyrušit. Potužachy tu už nebylo. Vytratila se jako duch a čekala až se sešerí, jak dolítne na Nechybu s novinami.

»Ty jsi se ho zřekla,« founěla po světnici, ještě celá rozzlobená, jak se do ní Kotáb pustil, »ty a zřít se ho, jo, seš ráda, že se ho držíš, ale on by udělal nejlepší, kdyby tě nechal, sic to bude mít na krku furt. Kdepak Holasovi, ty pokoj nedají, leda až Kotáb položí starostenství.«

Zatopila, pověsila pytlík s kořením mezi ostatní a začala plácát calty do kafe.

U Kotábů nastal klid. Byla tu jakási odevzdannost do vůle osudu a podvědomá naděje, že přijde něco neočekávaného, co rázem je zbaví žalu. A každý myslil po svém: Kotábovi se myšlenky převalovaly s předmětu na předmět. Ohmatával svými zkušenostmi celý ten horácký, bídný kraj, v kterém se zrodil a hledal způsob, jak Šáru dostat z toho pekla. A čím více myslil a vzpomínal na oddané přátele, kteří by učitelovi třeba alibi prokázali, myšlenka na vlastní vinu jej neopouštěla a posléze usnul s prosbou:

»Kéž by nám Šára nikdy nevyčítal, že jsme ho do něčeho honili.«

Kotábka také únavou zdřímla, když se dříve vroucně pomodlila, aby je bůh v neštěstí neopouštěl.

Ale Marie stále více přemýšlela a myšlenka dříve děsná, ztrácela na své hrůze a měnila se posléze v jakousi obět. Milovala Jiřího bezmezně a chtěla pro něho třeba i život obětovat. V tom bylo to šílenství, protože tak ženy už milovat nedovedly, aby byly ochotny třeba zemřít pro štěstí toho, kterému se zasvětily.

Tato myšlenka Marii celou ovládla a co zvláštěního, přinesla do její bolavé duše i trochu uklidnění. Nevyčítala ničeho rodičům, naopak byla šťastna, že jsou k ní tak hodní a že ani jednou jí nepřipomenuli, zejména tatínek, že to, co chtěla, má a aby teď naříkala sama na sebe.

Těšili ji jak mohli a ona dobře viděla, jak jsou rozrušeni. Však ona má už plán i útěchu. Dokáže všem, že byla lepší, než oni, že se dovedla zříci, co bylo v jejím životě nejdražšího. A pomyslí

v tomto okamžiku na Šáru, začala jej volati něžnými jmény a tolik se vzrušila, že nakonec slezla s postele, klekla si na podlahu a vroucně prosila Boha, aby ji osvítil a nedal jí zahynouti dříve, pokud by neměla jistotu, že Šára bude šťasten.

Žítí s ním bylo pro Marii nyní vrcholem štěstí. Položila se zpátky na postel a uklidněna usnula v slzách.

XII.

Po neděli chystala se Marie jeti zase do Tuchoplaz. Chtěla si tam vyvětrati, ukliditi a jít do Kršovic, kde měl Šára sestru provdanou za lékaře a která snad jediná měla s Marií soucit. A pak Jiříček nebyl zdrav a chtěla »pana doktora« prosit, aby ho prohlédl.

Kotábovi ji oba vyprovodili až na Nový Dvůr. Kotábka nesla dítě a Kotáb nějaký raneček se živobytím. Marie dostávala teď jen polovic služného a i to rozdělovala na dvě stejné polovičky, jednu pro Šáru, druhou pro sebe.

Stále se strchovala, aby Jiří neměl v kriminále hladu.

Na Novém Dvoře se s rodiči rozloučila. Ještě nikdy jí nebylo tak teskno a zároveň nikdy ještě nebyla tak vzrušena. Posléze vstoupila do vlaku s jistou odhodlaností. Zcela neznámá energie se v ní probudila. Z okénka se na matku a otce dokonce usmála a něhou je oba pohladila.

»To vám povídám,« řekla oběma šeptem, »ať aspoň před Potužačkou nenaříkáte. Co má být, ať tedy je, však on bůh Jiřího neopustí.«

Až se Kotábovi dceři podivili. Kotábovy zamžily se oči radostnou pýchou a znovu mu napadla ta bláhová myšlenka, že něco velikého přijde, co Šáru osvobodí. — Uklidněn stál na peronu s Kotábkou, dokud vlak nezmizel v zatáčce k Janovicům a mával strakatým šátkem. —

Marie po příjezdu do opuštěného domova byla naposledy přepadena strašlivou tíhou samoty. Bojovala s ní hrdinsky, nadlidsky se přemáhajíc. Vždyť uklízela šaty mužovy a ssála z nich vzpomínky na uprchlé štěstí. Rozkládala velký, vlněný svetr, který zachoval formy Šárova těla a hladila ty záhyby, které zůstaly jako památka po tom, který byl vroucně očekáván a nepřicházel.

Buk, veliký šedivý vlčák stál smutně u ní a jen občas natáhl čumák a zavyl. Vůbec Marie slýchala nyní Buka často v noci výti, což nikdy před tím nedělával. Trýznilo ji to a často sešla v noci dolů k vrátkům jen v košili a vpustila psa dovnitř. A Buk si hned lehl u postele a mlčky se natáhl. Dívala se na něho rozšířenýma očima, myslíc na věci, které ji očekávaly. Viděla jasně. Její život vstupoval do stadia, v němž mohl míti nějakou cenu. Dosud byla bezvýznamnou, příbuznými mužovými přehlíženou ženou. A přece teď žádný z nich nemohl se pochlubit významem, který choval v sobě život její.

Byla přece Šárovou legitimní ženou — ženou před bohem a lidmi. Před oltářem mu přísahala lásku a oddanost. Tak nepřisahal nikdo. A také nikdy nemohl přinést takové oběti jako žena a manželka.

Šára, její jediný muž, její zlatý Jiří nebyl určen k potupě a pádu. Jestliže on se stal obětí nepřátel tatínkových, je tu ona, aby svou obětí jej zachránila.

Ano. ustoupí. Šára byl nadaný člověk a čekalo jej ve světě mnoho štěstí. Co ona byla proti němu? Brzdila jeho úspěchy. Sama i teď vzpomíná, kolik slz prolila a kolik výčitek potlačila, odcházel-li Šára do přednášek, do divadla, které jej činilo známým a hýčkaným.

Na Šáru čekal svět — na ni smrt.

Viděla v tom logičnost.

Šáru neodsoudí, Šára vyjde ze žaláře jako vítěz a třeba po letech smíří se s tím, co ona učinila a dá jí za pravdu.

Ano — Marii vypovídal rozum službu.

Oči jí plály v ustavičné horečce a když přišla k »doktorovům« do Kršovic — zděsili se jí. Co zůstalo z toho silného, úsměvného děvčete — byla troska ženy předčasně zestárlé a zhroucené.

»Mně se zdá, že bys potřebovala prohlédnout spíš než Jirka,« řekl zasmušile švagr, »a svlékni se, podívám se na tebe.«

Ale Marie byla bez diagnosy. Jen srdce jí horečně tlouklo a oči hořely. Doktor došel za ženou, Šárovou sestrou do jídelny a mezitím, co se Marie oblékala, bylo rozhodnuto.

Marie zůstane nějaký čas u nich. Je v duševní depresi a snadno by si mohla z ustavičného stesku a bolesti něco udělat. K Šárovi nesmí. Každá návštěva na Pankráci ji může stát život. Oni, doktoři, se už postarají, aby přišla na jiné myšlenky

a zatím se porota skončí. Noviny přece píší, že Šárův případ přijde ještě do podzimního období.

Šárova oponovala, vymlouvala se, že v Tucho-
plazech, v celém domě nikdo nezůstane, že ji ještě
ke všemu někdo může okrásti, ale nic nepomohlo.
Šárova sestra Eminka dovedla Marii uchlácholit a
doktor, rázný a resolutní, řekl přímo:

»Nejsi ze železa. Dostaneš náhle sklesnutí sil
a jsi hotova. A nevím, co by tomu Jirka říkal, až
by se vrátil.«

K úžasu všech však Marie odpověděla:

»Kdyby si mě pánbůh vzal a tadyhle to dítě,
snad by to bylo skoro lepší.«

— — — — —
A — usmála se.

Otrásl jimi ten strašný úsměv.

Když doktor se ženou večer osaměl, prohodil:

»Nezdá se ti, jako když Mařka mluví s cesty?«

Eminka přikývla a dodala jenom:

»Chudák Mařka.«

A naslouchala u dveří, neboť vedle v pokoji si
lehla Marie s děckem.

— Nic. —

»Nebylo by divu, i kdyby se z toho všeho zbláz-
nila,« — zašeptala Eminka.

Doktor neodpověděl.

Ale když se už položil a hlasitě oddychl, za-
bručel:

»Jojo, vono na tom něco je, co všichni z rodiny
tvrdí: kdyby si Šára býval vzal někoho jiného
anebo se aspoň dříve přesvědčil, nemusilo k ničemu
dojít.«

Ale Šárova sestra stála vždy na bratrově straně
a živě odporovala:

»A to není pravda. Jirka měl Mařenku rád a
houby se staral, co řeknou lidi a nebo, co budou
dělat. Za to přece nemohl, že Kotábovi měli spoustu
nepřátel — a konečně, já ti něco řeknu. Na tako-
vého mladého učitele s definitivou se na venkově
čihá. Kdoví, není-li v tom taková potvora, která si
dělala naději, že si ji Jiří vezme.«

»Ty toho naděláš,« přerušil ženu doktor, »copak
je učitel bůhví jaká partie? Vesnický kantor, to je
toho — vždyť oni ti Kotábovi nesou na tom také
vinu. Hněv padá na všechny, padl tedy i na Jirku,
když si Mařku vzal. A konečně —«

doktor vykřikl,

»já říkám, Mařka věděla, do jakých míst Jirka
chodí, od táty to věděla, že kolem těch Vlkovců
se to pytláky jen hemží a že člověk sportovec a
nevím jaký může lehko se dostat do takové špi-
navé aféry —

i Mařka nese vinu.«

Otevřely se dveře a v nich se ukázala Marie,
bledá jako stín.

Neplakala, jenom prsa se jí těžce zdvihala, jako
by se dusila.

»Já—já ví—vím, že jsem vi—vinna — a já to—
to na—pravím.«

Zírali na ni vyděšení.

Než mohla k ní Eminka skočit, padla Marie na
koberec.

Zdvihli ji a přivedli k sobě.

Doktor jí dal morfiový prášek, po kterém Šárová usnula.

V následujících dnech se doktorovi vystříhali jakékoli rozmluvy o případu a ještě lépe střežili Marii. Bylo jim jí a jejího dítěte náhle velmi líto.

Leč Marie se stala podivuhodně klidnou. Bavila se dokonce s nimi o veselých bezvýznamných věcech a i smích se ozval z jejích drobných úst, takový dětský, bezstarostný smích.

Doktor to s uspokojením pozoroval a valná část sympatií Eminčiných pro Marii přešla i na něj. Při návštěvách nemocných musila s ním, i v noci ji budil a bral jí sebou do kočáru, zachumlanou v ohromný, mužský kožich. Přijímala všechny tyto projevy s radostným úsměvem a jako dítě se těšila, že jí dovolí cestu do Prahy.

Začla o tom jednou při večeři. Leč tentokrát se doktor neutrhl.

»Víš, Mařko, až tak za měsíc. Jsi stále ještě ne-svá, nerad bych tě viděl, jako před měsícem, když jsi přišla z Tuchoplaz. Hezky seď, kde jsi a koukej ať vypadáš hezky, až se Jirka vrátí.«

Ale doktorova slova jen podněcovala Mariinu horečnou touhu po Jiřím. Chtěla ho aspoň ještě jednou vidět — dříve než — ustoupí. Ten plán odejít měla v sobě vrytý jako zákon, od něhož nebylo lze ustoupiti. Život, valící se k ní nyní v novém prostředí ochromoval rozhodnutí, ale mohl jen oddáliti jeho provedení. Šlo tu o paradox: přibývajíc chuť k životu zostřovala vzpomínka na

účel života. A účel Mariina nynějšího života bylo jeho ukončení.

Nikoho nebylo, kdo by to poznal a přišel s pomocí.

Tak uplynuly ony dva měsíce, v nichž Marie poslala Šárovi spoustu dopisů, ve kterých četl o její nemoci a jejím nekonečném, slovy nevyjádřitelném stesku. Za ty dva měsíce se třikrát Marie pokusila dostat se na dráhu — třeba i s dítětem. Jednou ji dohonila v polích doktorova slučka a uprosila ji k návratu, dvakrát to byl doktor sám, který ji (bylo to už po třetí) zastihl už na nádraží.

Síly Mariiny byly zlomeny.

Jednoho dne ji našly v jídelně nad novinami, které včas neuklidili.

Tučnými písmenami stálo na první stránce:

Šára ve vězení skleslá — Sensační přiznání? Žaloba. Neštěstí Šárovo — jeho vstup do rodiny Kotábovy.

Marně jí vymlouvali. Seděla zničená, na otázky neodpověděla. Probděli s ní celou noc.

Asi kolem třetí hodiny ráno byl doktor volán k náhlému porodu. Podíval se na Marii, ale vzdal se myšlenky vzít ji sebou.

Eminka, unavená bděním, usnula v jídelně v le-nošce.

Marii vzrušila tato neobyčejná náhoda a přivedla jí do hlavy myšlenku, které se okamžitě chopila:

»Nyní je čas, nyní je řada na tobě!«

Probudila Eminku a přemáhajíc se všemi silami řekla mazlivě:

„Pojď, malinká, položíme tě na lůžko.“

Sama ji doprovodila a počkala, až usne.

Pak se jako had protáhla dveřmi do lékárny a svítíc si švagrovou baterkou, hledala v jeho psacím stolku klíč ke skříni s léky.

Zásuvka byla u stolu vytažena, jak švagr, pospíchaje k tomu porodu, vytahoval fáce a tampony. Tam někde byl klíč. Horečně vyhazovala index s pacienty, knihu úmrtí, deník, obínadla, nějaké listiny — všechno na jednu hromadu.

Našla ji — malou přihrádku, takřka pouzdro a trpasličí klíček v něm.

Zastavila se se srdcem prudce tlukoucím uprostřed ordinace.

Nic — Eminka spala — služka spala.

Přiskočila k veliké skříni a otevřela ji. Byla tu bezpečná přihrada pro jedy. Zatočila v zámku drobným klíčkem a zmocnila se všeho, co jí námatkou přišlo do ruky. Přečetla:

Chloroform — morfium — kokain.

Neklamala se. Byly tu vignety s umrlčími hlavami.

Byla ve svém pokoji, tichá, jako duch.

Spěšně ustrojila své dítě.

Malý Jiří pevně spal.

Sešla se schodů dolů do zahrady.

Klíč byl zastrčen ve spížirně pod vejci.

Věděla dnes všechno a všechno nalézala v okamžiku.

Přelezla vysoká vrata, kudy se vjíždělo k doktorům s uhlím a dala se do běhu návsí.

Buk za ní skočil a razil jí cestu mezi psy.

Konečně byli v polích, jimiž vedla cesta k Tuchoplazům.

Chtěla »to« udělat doma.

Na Buka si přinesla velikou sekeru.

Než je lidé najdou, kdoví kam by pes utekl a jak by se mu mezi cizími lidmi vedlo. A živý?

Prozradil by je možná brzo a ona vše musela provést — do konce provést —

Zadíval se na ni nechápavě, když se nad ním rozpráhla. Praštila ho ostrím. Přijal tu ránu bez hlesu a bez hlesu se zhroutil. Krev ji postříkala. Opřela sekeru o stěnu a Buka nechala ležet. Nato vzala Jiříčka a vystoupila s ním do podkroví, kde byla ložnice.

Kolem ní a v uších jí hučel splav.

Rozhlížela se, ale ničeho už neviděla.

Jenom na stole blýskal se čistý papír.

Sedla a napsala:

Byla jsem vinna. Neměla jsem chtít Šáru. Byli jsme všichni vinni. Necht mi Bůh odpustí.

Jiří, Jiří, Jiří!

Byl jsi mi rájem na zemi. A takhle se musíme rozloučit. Ty však na mě nezapomeneš, víd?

Budeš svoboden — vím to — jak mě to těší.

Maminko, odstěhujte všechno do Radvančic.

Sbohem Jiří, můj jediný Jiří, tatínku, maminko.
A podepsala se.

— — — — —
— — — — —
Jiří nechtěl, když už ona vypila.
Mátožná mlha ji obstupovala.
Viděla své dítě.
A ještě křičelo.
Řičela s ním.
Rukama zajela pod krček.
Ještě křičelo.
Bodala nožem.
Krev!

K r e v !

Stríкала po bílých peřinách — — — — —

— — — — —
Vstávala a hlavou ryla do podlahy.

— — — — —
A zůstala natažena, pěnu u krvavých úst — pod
nízkým stropem —
Pod nízkým stropem —
Strhaná, mrtvá —
Šárova žena.

*

Doktor přijel až za svítání.
»Kde je Mařka?« řekl nejdříve, vylézaje z kočáru.
»Spí,« odpověděla Eminka, »když jsi odejel, má-
lem bychom usnuly obě, ještě mě dovedla na postel
— a teď spí jako dudek.«
»Ze tě dovedla na postel?«

Eminka se usmála:

»No, ještě jsme z toho měli legraci.«

Šel se podívat, tak, jak byl v kožichu.

Otevřel dveře —

Lože bylo prázdné.

Prohlédl očima celý pokoj.

»Vždyť zde není!« vykřikl.

»Ale není,« zbledla Eminka a úzkostný úsměv
jí zahrál kolem úst; »jen se podívej, nestraší-li tě.«

Ne — nestrašila.

Byla pryč.

Doktorovi se zajikli:

»Bože — je pryč! Kde je?«

Už zůstali vzhůru.

Pryč!

»Jela do Prahy,« skoro zasténal doktor a vzbu-
dil služku:

»Baruško, honem k Procházkovým pro kočár na
dráhu, paní učitelová nám utekla do Prahy, jedu
za ní.«

Procházka přilétl za půl hodiny.

»Jsi nevyspalý,« řekla smutně Eminka.

»Ať,« skoro odsekl, »tohle je důležitější. Vždyť
má Mařka — já jsem ti to ani nechtěl říci — srdce
na hadry.«

Sedl a odejel.

Eminka se služkou se za ním dívaly.

»Jen aby byla v Praze,« zastrachovala se Ba-
ruška.

Eminka se otřásla chladem, který jí náhle pronikl.

*

Doktor přijel ranním rychlíkem do Prahy.

Rada Wiesner užasl:

»Hledáte paní učitelovou? Sem nepřišla. Stůně, ne?« —

Doktor se svěřil. Rada jen pokývl hlavou:

»Je to vskutku krásný případ manželství. Sám jsem se kolikrát nemohl ubrániti, dojaly mě ty dopisy, které jsem censuroval — ale nedá se nic dělat — musí paní počkat, až Šáru pustí.«

Doktor se netajil svými obavami. Mluvil z něho lékař a soucitný člověk.

Wiesner vylučoval katastrofu.

»Počkejte, pane doktore, venku, paní učitelová přijde.«

Ale doktor čekal celé dopoledne.

Marie nepřišla prosit o propustku.

Nevyspalý, vlakem utrmácený, seděl doktor na lavici, nevěda, co počít. Posléze se rozhodl. Vlak k Sázavě jede po dvanácté. O čtvrté bude u Kotábů. Snad je Marie tam.

Pln úzkosti vypravil se na nádraží. Když seděl ve vlaku, vzpomněl si na Tuchoplazy. Nepředpokládal, že by sem Marie utíkala. Bože, v tom by jí byli nebránili a ještě by ji doprovodili. —

Ale najednou strašná předtucha přepadla doktora.

Věděl, že Marie stonala, těžce stonala. Byla to diagnosa zvláštní. Bylo to ochořelé srdce, umírající steskem. Vyčítal si nyní, že Marii aspoň jedinkrát nepustil do Prahy. Ale zase se omlouval:

»Ne, nebylo to možno, zabilo by ji to.«

A tak přijel až do Sázavy a pěšky se vydal do Radvančic.

Uvítal jej starý Kotáb a doktor hned věděl, že je zle.

»Ne, Mařenka tady není, Krista Pána, co se stalo s mým dítětem?« vykřikl Kotáb.

Vstoupili do chalupy, která se za chvíli změnila v samý nářek.

Doktor našel svoji starou energii.

»Nic pláčem nespravíte. Doskočte vedle, mají-li koně, ať zapřáhnou, pojedeme do Tuchoplaz. Za tři hodiny tam jsme.«

»Kriste Ježíši, ty má děvko nebohá, co se s tebou stalo?« naříkala Kotábka a utíkala k Martinkovým, aby zapřáhali.

Sesedli se na malé, rozdrchané bryčce a jeli. Starý Kotáb jak byl, Kotábka ve vlňáku.

Když přijížděli k Tuchoplazům, zmocnila se všech úzkost. Za noci zastavili před Šárovým domkem.

Bylo zavřeno a z vnitřku nedoléhal k uším nejmenší hluk.

Doktorovo srdce naplnilo se naposledy ještě zbytkem naděje: Marie snad s nějakým úmyslem opustila jeho dům, snad v návalu náhlé trudnomyslnosti, která venku vyprchala — a vrátila se. — Už chtěl říci, aby vsedli zpátky do bryčky a jeli rovnou do Kršovic.

Vtom se však starý Kotáb shýbl až k prahu domovních dveří a něco prstem olízl.

»Co je?« zeptal se nepokojně doktor.

Kotáb, zbledlý náhle jako stěna, vyhrabal z kalumuku sirky a škrtl.

Sirka vzplanula a všichni naráz dušeně vykřikli.

Byl to pramének Bukovy krve z rozřáté hlavy. Stékal do malé loučky pod prah a vytlačil se až ven.

»Pomoc!« vykřikla strašně Kotábka.

Doktor jí položil rychle dlaň na ústa.

»Proboha vás prosím, mlčte,« šeptal, třesa se po celém těle. Něco příšerného bylo za těmi zamčenými dveřmi, temnými a mlčenlivými.

»Musíme mít jistotu,« zasténal znovu, obrácen ke Kotábovi, »vyndejte z oje kladívko.«

Rozpáčili dveře a vnikli dovnitř. Psi se rozštěkali a u protějších Kropáčků se udělalo světlo.

Buk ležel vychladlý a zkrvácená sekera stála vedle něho. Zsinalí hrůzou potáceli se po dřevěných schůdkách k ložnici. Martinek jim svítil lucernou.

Kotáb se sřítíl na Mariino tělo v srdcervoucím nářku.

Kotábka stála jako nepříčetná, s vyvalenýma očima. Najednou vykřikla, až se to domem rozlehlo a padla.

Dole začli se sbíhat lidé a plnili chodbu.

Někdo utíkal pro starostu.

Doktorovi bylo rázem úplně jasno. Poznal lahvičky s vignetami své domácí lékárny a jako lékař pocítil tíhu své bezmocnosti. — — —

Byli oba dávno mrtvi a ze strašlivých zejících ran na Jiříkově těle dalo se usoudit, že Marie v posledních okamžicích zešílela.

Po prvé snad v životě se doktor hořce rozplakal.

Kotábovy nebylo lze utišíti a lidé, kteří se zatím kolem nich nahrnuli, měli dojem, že se také minuli rozumem.

Doktor měl s nimi těžkou hodinu, neboť Kotábka byla zachváćena křećemi a vyla tak děsně, jak to lékař ještě ze žádných úst ženiných neslyšel.

Trochu pořádku vnesl do celého strašného zmatku starosta Tymich. Ačkoliv byl úplně zdrcen obrazem, který se mu při vstupu do Šárovy ložnice naskytl, přece se opanoval a poslal čeledína pro četníky. Ti přijeli v starostově kočáru asi za hodinu, vyklidili byt a zapečetili, až do příchodu komise z Hory.

Kotábovy naložil doktor s vynaložením posledních sil na Martinkovu bryčku a dal se s nimi na cestu do Kršovic.

Měl ještě před sebou veliký úkol zpravit o neštěstí jemnou a citlivou Eminku.

Nepřežila stejně klidně děsnou novinu a doktorův byt byl v krátku podoben nemocnici. V ordinaci to zůstalo rozházeno tak, jak odtud Marie odešla. Doktor chtěl tím aspoň zabránit pitvě obou nešťastných. Nespál už druhou noc a podařilo se mu konečně, že Kotábovi nechali nářku a poslouchali jeho útěšlivá slova.

Najednou všechny příbuzenské přehrady padaly. Z Hory přijela Šárova matka a sestra Anička a těšení a objímání nemělo konce.

Kotáb, maje tvář bolem zpustošenou, oči pláćem opuchlé, neustále opakoval:

»Tak tohle se muselo stát? Na tohle jsme čekali?«

Poslouchali úpěnlivý nářek a žaloby ani nedutajíce.

Místní noviny zachytily zprávu o sebevraždě Mariině, jako nesmírnou sensaci a udělaly jistě

s pražskými večerníky dobrý obchod. Neboť na druhý den, po komisi, doktor na cestě do Prahy se žádostí o svolení, aby Šára byl přítomen pohřbu své rodiny, setkal se na stanicích s kameloty. Drželi po náručí novin a vykřikovali:

»Šárova manželka otráвила sebe a své dítě — pouze dvacet haléřů.«

A lidi se tlačili do okének, na plošiny a rvali se o sensaci.

Doktor se hnusem přikrčil do koutka. Zrovna proti němu seděl »pán«, »slušný« pán, na jednom koleně sensaci, vytištěnou na jediné stránce večerníku — na druhém koleně — šunku se žemlí. Hltavě pojídal a hltavě četl. Obě muselo být pro něho požitkem — — — — —

Šára už měl žalobu a doktor musil k panu vicepresidentovi, který si Šárův případ sám vzal, jako předseda. Byl to starý, výborný soudce, veliký znatel lidských povah, neobyčejný právník a neobyčejný — člověk.

Vyslechl Šárova švagra s pohnutím a takřka s úplně změněnou tváří. A pak odpověděl jen jediné slovo:

»Strašné!«

Na více se nezmohl.

Teprve za hodnou chvíli přejel si oči a zchraptělým hlasem, v němž se třáslo vzrušení, řekl:

»Pane doktore, přijměte mou soustrast jako člověka. Jako soudce musím vám oznámiti, že soudu záležitosti vždycky na tom, aby obžalovaného pro líčení zachoval i v tom případě, běží-li o naprosto

vyloženého zločince. — Příklad pana učitele je strašný i se všemi následky, které způsobil. Jak mně je známo, lpěl Šára na ženě příliš, než aby se soud nemusil obávat, že pohřeb jej rozruší. Nerad bych mu působil muka další vazbou v tom případě, kdyby se proces musel odložit. Slibuji vám, že mu sám vše sdělím. — Konečně nepůsobilo by dobře, kdyby Šára kráčet za rakví v průvodu dozorců. — To je můj názor. Soud se poradí a já vám výsledek sdělím.« —

Výsledek byl záporný, ale předseda soudu oznámil jej doktorovi tak šetrně, že tento mu nakonec se slzami v očích poděkoval.

— — — — —
A tak se na Vysokém vrchu objevil čtvrtého dne průvod pohřební. Nešťastnou Marii a Jiříčka, který ležel s matkou v jedné rakvi, doprovázel nesčetný zástup plačících lidí. Šly celé Tuchoplazy, Šárova třída a na konec dvě elegantní dámy, zahalené v tmavé pláště. Doprovázel je mladý muž. Byl to Fredy a ženami Aglaja s Ellisou. Tak dopadla jejich návštěva u Marie.

Obřad vykonal Šárův dobrý přítel, farář Kovář, který nakonec nad hrobem Šárových drahých promluvil. Malinký hřbitov ozýval se hlasitým pláčem.

U hrobu stál zničený Kotáb s Kotábkou, Šárova matka, sestra a kršovický doktor, sestárly za těch několik dní o dvacet let.

— — — — —
Tam na tom malém vysokém hřbitůvku skonalo Šárovo štěstí — — — — —

Tam zakopali to srdce, které oddaně tlouklo
pro svého muže, aby nakonec propadlo zoufalství.
Tak končil první boj o spravednost.

— — — — —
Asi za týden přihrkal před Šárův dům fasuňk
a s něho těžko slezl starý Kotáb.

Přijel si pro pozůstatky kdysi tolik šťastného
Mariina domova.

XIII.

Žaloba Šáru nepřekvapila. Opakovalo se v ní nař-
čení, výpovědi svědků, vyvracely se výpovědi Šá-
rovy a celek byl tak zbarven a myšlenkově spjat,
aby se mohlo skončit: proto je žalováno právem.

Za těch několik měsíců měl Šára příležitost čísti
žaloby svých druhů. Proto to byly žaloby, že v nich
nebylo ničeho, co by podperovalo obhajobu, že
v nich tendenčně bylo zdůrazněno, co ve skuteč-
nosti ztrácelo na významu, že se mluvilo nakonec
o trestu, jako o něčem samozřejmém a obhajobě
žalovaného jako o naivní nepravdě.

Šára tedy četl obžalobu svoji a dozvídal se z ní,
že je vrahem, nebo spoluvrahem. Největšími jeho
nepřáteli byly jeho vlastní zmatené výpovědi, které
podržely i v žalobě tu logickou souvislost, jako
v četnickém protokolu. Opravdu se nedalo nic
dělat. Šára kritizuje sám dojem, jakým na něho
žaloba působila, zakoušel podivný pocit. Byla to
stále táž zdánlivě absurdní věc, že žalováno bylo
na nevinného člověka. Bylo to přílišně groteskní
čísti tu adresu státního zastupitelství v Praze a pod
ní vylíčení zločinu, jeho odhalení, v němž se jed-
nalo o něm, o Jiřím Šárovi. Působilo fysickou bolest

čísti všechny snesené detaily, kterými se Šárova vina dokazovala, to všechno vlastníma očima viděti vytištěno hustým písmem na mnoha stránkách, uprostřed sešitých. A konečně dovětek s týmž klidem a přesvědčením uváděný jako předcházející žalobní materiál:

»Prostřednictvím svého právního zástupce můžete uvést okolnosti, kterými hájiti se chcete a jmenovati svědky, kteří pravost vašeho tvrzení mají dokázati. Toto sdělení musíte učiniti nejméně deset dnů před hlavním líčením předsedovi soudu, později učiněná udání jsou bezpředmětná a nebude k nim hleděno. Den hlavního přelíčení bude vám dodatečně oznámen.«

Všechno bylo řečeno s naprostou vážností, kterou cesta k spravedlnosti vyžadovala — sice — ale která v Šárovi vzbuzovala dojem šablony a řemesla.

Žaloby žalovaly, jako když se spustí mlátička.

Stroj se rozešel a zrna padala. Všecka byla rozmáčkána jedním velikým válcem — a pak se teprve mouka prohlížela. Byla dobrá, přidala se k ostatní do pytle. Byla špatná, schovala se a dály se s ní pokusy učiniti ji dobrou. Obyčejně se to nepodařilo. Z kriminálu nevyšel už nikdo dobrý. »Špad' do mlejna,« byl případný výraz pro soudní líčení.

Šára spadl do velikého bubnu a teď jej měli rozemlít. Nezáleželo na tom, jak se sem dostal, hlavně, že tu byl. Jak to s ním dopadne, řekne mouka.

»Až jak to dopadne,« říkali soudci.

»Až jak to dopadne,« říkali dozorcí.

»Až jak to dopadne,« říkala sama spravednost.

Copak se také někdy stalo, že mouka dobrá byla považována za špatnou? Ach, ano. Všude po světě žil systém spravednosti a někdy se zmýlil.

I na Pankráci byli pamětníci. Odsoudili vraha do Kartouz. Byl tam plných dvacet let a nadobro ztuhl. A když už se zdálo, že je zcela zkažený, přišla zvěst z venkovského světa, že ten a ten byl »semlet« špatně.

Přijeli z jeho rodné vesnice až k věznici. Přijeli s ověřeným vozem a odvezli v něm chudáka, který už nemohl ani chodit — před lety, když nyní nejší staří kozáci-dozorci byli holobrádky a teprva práškovali — —

Před Šárou bylo nyní zcela jasno:

Osud. — Tisíce lidí přešlo a tisícátému prvnímu klouzla noha — sřít se.

Toto přemýšlení vracelo Šárovi klid a vyrovnanost. Ale byly dny, kdy se ho zmocňoval starý žal.

Nebyl sám. Za ním stála žena a dítě — jeho Jiří, dítě nevinné, za které byl zodpověden. Jak ti k tomu přišli, aby trpěli s ním a nesli s ním tíhu neštěstí?

Šárovo neštěstí bylo trojnásobné a trojnásobná byla i muka. Pracuje nyní v kanceláři, chodil spat do malé kobky, v níž byl sám a která byla nyní jedinou svědkyní jeho žalob. Tu, opřen lokty o malý, hrubý stolek, díval se na fotografii ženy s děckem a vzdychal a modlil se k nim celé hodiny. Ukládá se k spánku, kladl fotografii vedle sebe na polštář a hleděl na ni tak dlouho, pokud jej milosrdný spánek nezbavil vědomí.

Vazba se s nemožnou krutostí protahovala a Šára vstával den ke dni zamlklejší a uzavřenější.

Ženiny dopisy jej počínaly drtit a tíha samoty noční jej zbavovala všeho lidského úsudku. Vzbouzel se na loži, přemýšlel, aby nakonec nevěděl, o čem přemýšlel. Byl to počátek rozkladu.

Ještě Aglajina a Ellisina návštěva jej vzrušila. Vzpomínal na obě ženy, ale nenašel v těchto myšlenkách úlevy.

Jediný, kdo mu mohl dodati síly a povzbuditi ho, byla Marie.

A ta snad ležela na lůžku a s napětím všech sil psala mu dopisy, plné statečnosti a útěchy a zas bezměrného smutku.

Na to všecko se díval bůh nejvýš spravedlivý.

Vše, co tvořilo v Šárovi mravní podstatu, se žalářem bortilo.

Nevěřil a nemohl věřit už v nic.

Často, obyčejně odpoledne, kdy jej z kanceláře odvedli a zavřeli, vyskočil na okno, chytil se mříží a díval se. Lidé chodili tam venku za zdí, volní, svobodní. Dozorci na něho v noci zatukal a vyprávěl mu o ženách, zábavách, divadlech a Šára poslouchal tohoto inteligentního mladého muže s bolestí.

Tolik se toulalo pod božími zraky lidí všelijakých, byli to opilci, smilníci, rváči, podvodníci, veřejní zloději — a žili na svobodě. Říkala se o nich tato líbezná věta:

»Jó, to jsou machři, na ty nikdo nemůže.«

Musela být na světě podivná chytrost, s kterou i spravedlnost ničeho nesvedla. Nemohla skřížiti jejich cest a oni se jí vysmívali. Byla to »mazanost« pololidi, kteří právě že ničemu nevěřili, právě proto, že se posmívali mravnosti a zákonu, sluli bezúhonnými. Tepala v nich srdce otrlá, sobecká a zistná — a dělala z nich rentiery, boháče a veřejné zloděje, které nikdo nemohl zatknout. Vedle nich dýchala ukrutná armáda hladových a poctivých chudasů. Jejich srdce přála si opravdovosti, víry a spravedlnosti. Ale nikdo neučil takovému náboženství. — Chudák šel za otrlým boháčem a výsledek byl bezměrně trudný: i on ztratil posvěcení svého srdce. Nemaje práce, ani drobtů, které padaly se stolů šťastnějších, počal hromaditi zločin na zločin.

Život přestal stavěti dávno na základech živé lidské duše. Budoval, vyráběl do obrovských rozměrů, ale na všem leželo jako sliz jedovaté plásmo, z něhož nakonec vyvinul se boj, boj přerozmanitými zbraněmi na život a na smrt.

Proto tu stál kriminál pro všechny: pro vinné i nevinné.

Soudcovská objektivita byla zoufalou, rozeznávající jasně lidské tragédie a současně svoji bezmocnost.

Šára chápal vrchního radu Tiegla, který při doručení oznámení o přelíčení, řekl suše:

»Což, stát se to mohlo, že jste se sem dostal »zadarmo«. Ale o tom rozhodne porota.« — — —

Bylo to krásného podzimního odpoledne, kdy Šára obvykle sedával »na dozorárně«, kde se už to pilo a psal si s dovolením předsedy senátu svůj deník. Byly v něm poznámky k životu v žaláři, úvahy o nastávajícím procesu. Byla to taková zpověď Šárova, plynoucí ze srdce plného zmatku a žalu nad ztracenou vírou, plna touhy po ženě a děcku a stesk po všem, co dřívějšího Šáru tvořilo.

Někdo zvenčí otočil klíčem. —

Šára právě dokončil svoji báseň. Podléhal už několik dní nevysvětlitelnému smutku. Jeho tvář byla rozbrázděná neštěstím a bledá nevyspáním. Více než kdy jindy tiskl k ústům fotografii svých drahých, více než kdy jindy šeptal:

»Kdy vás uvidím? Oh bože, jsi-li jaký, dej mi teď, v této chvíli, aspoň znamení, že žiji — zachraň mě, nedopuť, aby ze mne na věky zůstal člověk nešťastný. Vždycky jsem v Tebe věřil, v Tebe doufal. Odpust mi, rouhal-li jsem se, oh, bože můj.«

— — — — —
Byl to sám vrchní Kuncíř.

Ještě nikdy neslyšel Kuncíře tak měkce mluvit:

»Pane učiteli, no, hochu, hlavičku vzhůru! —«

Přišoural se — docela se přišoural k Šárovi a pohladil ho po hlavě:

»Pan vicepresident je tu — máte k němu jít.«

»Co mi chce?« zeptal se Šára.

Kuncíř se na Šáru zadíval a — neodpověděl.

— — — — —
Nenechal ho stát.

Sedl si.

Dozorce šel za dveře.

Veliké pouzdro před něho položil a pobídl chraptivě:

»Slyšel jsem, že jste silný kuřák. Zapalte si. Kouřit můžete.« —

Ticho. Cigareta vydala vonný dým. —

Seděl tu proti němu — bledý, strhaný. Dlouhé, čtyři měsíce nestříhané vlasy byly bílé jako mléko, právě jako dlouhé štíhlé ruce, položené v klíně. Hořký smutek složil se do velikých, tmavých očí.

— — — — —
Včera ještě četl jeho krásné dopisy domů — ženě a děcku. —

A teď mu nese zprávu.

Je strašná.

Je ji nutno říci dříve, než ji vyřkne někdo jiný.

I zdi kriminálu měly uši.

Spravedlnost toho žádá.

Úsměšek se mu hnul kamennou tváří.

— — — — —
»Pane učiteli, jste muž a snad bůh volil právě vás, aby zkoušel, zda to lidské srdce obstojí i v hodinách neštěstí. Jako předseda soudu, jako muž, který ve světě také dost zkusil a jako člověk — vás žádám o slib —«

Podíval se zvolna vicepresidentovi do očí a uklonil se.

»— že se nezaleknete ničeho, že neklesnete na mysli a nepozbudete odvahy i když — to — bude — nejhorší.« —

Zadíval se na předsedu znovu a oči se mu rozšířily.

»Ženal« zasténalo v něm srdce, udeřeno náhle strašnou ranou. V uších mu zašumělo, jak se roj bolestí předešlých dnů znovu zdvihal.

— — — — —
»Slibujete?« slyšel hlas vicepresidentův z dálky. Odpověděl, ale neslyšel se a nevěděl, že vstal. Vicepresident vstal proti němu.

— — — — —
»Vaše rodina — — je — mrtva.«

— — — — —
Díval se stoje, s hlubokou ranou v srdci, ruce při tělu —

— — — — —
Jen ticho syčelo.

— — — — —
Na knoflík od signální služby se přimačkl prst. — Mottl s Bečkou uzřeli tento obraz: Vicepresident se přidržoval rukou hranou stolu. Šára zády obrácen k dozorcům, nohy v kolenou podťaté, hlavu svěšenou, vrávorající. Tak umírali vojáci na jatkách u Piavy. Dýkou hluboko — k srdci.

— — — — —
Dutý zvuk a ozvěna pokojem. —

Padl na tvář vedle předsedy.

Skočili k němu.

Signál se ozval znovu.

»Rychle, pana medicínálního radu, rychle!«

Seděl ve vicepresidentově lenošce, dosud v hluboké mdlobě a zkrvácený.

Rozepli jej a doktor Nešvera zkoušel tep.

Slabý —

»Nosítka a do nemocnice!«

— — — — —
Nesli jej jak možno nejrychleji.

V patách za nimi kráčel starý lékař.

Vicepresident bledý a spocený psal něco na malý papírek.

Dejte k němu celonoční hlídku — nebezpečí sebevraždy. — Tarcholil.

— — — — —
Před věznicí stál vůz.

K němu těžce a malátně, opřen o hůl šel ten, který kršovickému lékaři slíbil doručiti Šárovi zvěst o jeho zemřelých milých. Po prvé snad po mnoho let soudní praxe byl Tarcholil denervován.

»Nerozsvěcujte u mne!« poručil šoferovi a dopadaje na polštáře, zasténal:

»Hrůza, hrůza — to je nevinný člověk — hrůza!«

— — — — —
Starý Kuncíř nahoře v dozorárně držel čtvrtku papíru a četl.

Také tu bylo ticho a mrtvo. Nikdo neviděl, jak se starý Kuncíř několikrát utřel a několikrát čistil brejle, plné slz, tvrdých, vojáckých slz starého mazáka.

Na čtvrtce papíru byla báseň, kterou Šára dnes na »dozorárně« napsal. Zněla:

Daleká touha má . . .

Motto:

*Má láska patří ti
Má láska s tebou bud,
až sejdem se napříště.*

*Kde jsi, ó, milená, jen ruku mi ponech,
blankytů azurných vyhasl žár,
klekání zaštkání umřelo v zvonech,
ticha mých toužení klokotá var,*

*z bolestí šílených v oblak se slívá,
za Tebou, ženo, perlí slz zvoní,
ve sboru nadějí marností zpívá
nápěvy smutné a monotonní.*

*Mé srdce snilo, mnohokrát, vím,
o náhlém jasu, korouhvi neznámých měst,
to světla leskla se nad domem mým,
jak k němu přišel jsem únavou cest.*

*Teď jen ze snů o Vás tkám svoje žití,
kdy jásot zhasne slunečních dní
a srdce žádá o ženě, děcku mém sníti,
pohádka štěstí refrénem zní:*

*Kde jsi, ó, milená, jen ruku mi ponech,
blankytů azurných vyhasl žár,
klekání zaštkání umřelo v zvonech,
ticha mých toužení klokotá var.*

Nad pankráckou trestnicí rozklínal se umíráček.
Zvonili »na pokoj« a klid všem trestancům.

A Kuncíř ještě dlouho stál a utíral si brejle, aby
to na »inspekci« nepoznali, že on — starý mazák —
ještě nezapomněl plakat.

— — — — —
Nazítří zastavil Aglajin šestiválec před hlavní
pankráckou branou. Šofér otevřel dvířka. Vystou-
pila v tmavém plášti, který měla na pohřbu Mariině
a Jiříčkově. V kabelce nesla těžce získanou prop-
ustku. Vicepresident byl churav a musela použití
vlivu všech svých pražských známých, aby se
k němu dostala.

»Co od něho chcete?« otázal se zhurta. Ale ne-
vykřikl. V jeho hlase se zračil spíš smutek a únava
než hněv. »Šára má před soudem a vzhledem ke
katastrofě, která jej ještě ke všemu postihla, po-
třebuje naprostý klid. A já proces neodložím.«

Věděla, že může prositi a prosila tak, že by se
kámen pohnul. Mluvílo z ní srdce, které cele dala
Šárovi od prvního okamžiku. Ona — tak ironická
a nedostupná — byla odhodlána vicepresidenta
žádati třeba na kolenou. Celé dny vydržela ve svých
pokojích, úplně zaujata osobou Šárovou. Viděla
jeho nekonečně nešťastnou, ale hrdou a mlčenlivou
tvář a zcela pudově byla přitahována k srdci, se-
vřenému se všech stran tolikerým neštěstím. Ač
po první návštěvě odnášela si jen hluboký dojem,
který přičítala na vrub celému Šárově chování, ne-
mohla se později zhostit myšlenky na něho. — Nato
přišla tuchoplazská tragedie. A ta ji k Šárovi při-
kovala.

Byl to prudký, náhle vzplanuvší hluboký cit, podporovaný ještě neobyčejnou Šárovou situací.

První, co učinila, že se seznámila s redaktory všech čelných listů a přiměla je, aby referovali o případu jinak, než před tím. Půdu tu už měla připravenou, neboť nálada pro Šáru objevila se skoro v zápětí po nepředpovídané smrti jeho ženy a děcka. Ulice brala najednou Šáru v ochranu. Mluvílo se dokonce, že státní zástupce vezme žalobu zpátky a Šára bude propuštěn. Zasněnci a lidé střizlivého rozumu měli však jiný názor a ten byl správný. Šára nebyl žalován sám. S ním měli zasednouti na lavici obžalovaných ještě dva muži a žena. Případ se nedal »trhat«. Soud musel býti proveden. Ale tvrdilo se, že je už dost neštěstí, které se svalilo na hlavu člověka, o kterém se před případem mluvilo tak pochvalně.

Najednou vytahovaly noviny jiné trumfy — a také je dobře prodávaly.

Aglaja cítila, čtouc tyto zprávy, jak se celou její bytostí šíří dosud neznámé blaho a pýcha nad tím, který byl hrdinou této kampaně. — A tak poznala, že se zamilovala. Šťastna tímto poznáním, usilovala o to, aby Šára se aspoň dozvěděl, že není nyní zcela opuštěn, že je tu někdo, kdo pro něj venku pracuje — a kdo se pro něj — souží. —

Přijela s propustkou na Pankrác. Děsila se této budovy, která jí ještě před nedávnem byla lhostejnou. Při myšlence, že v těchto ponurých zdech bije to srdce, ke kterému nyní směřovaly všechny její myšlenky, plnilo se jí nitro bolestí. Chvěla se žádostí uzříti Šáru a říci mu, aby neklesal pod tíhou

neštěstí, že je zde ona, která by — která by — třeba byla ochotna — ne — nemohla domyslit — vzrušená, pobouřená.

Okénko se rázně otevřelo.

Byl to Bečka, dnešní »inspekce« »na bráně«.

»Co chcete?«

»Návštěvu.«

»Ke komu?« Podíval se zlostně na Aglaju a vyhrkl: »Snad ne k Šárovi?«

Přikývla.

»Nepřijímá žádných návštěv,« zahoukl teď Bečka a šel číst nejnovější zprávy »o procesu«. Měly dnes tento nápis:

Učitel Šára nejlepším učitelem na okresu. Hospitace učitelských ústavů v Tuchoplazech. — Všecko jen msta?

Trochu toho Bečka už přečetl a tahal se za vousy, což dělal jenom někdy v biografu, když to bylo smutný. — Šára teď byl opravdu pod ochranou dozorců.

»Nepřijímá žádných návštěv.«

Jindy by se byla Aglaja zasmála, ale teď zbledla a zůstala stát u okénka.

Ještě slyšela Bečku, jak volá na kamaráda:

»Řekni jí to.«

Znovu se otevřelo okénko a ukázala se tvář méně přísná. Byl to Ukrajinec Mičisko, chodící neustále holinkách, zrzavý, ale dobrák. Po trestnici mu říkali »kocour v botách.«

»Slečno, pan učitel je v nemocnici, to víte, žena v hrobě, dítě v hrobě, on tady — to aby byl člověk ze železa,« řekl mírně, ale přesvědčivě.

Zděsila se:

»Šára v nemocnici?«

Dozorce zakýval hlavou:

»Ano, teprva od včerejška to všechno ví. Chudák, ženu mu pochovali a on nic nevěděl. Je mu špatně.«

Zbledla a opřela se o trámek.

»No, přejde to, přejde,« řekl na útěchu Mičisko, ale teď k němu nemůžete.«

»Ale já mám propustku,« skoro zaplakala Aglaja,

»já ho musím vidět.«

Dozorce prohlédl propustku, podepsanou samým Tarcholilem, ale nepovolil.

»Pan vicepresident sám Šáru do nemocnice poslal, pan medicínální rada je u něho, snad nechcete, aby vám ho poslali na nosítkách?«

Ubohý Šára!

Nebylo zla, kterým by neprošel.

A nemohla mu pomoci.

Zavřeli okénko.

Nezbylo než odejít.

Bylo to tak, jak jí to vicepresident říkal: »Nebudete s ním moci mluvit.«

Šára byl zhroucen — a ona?

Šla jako podtatá k vozu a takřka se do něho sřítla.

Šofér, starý, dobrý, zkušený člověk dohadoval se příčiny slečnina smutku. Chvilíčku váhal a dělal, jako když stroj nechce chytnout, ale pak si přece dodal odvahy, odsunul okénko a řekl uctivě:

»Nemohla by snad milostivá slečna napsat?«

Uchopila se toho nápadu jako spásy.

Ano, napíše Šárovi, vicepresident musí dopis hned

zcensurovat, sama k němu dojde — a nejbližší transport ze zemského soudu odevzdá psaní Šárovi.

»Jeď, Martine, jeď rychle,« odpověděla šoferovi a kývla hlavou.

Stroj se lehce rozběhl ku Praze.

Aglaja vešla do svých pokojů, svlékla se, dala si připravit čaj a sedla ku psaní.

Byla odhodlána napsati Šárovi všechno, i to, co by se mu neodvážila říci přímo. — Uchváčena touto myšlenkou, lehce se rozechvěla. Třikrát dopis zničila, zápasíc s výrazem, který by vystihoval myšlenku a přece kryl rozhořelé nitro děvčete, žijícího dosud v pokryteckém prostředí atelierů, kde láska k partnerovi byla značena nastrojeným úsměvem, nebo vypočítanou pósou.

Konečně čtvrtý list vyhovoval. Přepsala jej na čisto a několikrát přečtla.

Zněl:

Vážený pane učiteli,

nikdy nezapomenu dojmu, jakým na mě působila krátká povídka Maxima Gorkého o Bílém sokolu. Čítávala jsem ji jako malé školní děvče a plakala jsem nad tragedií ptáka, který toužil letěti k bohu a sřítit se. Dodnes jsem si zapamatovala tato slova: »... a pěna sbalila to bílé, mrtvé tělo a odnesla je do moře.« —

Jistě znáte tuto povídku. Gorkij ji takto končí:

»Šílenství chrabrých přejeme slávu.«

Je to skoro šílenství žádati od Vás, abyste ještě žil. Ale já Vás přece si odvažuji prosit, abyste

žil, abyste žil pro tu chrabrost, které se obdivuji
a obdivovat nepřestanu.

Život jistě nestojí za to, aby v něm hledal
člověk slávy, ale může najít účel v odvaze žít
a zůstat živ přes všecky překážky, které se mu
do cesty hromadí.

Pane učiteli, žijte, když smrt si už vyžádala tak
strašné výkupné.

Jsem-li já v řadě těch, kteří s Vámi cítí, po-
slední, rozpomeňte se při té klassické otázce žít či
nežít na tu poslední, jejíž jedinou radostí bude
vědomí, že jste vyhověl její žádosti, která byla
napsána s úctou rovnou obdivu pro Vaše hrdin-
ské sebezapření.

Vaše

Aglaia Girceová.

Ještě si dopis vzala k sobě na lůžko a tu, nedo-
vedouc se už přemáhati, začala volati:

»Oh, miluji tě, já tě miluji!«

XIV.

Šáru navštívil v nemocnici doktor Prouský. Byl
jak se zdálo ve výborné náladě. Případ Šárův jej
od počátku zajímal a sám se nabídl k obhajobě.
V zuřivé kampani, která se rozpoutala proti Šárovi
v novinách za účelem dosažení co největší sensace,
byl rozladěn. Věděl jako politicky činný pracovník,
co umí tisk, ta sedmá velmoc, proti níž bylo pořádku
účinných zbraní. — Po smrti Šárovy rodiny se však
situace obrátila. Prouský slyšel, co se mluvilo v elek-
trice, kavárnách, biographech. Dobrá nálada se vra-
cela. U soudu mu dokonce jeden z jeho starých dru-
hů, známý jako excelentní řečník před porotou gra-
tuloval:

»Je to sice neštěstí, že tomu tvému Šárovi odešla
žena a dítě, ale jinak je to ohromně dobrý. Udělalo
to na veřejné mínění hluboký dojem. Čti:«

Ale Prouský už četl. Noviny psaly:

»Potvrzuje se nám z naprosto věrohodného pra-
mene, že zpráva, jako by se byla manželka učitele
Šáry svého muže byla zřekla a podala žádost o roz-
vod, se nezakládá na pravdě. Z dopisu, který za-
nechala, který s ohledem na její rodiče i Šárovy
neuvádíme, jest dokázáno, že nešťastná paní do po-

slední vteřiny svého muže přímo zbožňovala a že jen neštěstí, ve kterém se octl, dohnalo ji na pokraj šílenství, v němž připravila smrt sobě i svému dědku.« —

Leč Šára nejevil naprosto žádného zájmu o zprávy Prouského. A bylo mu zcela lhostejno, co se s ním bude dít. — Byla to komedie, v které vystupoval. Věci, o kterých obhájce mluvil tak důležitě, byly směšnými. Vždyť on nechtěl vítěziti. Mohl by snad sledovati Prouského, kdyby šlo o někoho druhého. Ale sám neměl zájmu. Co přiznával, bylo jediné to, že se Prouskému jedná, aby spor pro svoji reputaci vyhrál. To bylo logické. Jemu, Šárovi, byl proces příliš hnusným a neosobním. Ležel v nemocnici. — Dobrá. — Až se někomu zachce, zavřou ho nahoru do samovazby.

Doktor byl zoufalý nad takovou resignací.

»Pane učiteli, musíte si myslet, že nejste sám na světě, kterého osud takhle navštívil. Čas všechno zahojí a zase přijdou radosti. Jste mladý, zdravý člověk, dá bůh, že porota vás osvobodí — přijdete zpátky do své školy — — —«

Šára vyřkl strašné slovo:

»Nechci!«

A v zápětí tak děsně zahořekoval, že Prouský nebyl schopen slova.

Seděl tu bezradně.

Po chvíli se Šára uklidnil, posadil se na posteli a řekl klidně:

»Pane doktore, mluvmě o skutečnostech, ne o tom, co bylo, nebo co by mohlo přijít. Jsem v kriminálu a jsem obžalován z vraždy. Já se hájit nemohu,

protože po pěti letech nemám čím. Ani vy mě nehajte příliš. Nechci odtud vyjít do světa, v kterém ničeho nemám. — Ale to by mi aspoň mohli dovolit, — abych — věděl — — kde — leží.«

Nemohl dále a skácel se na podušku.

Prouský měl připraveno tolik materiálu. —

»Nehajte mě příliš. — Nechci odtud vyjít do světa, v kterém ničeho nemám.« —

— — — — —
Znělo to strašlivě. Byl to rozsudek Šárův nad světem, který za chléb se odměňoval ranou, za práci výčitkami — za lásku — smrtí.

— — — — —
Dušeným hlasem, sám propadaje dojetí a smutku, vypravoval Prouský, co věděl, jak Marie našla útulek u Šárovy sestry v Kršovicích jak byla zádumčivou, jak posléze se jí zmocnila nějaká fixní idea, že je vinnicí Šárova neštěstí a hnána utkvělou myšlenkou, provedla v jakémsi záchvatu věc tak politování hodnou. —

Jakkoliv se snažil Prouský zmírniti účinek svého vyprávění, přece nezabránil, aby Šára při zprávě o samotném pohřbu, v zoufalství nevykřikl:

»A ode mne chcete, abych ještě žil?«

Doktor vytáhl z tobolky Aglajin dopis a řekl tiše:

»Nechci toho jenom já, je dnes mnoho lidí, kteří si toho přejí. Zde na příklad je dopis jedné dámy, která dlí v Praze návštěvou, dámy z nejlepší pražské společnosti — podívejte se.«

Šára zběžně prohlédl dopis, censurovaný Tarcholilem. Zdálo se, že přemýšlí. Pak se sarkasticky usmál a odpovéděl:

»Nejsem provazolezcem.«
Ale Prouský dělal, jako by neslyšel:
»Přečtěte si přec dopis, já vám potom ještě něco ukážu.«

Přečetl a zeptal se:

»Kdo je ta dáma?«

Nato Prouský sáhl do tobolky, vyňal obálku a podal jí Šárovi.

Tentokrát zůstal Šára vážným.

V ruce držel fotografii Aglajinu.

Doktor mluvil:

»Vidíte, že je dopis censurován a že pan vicepresident neškrtl jediného slova. Náhodou jsem byl přítomen, když dopis slečna Gircevá přinesla. Oh, kdybyste ji viděl!«

»Co dělala?«

»Myslí jsem si ze začátku, že je vaší příbuznou. Byla tak zhroucena. Naříkala, že ji k vám nepustili a že nese aspoň dopis a prosí, aby byl vám odevzdán. Vicepresident jednal s ní velmi laskavě. Představil mě. Pane učiteli, slečna Gircevá jest slavnou filmovou umělkyní z Paramountu, má, jak se zdá, příznivce na nejvlivnějších místech. Sám jste před chvílí říkal, abychom mluvili o skutečnostech. Nuže: sešel jsem se se slečnou v kavárně. Tam jsme se domluvili. Pane učiteli, žijte, když chce nyní osud, abyste žil. Věříte-li dosud aspoň trochu, připusťte, že se všechno z vůle osudu či boha muselo snad stát. — Jste mladý talentovaný muž. Nepochybují, že tady nezůstanete — a slečna Gircevá — chodím po světě už padesát let — vás šlelně miluje.« —

Po celou dobu, co Prouský mluvil, Šára se díval na fotografii. Ano, rozuměl. Byla to táž, která jej navštívila v průvodu své kamarádky. Byla daleko sličnější než na fotografii. Ale byl u toho bůh, který přiváděl do jeho rukou její snímek? Byl to bůh, který štvál jeho nebohou ženu do zkázy? Byl to bůh, který dovolil, aby utraceno bylo nevinné dítě? Chtěl jíti až ke kořenům svých bolestí a uplésti z nich hradbu.

Zadíval se na doktora a když ten skončil, zeptal se:

»Pane doktore, čím se otrávil moje žena?«

Prouský byl zdrcen touto otázkou. Vědom si své prohry, pokrčil rameny a odvětil tiše:

»Morfiem.«

Šára znal, jak vypadá otrava morfiem. Vždyť to přece u zemského soudu zažil — záchvat dušení, křečovitě kozelce, pěna u zmodralých úst. — — —

Sevřel ústa, zavřel oči a kreslil si sám poslední obraz.

A viděl příšerně jasně.

Viděl svoji ženu opuštěnou v prázdném domě, za noci, zoufalou a uštvanou. Naposledy políbila Jiříčka, naposledy zavzpomínala na všechno štěstí, které prožila tu pod nízkým stropem. — A pak šla, dobrovolně šla, jako ta uštvaná opuštěná žena někde v sněhové pláni, za černé noci, otevřevší si zmrzlými rukama své tepny i svému dítěti.

Jako pes umřela.

Šárovi jako náhradou přinesli list, v němž žádali, aby žil, podstrčili mu fotografii jiné ženy, z jejíchž rysů si měl kouzlit nové království snů o životě.

Fuj, jaká byl život prostitutka!

A tu ten doktor mluvil o bohu, kterému šlo o všechnu hrůzu, již nahradil kusem papíru a fotografií.

»Miloval jsem svoji ženu,« klnul v duchu Šára, copak láska přeskakuje s osoby na osobu jako vrabec na bidýlku?»

»Vidíte, pane doktore,« promluvil posléze na Prouského, »dovoláváte se víry, které nemám. Vžijte se trochu do mé situace, lehněte si sem na mé místo a učiníte, co učiním já.«

»Co uděláte?»

»Nebudu-li odsouzen, zabiji se stejně.«

»A to mám vyříditi slečně Gircevě? Tolik mě prosila o odpověď.«

Šára dosud držel Aglajinu fotografii. Dívaly se na něho něžné, krásné oči a celý obličej zdál se prositi.

Šáru pojednou něco napadlo. Obličej se mu sešklebil v hrozný úsměšek:

»Vyřídíte jí, že počkám, „až jak to dopadne“.«

A dal se do řezavého smíchu. —

Ostatek rozmluvy byl věnován rozhovoru o nezbytnostech, zcela obyčejného rázu. Doktor Prouský měl pro Šáru přichystány černé šaty, prádlo, lakové botky. Vše už bylo u soudu. Má si to Šára jen vyvednout. Den před hlavním líčením se ještě sejdou.

»Ani se vás netáži, jak se zařídíte při jednotlivých výpovědích,« řekl skoro mrzutě Prouský, chystaje se už k odchodu.

»Chce-li osud abych dále žil, nemusím se já, pane doktore, příliš o to snažit,« posmíval se Šára — a nezapomeňte tady tu slečninu fotografii.«

»Tedy si ji ani nenecháte?»

»Co s ní? Já mám tajhle.«

Šára vytáhl zespoda pod polštářem pomačkanou fotografii Mariinu. Zadíval se na ni — ale už nezaplakal.

Žal a zoufalství vystřídala resignace.

Tři dny před soudem požádal Šára medicínálního radu, aby ho dal zavřít zpátky do jeho kobky. Medicínální rada přišel, ale z »přesídlení« nebylo nic.

»Co tam budete dělat?« ptal se doktor Nešvera, »zde je vám veseleji a pak — zítra stejně musíte k soudu.«

»Máte pravdu, pane rado,« vzdychl Šára a zůstal. Pokus o samotu ztroskotal.

K večeru vstoupil do nemocniční cimry Zíbr se svou taškou břitev přes rameno. Šel rovnou k Šárovi:

»Musím vás dát trochu do pořádku,« usmál se.

»A co že mi netykáš?« zeptal se Šára.

Zíbr mu zašeptal do ucha:

»Protože já tykám jen těm, který to nemine.«

»A co nemine?»

Zíbr už holil, ale přece se zastavil a vážně odpovídal:

»No, zkrátka, který sem přijdou na trest — a vy jdete »sichr« ven.«

»Tak ty už taky?« řekl na to skoro lítostivě Šára.
»Bože, a snad naposledy nejste rád? Já to tady počítám na zdi a budu ještě »kroutit«, když už vy se budete vozit někde v autu.«

»V „Antonu“,« smál se Šára.

»Ne, pane, v autu, já vám to předpovídám, budete mít moc peněz a poctivejch peněz.«

Přešli tuto poznámku, jak Zíbr začal stříhat.

»Nechám si kousek na památku,« když dovolíte.

»Čeho?«

Zíbr ukázal štipec vlasů.

»Víte, od nešťastného člověka vlasy přinášívají štěstí.«

»A co s ním v kriminále?«

»Tady nic, v takovej lumpárně, ale venku. Až vyjdu, namluvím si takovýhle děvče, budu pracovat a budu šťastnej člověk.«

Šára se zamyslel a pak řekl:

»Poslechni, Zíbr, vždyť už jsi měl lásku, jak to, že blouzníš o druhé?«

Teď se Zíbrovi nůžky zastavily.

»Ale, pane učitel, dyk to je to jediný, co mě drží — ženská. Kdyby toho nebylo, kdoví, jestli bych nežehlil kalhoty jako Vondruška — »Jiríně?«

Ženská!

Žena!

Také to cítil v sobě, ten silný druh, kterému je žena vším. Ale on žádné ženy nemá — — —

Zíbr četl jeho myšlenky.

»Počkejte, až vyjdete, za chvíli budete v tom. Holečku, ženská je sakramentský slovo.«

»A když nechceme, Zíbr?«

»Eh, co, nechceme — nesmysl.«

Podali si ruce a Zíbr odešel.

Šára za ním hleděl v myšlenkách.

»Jaký je to šťastný člověk — a je tady — oč je šťastnější mne.«

Ale Zíbr zabil pro zhrzenou lásku.

Šárovi ženu zabil svět.

Na jeho straně bylo právo, aby tím světem opovrhoval a vším, co bylo v něm.

A tu noc, prožívaje znovu a znovu tragedii ženinu, složil Šára slavnou přísahu: i kdyby se osudu měl podřídit a žít, zůstane věren Mariině památce.

— — — — —

Obvyklý transport z Pankráce k zemskému soudu šel brzy ráno. Ostatně Šára byl už dávno připraven. Postel si ustlal, do ranečku svázal zbylé prádlo a knihy, fotografii zastrčil do kapsy. — Přišli pro něho.

Rozloučil se s Kuncířem, dával pozdravovat všechny známé, poděkoval, že k němu byli tolik laskavi a šel.

V bráně mu Bečka s Mottlem podali ruku — dost.

Na Pankráci se nepřálo štěstí.

Zase za dlouhou dobu slyšel Šára kol sebe hluk živého města. Ale neměl už na srdci tíhy. — Skončilo se pro něho všechno, co vodilo druhdy slzy do očí a působilo bezesné noci.

Šára byl klidný. Nebyl to však klid filosofa. Byla to vyrovnanost osamělého člověka, který se světem sčítával. —

Na »vazbách« přijal Hovorka Šáru jako starého známého.

»No, tak se vám už to taky skončí,« přivítal jej a dodal: »Dá bůh, že dobře.«

Šára poděkoval jen úsměvem.

Souplí ho na »inteligentku.« Ale nikdo tu nebyl už z jeho známých. Všichni byli »semleti«. Řehoř byl dokonce na svobodě. Pustili jej prý proti kauci.

Šára se usídlil v koutě na starém místě.

Bylo mu zcela dobře, jak odpověděl na otázku jednoho všetečky, který byl se Šárou na Pankráci a znal jej z procházek.

Bylo mu dokonce tak dobře, že si sedl k chlebovému šachu a hrál s novými kamarády partii za partií.

Odpoledne jej zavolali k panu předsedovi.

Tarcholil byl zřejmě potěšen Šárovým klidem.

»Chtěl jsem vás totiž jako předseda soudu žádati, abyste se v žádném případě nedal strhnouti k nepředloženostem výpověďmi svědků. A jak vidím, upozorňoval bych vás zbytečně. Víte, důstojným vystoupením před porotou získá se mnohem více, než hlučnou obhajobou.«

Šára se uklonil:

»Vždyť já se, pane vicepresidente, hájit nechci.«

»Vy musíte,« skoro vykřikl Tarcholil a mírněji dodal:

»Nesmíte býti passivní, toho nikdo od vás žádati nemůže, jenom o klid vás prosím — je to ve vašem zájmu.«

Šára už chtěl odpověděti:

»Avšak já nemám zájmu.«

Vida však, jak se Tarcholil snaží jej informovat, jak až subjektivně se vyjadřuje, byl dojat.

Uklonil se znovu a řekl, jak dovedl nejlépe:

»Pane vicepresidente, bude mi velikou ctí, budu-li se moci zachovati dle vašich rad.«

Skoro u dveří jej vicepresident ještě překvapil otázkou:

»Dopis slečny Gircevé jste dostal?«

»Ano, řekl stručně Šára a znovu se přiblížil k vicepresidentově stolu.

»A odpověděl jste? — můžete říci jenom ano — ne — odpověděl jste kladně, nebo záporně?«

»Řekl jsem, že vyčkám soudu.«

Bylo ticho.

Zdalo se, že se Tarcholil ještě chce zeptat. Ale náhle poručil:

»Jděte, ještě se uvidíme.«

Už před sedmou hodinou ranní počaly se před budovou zemského soudu kupiti davy. Bylo to publikum, po celé měsíce sledující v novinách Šárův případ a nyní v horečném očekávání hlavního líčení. Byly tu prosté ženy i dámy, obyčejní úředníci, živnostníci i bohatí soukromníci, specialisovaní na porotní soudy, jako zvláštní atrakci. Mnohé z žen měly v kabelkách i jídlo, aby nemusely opouštět své místo a vydržet až do konce. Celý proces byl rozpočten na tři dny.

Přesně v osm hodin byli komandováni dozorci ke všem východům do porotní síně a tlačenice nastala jako do divadla.

Každý odevzdal vstupenku a snažil se zaujmouti místo pokud možno nejbliž obžalovaných.

Ohromná porotní síň byla nabita jako biograf při slavnostní premiéře.

Proti auditoriu zasedl za dlouhý stůl předseda s votanty, od něho po levé straně porota, po pravé obhajci a zástupci tisku.

Smitka, Sochor i Sobotková seděli už na místech určených pro obžalované, když do soudní síně vkročil Šára.

Sta očí se k němu obrátilo.

Tak tedy vypadal ten tajemný, záhadný, lesní lupič, pak vzorný učitel a nakonec nešťastník, jež muž se žena v návalu zoufalství otrávila, když před tím zahubila své dítě.

Byl oblečen v nové černé šaty, na nohou měl černé lakové botky, pod bílým límcem černou kravatu.

Bílé vlasy ostře se kontrastovaly s jeho mladou tváří, bledou a zasmušilou.

Šli s ním dva ozbrojení dozorci.

Na nikoho se nepodíval, jen s doktorem Prouským si podal ruku a pokloniv se soudu a porotě, usedl. Nevšiml si, že v první řadě, na smrt bleďá, sedí Aglaja s Ellisou a nahoře, skoro u stropu tísní se vyhublý Kotáb. —

Volili porotu.

A tu si Šára všiml mladého dosud muže, také v soudcovském taláru, ale s červeným límcem. Zamíтал porotce, nebo souhlasil s volbou.

To byl státní zástupce. To byl tedy ten, který jej ostentativně nazýval v žalobě vrahem, který vy-

dal na něho zatykač, který alarmoval četnictvo, pátrající po svědcích, kteří by případ před porotou dokázali.

Dnes Šára neměl nic proti tomu člověku. Vždyť chtěl být taky živ a funkce státního zástupce byla nutnou, když lidstvo počítalo se stále a stále se rodivším zločinem. — Státní zástupce Řapík byl dokonce hezký člověk a Šárovi jako estetickému eklektikovi se líbil. A přece mu jeho úřadu nezáviděl. Muselo to být strašné povolání nic jiného nedělati než na lidi žalovat a býti od toho živ. Jak muselo býti takovému zástupci z »Bídníků«, který byl přesvědčen o nevině obžalovaného a přece žaloval? Ale byly tady jiné konkrétní případy. V Německu odsoudili člověka k šibenici, pověsili ho a po letech se dokázalo, že pověsili nevinného. Z čeho byl spleten důkaz o vině obžalovaného, když nevinný byl odsouzen a popraven? Státní zástupce byl řečník. Byl-li sugestivním řečníkem, rovnal se při nevinném obchodníku s falešnými dokumenty. Stačilo jen přesvědčit, že dokumenty jsou pravé. Ale věděl-li státní zástupce, že nelze pravost zcela dokázat, že tu mohou vzniknouti pochybnosti, proč žaloval? Zdálo se, že se nejedná o obžalovaného. Ten byl posluchačem. Jednalo se o boj státního zástupce s obhájcem o přízeň poroty. Čili jinými slovy: jednalo se o vliv státního zástupce a obhajce. Či vliv, respektive sugestivní slova, podložená obrazem o indiciích byla silnější, ten vyhrál. Totiž vyhrál to buď obhajce nebo úřední zástupce spravedlnosti. Stala se ta věc, že osvobozen byl žhář. Proč? Protože obhajce mluvil o lásce boží, o od-

puštění, o opuštěných dětech. — Zločin zůstal porotou nepotrestán. V tom však nebylo té spravedlnosti slepé, která nic jiného neměla posoudit než zlý skutek. K čemu tedy všechna ta nákladná hra? Proč porotci jezdili k soudu třeba hodinu vlakem, ztráceli čas zbytečným sezením, když nakonec žháře pustili? — Proč osvobodili dívku, která plod své lásky hodila do klosetu? —

Čím se ještě měřil zločin?

Bylo tu lidské srdce, nakloněné soucitu, slitování — ale srdce bez rozumu. Šlo o to, slituje-li se to srdce, či zatvrdí. Ale pak tu bylo strašné nebezpečí. Lidské srdce se zatvrdilo pod umělým vlivem — a odsouzen byl člověk nevinný.

Proti pozitivnímu právu, užívajícímu zákona, stálo tu právo ethické, právo citu.

Které zajišťovalo větší spravedlnost?

A hlavně: které více potíralo zločin a vylučovalo možnost justičního omylu?

Těžko, přetěžko bylo odpovědět.

Đábel byl právě tak silný jako Bůh.

Člověk stál jenom uprostřed jako třtina, srdcem toužící k bohu, rozumem k ďáblu. Všecky lidské skutky, byť nejšlechetnější, vycházely jako bílý, jasný kouř nad mrtvolou Abelovou. — — —

»Obžalovaný, Šáro, vstaňte!«

Vstal. Udal své nationale.

»Cítíte se vinen?«

»Ne.«

Jeden z votantů začal čísti žalobu.

Teprve nyní přišlo Šárovi, aby se podíval na

spoluobžalované, o nichž byla řeč. Sobotkovou znal. Mnoho se za těch pět let, co ji neviděl, nezměnila.

Byl to týž silný typ mužatky, jenže nyní jaksi skleslé a poděšené.

Pak seděl nějaký muž, trochu oplešatělý, krátký, silný. Toho viděl po prvé.

Pak seděl Smitka, jeho známost ze »zeleného Antonu«. Ještě viděl tu situaci, jak jede se Smitkou na Pankrác. Musel se v duchu usmáti té obezřelosti soudní. Jel s »komplotem« v jedné transportu. Jak lehko se mohli domluvit! Jaká ironie!

Domlouvali se. Ach, jak se tehdy domlouvali:

»Nejste vy snad ten pan učitel?«

A Šára odpověděl:

»Odkud jste?«

Nato Smitka:

»Z Valic.«

»A nejste vy ten Smitka?«

Ještě teď slyšel Šára, jak Smitka se zaklel po jeho otázce byl-li na místě činu:

»Jako je bůh nade mnou, já o ničem nevím.«

Šára teď, po zkušenostech z vazby, byl pessimističtější a k sobě lhostejný:

»Ať tam byl, nebo nebyl, co je mi do toho?«

»Žaloba byla dočtena, začínal výslech — nejprve se Smitkou, který už jednou byl souzen sám pro vraždu na Tožickovi a — osvobozen. To právě často vrtalo Šárovi hlavou, proč Smitka, byl-li vinen a nebyl sám, když se to Tožickovi stalo — neprozradil ty ostatní. A nebyl-li vinen, jak mohla ta Pustová dáti dohromady lidi tak sobě neznámé? Či se mýlila s někým? Byla to záhada nad záhadu.

Smitka byl v křížovém ohni a Šára teprve nyní dozvídal se věci, o kterých neměl ani tušení. Na ubohého Smitku snesl státní zástupce zátoku nepřímých důkazů. Smitka měl týž den, kdy se vražda stala, krvavou košili, byl raněn časně ráno neznámým pachatelem, když šel k vlaku, bylo u něj nalezeno sekané olovo, právě takové, jako v Tožičkově srdci — no, strašné. Šára si hnusil místo, na kterém seděl, ačkoliv nemohl popřít, že jej »jeho případ« začíná zajímat.

Pak přišel Sochor. Tu zase hrály úlohu nějaké žluté kamaše. Pustová tvrdila, že viděla muže ve žlutých kamaších. Státní zástupce dokazoval, že Sochor žluté kamaše nosil, Sochor tvrdil, že jakživ žlutých kamaší na nohou neměl. Šára poslouchaje tyto rozpory v tvrzeních, ztrácel veškeren respekt před vážností jednání. Proboha, což kamaše už toho chudáka Sochora usvědčovaly? Copak nikdo už kamaší nenosil? A že se znal se Smitkou, bylo také důkazem viny?

Sobotková odpovídala v pláči. U té vynořil se z hlubin zapomnění nějaký Rus, její milenec a z avantýr dvorské děvečky ždímal se indicie. Ale i Pustová prý měla ráda Rusy. Což nejednalo se tu skutečně o mstu? Tady bylo to »cherchez la femme.« Žaloba počala ztráceti svoji přesvědčivost, rozbírána a rozvažována v detailech. —

Šára přiznával všechno, co mohl jen trochu uznati za správné. Pokud jeho výpovědi nešťastných se týkalo, prohlásil, obrácen k porotě:

»Domníval jsem se, že to, co jsem vypověděl a co jsem měl za předpoklad, že tomu tak asi mohlo

být — přispěje k vyjasnění případu. Pokládal bych za nutno, byl-li bych vinen, abych to hned oznámil. Byl jsem učitelem a vyšel jsem z rodiny, jejíž integrující složkou byl smysl pro čest. Vyznával jsem po celý svůj život starožidovské: oko za oko, zub za zub. Udal bych se.«

Státní zástupce se hlásil o slovo:

»Protestuji proti tomu, aby učitel Šára přednášel na svoji obhajobu celé plaidoyery. Od toho tu je jeho právní zástupce.«

Ale Šára se porotcům uklonil a usedl.

Toho dne odpoledne byl tázán ještě na mnoho věcí. Na poměr k rolníkům ve Vlkovcích, k panským, na své sklony k pušce, na rivalství mezi rodinou Kotábovou a Holasovou. Odpověď přišla vždy upřímná a poctivá. Při pušce se dokonce Šára usmál:

»Oh, já jsem rád s puškou se toulal. Vždycky jsem si myslel, že napsati svá pozorování v román, bylo by hezké. Dalo by se to biologicky sřaditi a mohla by ze všeho s případnými obrázky býti i vhodná pomůcka při vyučování.«

»Učil jste rád?« zeptal se najednou předseda.

Ještě jednou se zatřásla hrud' Šárova hrozným vzlyknutím.

Nemohl odpověděti a porotci na sebe významně pohlédli.

»Nemusíte odpovídati,« řekl předseda tiše, »ostatně máme to tu v protokolech, jakým jste byl učitelem.«

V auditoriu bylo ticho jako v kostele.

Jenom Šára ještě vzlykl a dozorce jej vzal za ruku, aby si sedl.

Státní zástupce protestoval a žádal, aby se se Šárou jednalo jako s obžalovaným.

Tarcholil zbledl, vstal a obrácen k Řapíkovi, řekl ledově:

»Myslím, že má Šára po nenadálé smrti ženině a děcka právo, aby byl dozorcem podepřen.«

»To si myslím,« řekl někdo zcela hlasitě z auditoria.

Byl sice na rozkaz předsedův vyveden, ale slova tu zůstala.

Řapík se podíval zlostně do publika, uši mu zčervenaly. Ale nedal se. Zvedl ruku a zaprotestoval znovu:

»Protestuji proti sugestivnímu vedení sporu.«

Tarcholil aniž hnul brvou, obrátil se k zapisovateli a ohlásil suše:

»Prosím, protokolujte výrok pana státního zástupce.« — Nato obrátil se k porotcům a zchraptěným, vzrušeným hlasem řekl přísně:

»V zájmu svém jako předsedy a v zájmu soudcovské nestrannosti musím oznámiti, že Šára přišel k soudu přímo z nemocnice. — Také protokolovat.«

První den skončil výsledkem obžalovaných a faktem, že mezi státním zástupcem a předsedou dojde během procesu ještě k mnohé, ostré výměně názorů.

Sál, v němž začínalo býti dusno, se prázdnil. Šára mohl se rozloučiti s Prouským. Doktor dušeně řekl:

»Dobře jste se držel, jsem vám vděčen — a ještě někdo.«

A naznačil očima Šárovi směr.

V první lavici stála Aglaja s rozšířenými očima. Byla krásná.

Něco jako smutek přelétlo Šárovou tvář a — pak se malounko usmál.

Přijala ten sotva tušený úsměv, šťastna. —

Šáru odvedli na celu.

Čekal na něj studený hrách.

*

Druhý den byl věnován výsledkům svědků a znalců z oboru zbraní. Byl to Šárův nejstrašlivější den v celém životě. Zdálo se mu, že se splnilo proctví Dostojevského a »běsi« přišli a ovládli zem. Lidi, které sotva kdy viděl, přistupovali před kru cifix, odpřisáhli a vypovídali. Na Šáru nyní hrnuly se stížnosti: rád přecházel hranice, říkalo se o něm, že pytláčí, že soucitu k jeho rodině kde kdo mlčel, ale teď se musí dát průchod spravedlnosti. Přišel i ten bodrý starosta vlkovský Burýn a svědčil, jak byl jim Šára nepohodlným, jak je obtěžoval, jak nakonec mu musely být do Vlkovců návštěvy zakázány. Ale to všechno nebylo nic. Přivedli Pustovou. Pan státní návladní nepřestal povzbuzovati svého korunního svědka úsměvy. Smála se na něho a bylo na ni viděti, že jí těší tolikerá pozornost. Ale bylo podivné její chování. Doktor Kalmus, policejní lékař, ji nepřestal pozorovati. Byla tékavá a rozhlížela se, brzo-li jí řeknou, kdy má spustit.

Udala všechno, jako při vyšetřování u rady Wiesnera. Hnala krávy časně ráno na pastvu (v květnu) a viděla muže nějaké, jak vcházejí do lesa. Pak přišel Tožička a křikl: »Co tu děláte?« A pak viděla, jak hajný vystřelil do vzduchu a hned

nato Smitka a Šára, jak hajný upadl, jak jej všichni bili holemi, jak Sobotková říkala: »Ať má jednou dost.« —

»Počkejte,« přerušil ji předseda, »tady máme, že jste skoro celou noc nespala, že jste slyšela, jak veze někdo okolo vás fůru dříví.«

Přisvědčila.

»Kam jeli?«

»Do dvora.«

»To to dříví ukradli?«

»Ukradli. Tožička si mně na Rusy stěžoval, že mu kradou dříví a říkal, že s ním musím jít do lesa, že mu pudu za svědka.«

»No, a šla jste?«

»Šla.«

»A vždyť jste prve říkala, že jste hnala krávy a Tožička že přišel.«

»Ne, tak jsem to neříkala, já jsem krávy nechala a šla jsem Tožičkovi v patách, tak to bylo.«

Bylo viděti, že Tarcholil znal svědectví Pustové do puntíku. Několikrát ještě Pustová popřela, co tvrdila a v Šárovi vznikala myšlenka, není-li pravdou to, co se o Pustové říkalo: že nemá »všech pět pohromadě«.

A zase vylítl výkřik z auditoria.

»Jen ji nechte, ta má dobrý rozum.«

Řapík zajásal a publikum začalo mluvit.

Ale předseda pohrozil vyklizením sálu a zjednal ticho.

Kdyby Řapík stál vedle toho Žižkováka, býval by uslyšel, jak bručí:

»Dyk je to přeci vyložený, ta bába je od někoho namluvená.«

Ale doktor Prouský jménem obhajců se hlásil o slovo.

Vstal a za všeobecného ticha řekl:

»Poněvadž se ve výpovědích Pustové objevily značné rozpory a svědkyně jest panem státním zástupcem vedena jako korunní, činím návrh, aby vzhledem k jejímu podivnému chování byl zkoušen její duševní stav.«

Líčení bylo přerušeno a porotní síň se podobala na chvíli burse.

Pustová stála a jen úkosem stočila oči do publika.

Soud se po krátké poradě vrátil a předseda oznámil, že se návrhu pana doktora Prouského vyhovuje.

Pustovou odvedli a přivedli — Kotasa.

Postavili je oba před porotu čelem i z profilu.

Porotci se udiveně dívali s jednoho na druhého.

Předseda vysvětlil:

»To je Kotas, s kterým si Pustová Šáru při konfrontaci spletla.«

Vrchní porotce Švarc, faktor z jedné pražské tiskárny, který už měl svůj obraz o procesu, nahnul se k sousedu a zašeptal:

»Všecko je to s tím Šárou za vlasy přitaženo.«

Holasovi selhali. Nemohli říci, zda to určitě byl Šára a zdali opravdu měl pušku nebo hůl. Vlkovecký Holas dokonce prohlásil, obrácen k Šárovi:

»Kdybych ho měl tak před sebou jako teď, tak ano, tak bych ho poznal, jinak ne.«

Hned se to dle rozkazu Tarcholilova protokolovalo.

Z celé obžaloby zbyl nakonec úmyslný klep, na němž lví podíl mělo nepřátelství v boji o nešťastnou funkci starosty.

Hůře však bylo se Smitkou a ostatními.

Soudní znalec zbraní, komerční rada Šástka přišel odpoledne s hromadou nákresů a před soudci z lidu, přidržuje se svědectví Pustové, improvisoval scénu, v které Tožička ztratil život. Odtamtud, kde stál Smitka vylétla smrtelná rána, která proklála srdce. Možná, že některý brok způsobil i menší ranky, které byly při pitvě shledány a které byly rázu povrchního. Přesto, že nález lékařů zněl v ten smysl, že Tožička tlčen nebyl a tím věrohodnost Pustové byla otřesena, základ tu přece zůstal a byl ohromující.

Porota ocitala se před těžkou a strašnou úlohou.

Šára odcházel tentokrát zlomen. Jak považoval včera vše a i dnes po některých výpovědích Pustové i pro Smitku a ostatní za velmi nadějně, propadal nyní hrůze z pomyšlení, že porota se může s výrokem znalce zbraní ztotožnit. Ani se neohlížel po Aglaje, ačkoliv se ho v noci zmocnilo náhle přání, aby v publiku byla a aby slyšela, jak dovede být svět špatný a ničemný a pochopila jeho strohou odpověď. —

Bez večere, skoro v horečce ulehl.

Třetí den se nelíčilo. Dva lékaři pozorovali Pustovou a bylo prázdné. Znělo to paradoxně a bylo to tak: Pustová byla nyní Šárovou nadějí. Že je

to bytost ubohá, podléhající silnějším povahám, bytost, která lehce věří i své fantasii — o tom byl Šára přesvědčen. Byl tu naprosto přesvědčující důkaz: Pustová tvrdila, že každého roku, vždy před pátým květnem, se jí Tožička zjevoval a prosil ji, aby všecko udala. Byla to fantasie, k níž přidávala Pustová během pěti let řadu věcí ze skutečného života. Ve své hlavě zkombinovala si celek, kterému prostě nakonec uvěřila. Celé neštěstí Šárovo bylo zaviněno tím, že do Vlkovců chodil, že byl vlastně cizincem pro Pustovou a ta ho ve své fantasii přidala k ostatním. Šára nyní cítil veliké ulehčení. Vždyť té Pustové mohl — odpustit.

Trásl se však odůvodněnými obavami o Smitku a ostatní. Vycházel z názoru, který měl ostatně i doktor Prouský:

»Ta bába musela určitě něco vidět.«

Porotci neuvěří Pustové zúplna a uvěří-li jen z části, je Smitka a třeba ostatní ztraceni.

Kéž by se bůh smiloval a dal porotcům vnuknutí, aby svědectví Pustové úplně zavrhl. Vždyť celý případ nesl zřetelné stopy násilného stmelení a držel pohromadě jen svědectvím té ubohé ženy. Vše ostatní byl dým. To už bylo prokázáno.

Po prvé zas Šára s celým srdcem jal se doufat ve vítězství dobra a byl naplněn klidem a mírem, modle se za neznámého člověka.

Přiblížil se čtvrtý den a byla-li porotní síň předchozí dny nabitá, byla nyní v pravém slova smyslu přecpána. Lidé viseli napěchováni jeden na druhém

a horko tu bylo k zalknutí. Vždyt dnešní den byl vlastně rozhodujícím. Měl mluvit státní zástupce, předseda, obhajci a třeba i obžalovaní. Uzavíraly se sázky, jak rozsudek dopadne.

Přesně v půl deváté dostavil se soud, porota, obhajci. Obžalovaní tu již seděli.

Na vyzvání předsedovo vstal doktor Kalmus, známý a zkušený policejní lékař a za tísnivého ticha přečetl svůj nález:

»Korunní svědkyně, Anna Pustová, trpí chorobou duševní, která v psychiatrii nazývána jest pseudologie et fantastika. Svě představy a sny promítá do skutečna a věří jim —«

Následoval další přesný a podrobný nález o duševních schopnostech. Resumé znělo: »Vzhledem k tomu, co bylo výše řečeno, můžeme pokládati korunní svědkyni Annu Pustovou za slabomyslnou. Může jí býti věřeno jen to, co jest jinými svědeckými výpověďmi, důkazy, nebo posudky prokázáno.«

»Ztracen,« zasténal v duchu Šára, mysle na Smitku.

— — — — —

Bylo devět hodin. Začaly se čísti četnické relace, přípisy obcí o tom, jaké pověsti obžalovaní požívali a tak dále. Smitka, chudák, byl stále bledší. Byl zanešen v trestním rejstříku a obec i četnictvo svědčilo, že je vášnivým a nenapravitelným pytlákem. Smitka poslouchal s kamennou tváří, kterou Šára obdivoval. Byl snad Smitka tak zmořen, že na nic nereagoval? Anebo — byl to skutečně ne-

šťastník, jemuž do kolébky byl dán tak strašný osud? Šára uvědomuje si hrůznou situaci, byl raněn náhlým strachem a počal se chvěti po celém těle. Jako by se peklo rozpoutalo a nebylo záchrany proti jeho běsnění. — Na Sochora vytáhl pan státní zástupce aspoň hříchy z mládí — jak byl trestán pro krádež čtyř vajíček, jak byl popudlivý a zlostný. — Zametalo se po všech koutech a všeccko smetí, které vyskytuje se v obydlí i toho nejšlechetnějšího, sypalo se na hlavy obžalovaných. Podobalo se to hotové orgii zla, usilujícího nakresliti jak možná nejšeredněji obraz člověka. — Proč se na váhy spravedlnosti nedávaly i dobré skutky? Smitka i Sochor byli dospělí muži. V jejich životě bylo jistě mnoho i dobrých skutků. Ale nikdo ne-seděl za soudcovským stolem, v jehož moci by bylo sbíratí materiál ve prospěch obžalovaného. V tomto pořadí zbýval jen právní zástupce ex offio, člověk, který mnohdy figuroval u soudu jen proto, aby bylo vyhověno předpisům a po rozsudku nanejvýš řekl:

»Přimlouvám se za svého klienta, aby vzhledem k jeho mládí a dosavadní zachovalosti vyměřen mu byl trest pod sazbu.«

Po Sobotkové, která měla něco s pokutami za kus trávy, nebo dřeva, přišel na řadu Šára. Čten celý jeho životopis, dobrozdání škol, kde učil, přípisy obce tuchoplazské. Ten byl nejkrásnější. Byl podán tklivě a svědčil o lásce, které se Šára těšil.

Vrchní porotce Švarc zase šeptal se soudcem, lékárníkem z Vinohrad:

»No, co říkám, není to vyložený Pilát v Kredu? Člověk se diví, jak je tohle vůbec možno.«

Lékárník řekl jedno slovo:

»Pustová.«

Ach, jak se to krásně Šárovi poslouchalo. Jako když vkročí špinavý a utmáčený poutník do koupele. Okřával po předchozích hrozných líčeních a když konečně předseda zvýšeným hlasem četl: »Na popud okresního inspektora Františka Netýkala hospitovaly u nás po prvé, co naše škola stojí, učitelské ústavy a panu učiteli bylo blahopřáno k výsledkům. Všechna, i škoie odrostlá mládež viděla v panu učiteli svůj vzor. Pan učitel Šára těšil se v obci i okolí veliké úctě a nejlepší pověsti.« —

Šára se rozplakal. Sta očí spočinulo na té bílé, předčasně šedivé hlavě a mnohá žena beze studu vzlykala spolu. Žurnalisti přestali psát a poslouchali. V tomto okamžiku byli všichni v porotní síni přesvědčeni o naprosté pravdě Šárových slov:

»Byl jsem učitelem a vyšel jsem z rodiny, jejíž integrující složkou byl smysl pro čest... udal bych se.« —

Z Aglajiných krásných očí padaly slzy jako perly. Seděla tiše, ruce položeny na lavici a nechávala proudit ten sladký proud po bílých lících. Bylo jí neskonalé blaze.

Pak byla malá přestávka.

Šáru odvedli na »inteligentku«.

Přišel, celý ještě zalitý slzami.

»Už mluvil Řapík?« ptal se ho soucitně někdo z kamarádů.

»Ne, četli naše životopisy,« odpověděl Šára.

Pochopili a smotali mu z poslední špetky cigarety. —

Protože líčení bylo odloženo na zítřek k vůli některým porotcům, začal státní zástupce mluvit až druhý den ráno. Šára si ho všiml, jaký je bledý a unavený. Jistě doma při lampě probděl noc, připravuje si řeč, která mu měla přinést vítězství, nebo prohru. Pan Zelenka před něho postavil táč se sklenicí vody. —

Přesně v půl deváté Řapík na pokyn předsedův vstal a začal mluvit.

Byla to zdrcující ohromná lavina bezmezní síly, řítící se dolů na obžalované. Z Pustové stala se hrdinka, panna Orleánská, která vystavujíc se nebezpečí pomsty jde a neohroženě udává viníky. Nebojí se ničeho. Venkovská prostá žena neujde ani intimní lékařské prohlídce, je vyslýchána, prochází ohněm bezpočetných otázek, aby nakonec sklídila název slabomyslné — — —

Pak se objevila obezřetně a vtipně zkonstruovaná stavba důkazů a nakonec apel na porotu, aby soudila spravedlivě, podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, ale aby nezapomněla, kolik takových zločinů přešlo bez trestu, jenom proto, že někdo, který byl vždycky snad dobrým člověkem, měl zato, že jeho zásluhy převyšují jeho zločin.

Byla to narážka na Šáru. Ale Šára, unešen řečí Řapíkovou, si jí nevšiml. Zato zdrcen byl tíhou důkazů pro ostatní. Jaké bludiště byl celý případ!

Mohlo se vejít kterýmukoli vchodem bez naděje na návrat. — — —

Rozpoutalo se celé moře řečí. Vstávali obhájci, mluvili, zase vstávali, státní zástupce měl repliku, předseda resumoval. Jako po strašlivém bourassu někde u francouzského pobřeží vyplynula na hladinu řeč klidná, rozvázná, kreslící celý strašlivý obraz smrti nešťastného Tožičky ještě jednou. Byla to komise, která přišla po katastrofě a zkoumá pečlivě v spoustách neštěstí a hledá pravdu — původce neštěstí — viníky i nevinné. Jaká hlava byl Tarcholil! Neušel mu jediný detail, nebylo ho tajno jediné slovo v celé té záplavě, trvající už pátý den.

Celý případ ležel před porotou jako na dlani.

— — — — —

Bylo osm hodin večer, když porotci odešli k poradě. Šára unaven lehl si v šatech na kavalec. V hlavě měl pusto a v srdci nesmírný strach — z neštěstí.

Komu vlastně bylo co dokázáno?

Pustová byla slabomyslnou a na jejím svědectví stála hora před svým sřícením. Kdo bude rozdrčen?

Seděli na lavici obžalovaných viníci?

Šárovo srdce se vši silou vzpíralo říci ano.

A nebyli-li vinni a porota je odsoudí?

Hrůza se procházela po »intelligentce« a dotýkala se čel spících kamarádů. Každou chvíli některý procitl a ptal se:

»Tak už?«

»Ještě nic,« šeptem odpovídal Šára, chvěje se v horečce.

Konečně před půlnocí zaharašil klíč v zámku.

»Tak už je to,« řekl dozorce, »pojdte.«

Klopýtal přes schody, matně osvětlené, tiché.

Ostatní už na něho čekali.

Vešli do porotního sálu.

Šára byl zděšen změnou, která tu nastala. Strašlivá hromada těl, udržovaná přísným Tarcholilem v kázni, se provalila a zachvátila žurnalistické stolky, lavici obhájců i soudcovský stůl. Soudci, znalci, lékaři, novináři, obhájci a obecnost splývali v jedno.

A bylo tu strašné, příšerné ticho.

Uprostřed davu, stojíc přímo za Tarcholilovým křeslem, stála — Aglaja. Její obličej byl bledý, ale hluboce klidný. Nespustila s Šáry oči, velkých a rozžhavených.

Šára ji s úžasem pozoroval. Dotkla se předsedova křesla, pak přesunula levou ruku k pasu a ukazovákem ukázala ke dveřím — k východu.

Co to mělo znamenat?

Spásu?

Pro všechny?

Šára cítil v tom okamžiku, jak se mu srdce tlačí nahoru do krku. Dusil se takřka.

Vtom Tarcholil začal mluvit.

Šára zavřel oči. — — —

— — — — —

Bylo to snad šílenství smyslů?

Mdloba, strašná mdloba jej obklíčila.

Ještě uviděl Řapíka, jeho rozjásané oči a červený límec.

— — — — —

Vědomí jej opustilo. Zíral znovu a znovu vytřeštěnými očima. Všichni se před ním otáčeli, jako by stáli v ruském kole:

Řapík, Aglaja, senát, neznámí vyvalení lidé — —
Pak vše zmizelo a bylo slyšeti hlas:

»Obžalování vstaňte a jménem republiky vyslechněte rozsudek!«

Zvedla se strašlivá masa těl a zůstala tiše stát. Senát si nasadil čepičky.

Jménem republiky odsuzuje se František Smitka
— — — pro zločin vraždy prosté — — — k trestu
smrti provazem

Josef Sochor pro zločin vzdálené spoluvinny — —
k těžkému žaláři na šest let
Růžena Sobotková pro zločin vzdálené spoluvinny
k těžkému žaláři na šest let
Jiří Šára se — — —

osvobozuje.

Šára vypukl k úžasu všech v děsný pláč.

Smitka zůstal kamenný, jako byl po celý proces, jen pro kapesník sáhl a utřel si slzu, studenou a tichou.

Sobotková vykřikla: »Ach, moje děti nešťastní!«

Jako když se vichřice rozpoutá a otřásá základy, začala se strašlivá hromada těl dělit a uvolňovati.

Dozorci ihned od Šáry ustoupili a nechali k němu vniknouti spoustu natažených rukou.

»Pane učiteli, gratuluji.«

»Pane učiteli, na shledanou v redakci, jsem...«

»Pane učiteli, blahopřeji, nazdar!«

»Já věděl, že vyhrajete.«

I ten Řapík se na něho usmál. — — ,

Stál proti té spoustě, slzíci a zdrcený strašlivým rozsudkem ostatních.

»Nechte to být, jdete ven, buďte rád,« šeptal někdo Šárovi do ucha.

Ohlédl se.

Byl to doktor Prouský, natahující k Šárovi ruku, smějící se hlasitě, jako by právě přicházel z veselé společnosti.

»Kdo pomůže, kdo pomůže?« zoufal Šára, přikládaje si ruce k spánkům. Vždyť to, co slyšel, bylo nemožné.

»Počkám na vás se slečnou před soudem,« slyšel ještě Prouského.

A odešel se zoufalstvím v srdci.

Dozorce tentokrát nezavřel, stoupl si do dveří a čekal.

Všichni se vzbudili a vyděšeně se dívali do otvoru, vedoucího na síň.

Šára padl na kavalec.

Dozorce musel k němu.

»Ale, pane učitel, co děláte? Honem, kde máte ty svoje knížky, nebo co. Pan vicepresident čeká.«

»Už je po rozsudku?« zeptal se tiše někdo v cele.

»No, jo,« stručně ohlásil dozorce, dávaje dohromady Šárův raneček.

Všichni poznali, že jde Šára »na volnou nohu.«

»Jak to dopadlo?«

»Všemi dvanácti ne.«

»Tak co pláčete?«

»Ale to proto, že se musí s váma rozloučit,« odpověděl Rosička nedbale.

»Jak jsou v tom ostatní?«

»Do toho vám nic není.«

— — — — —
Ještě podání ruky všem a dveře se zavřely. — Šára šel svoboděn k Tarcholilovi.

Seděl tu v pracovně tak, jak přišel z porotní síně.

»Státní zástupce neohlásil ani zmáteční stížnost a já vás tedy —

propustím na svobodu,« uvítal Šáru.

Slečna Síbrova, zapisovatelka, dala Šárovi k podpisu propustku.

Beze slova, chvějící se rukou podepsal.

Tarcholil přistoupil až těsně k němu. Po prvé se usmál a Šára si všiml, jaký to byl krásný úsměv, v tváři jindy kamenné a nepřístupné.

»Je to vážný okamžik —« řekl Tarcholil měkce, »jdete vstříc svobodě. Zde před tímto svědkem, slečnou Síbrovou, která přirozeně také ví, jaké neštěstí vás tam venku potkalo — mně slibte — že —« Tarcholil říkal slovo za slovem, »že budete dále žít, že najdete účel proč žít a že jej najdete v povinnosti, kterou máte k své m a t c e, k společnosti, k lidem. Nezapomeňte, že lidé vám sice ublížili, ale lidé vám také dali zadostiučinění. —«

Matka!

Vicepresident první z lidí připomenul mu tu, která mu dala život a čekala, jak si toho jejího velikého daru bude vážit. Měl zapomenouti rázem, že to byla vlastní matka, která stála mezi ním a jeho Marií — měl znovu vyznávat po způsobu hodných synů tu lásku, vrostlou do každého prostého srdce a měl znovu dáti vyklíčiti tomu hlubo-

kému citu, který byl kdysi pro něho posvátný, ale který vyhasl — — —

Znovu na Marii si vzpomněl a na svoji přísahu v pankrácké nemocnici.

Nuže dobrá! Bude žít! Bude žít, aby na něho lidé nevzpomínali jako na nehodného syna, který poskvrnil památku své rodiny násilným odchodem.

Ale bude žít jen jako poutník, který nemá práva rozhodovati o svých cestách, který bude jen kusem kvasu, čekajícím až přijde slunce smrti, v jehož pa-prscích vyschne v prach a popel.

Obrátil k vicepresidentovi svoji vzrušenou tvář a řekl vážně:

»Slibuji vám to, pane vicepresidente.«

»Na svoji čest?«

»Na mou čest!«

»Podejte mi ruku!«

Podal ruku tomu velikému starci, poklonil se ještě slečně Síbrové a odešel.

Venku na něho čekal veliký dav. Někdo k němu postrčil starého Kotába, na smrt vyhublého, zsinaleho, ale usmívavého.

»Synu můj!« zaplesal Kotáb.

Sřítili se sobě do náručí.

Doktor Prouský stál s Aglajou na protějším chodníku. Šeptal: »Milostivá slečno, nechme je. Já vám sám Šáru vyhledám. Ale dnes ho nechme — rodičům jeho nešťastné paní.«

Svolila, ač smutná.

Ona jediná, v den velikého Šárova vítězství mu nemohla stisknouti ruku a podívat se do jeho smutné tváře, o které snila celé noci.

Tak začal Šára znovu. Vlastně ničeho nezačínal. Od prvního dne, kdy se ranním vlakem vrátil se starým Kotábem do Radvančic, chodil jako bludná duše. S nikým kalého slova nepromluvil a doma neměl stání. Upravili mu »velkou světnici« v pokoj, srovnali mu pěkně knihovnu, natáhli koberec, ale Šára doma nevydržel. Volaly na něho vzpomínky z každého kusu nábytku. — Jen tak večer, unaven chozením, usedl s Kotábovými, trochu s nimi pohovořil o jejich starostech, o bramborách a řepě — a dost. Usnul Kotábce v náručí a ta se třeba do půlnoci ani nehnula, aby ho neprobudila.

Jako balvan ležel na Šárovi slib, daný předsedovi soudu. — Konečně jednoho večera se rozhodl. Pojede do Tuchoplaz. Navštíví ženin a Jiříčkův hrob a dá bůh, že bude vědět, co má dělat.

Kotábovi chtěli jet také. Toužil však býti samotěn se svou ženou a dítětem. Když odpřisáhl, že se zase vrátí, že nic nesmejší, uvařila mu Kotábka pár vajíček na cestu a Šára ráno šel k vlaku.

Bylo už šero a svítil si svíčkou, zabalenou v papírovém kornoutu. Nebylo po cestě zrovna jisto. Musilo se jít lesem, kde dohromady málokdo pře-

šel. — Co bylo Šárovi po nebezpečí? Aspoň by nehřešil proti slibu a přece by šel tam, kam jej to stále pudilo neodolatelnou silou.

Ve vlaku změnil plán. Udělá návštěvu matce a sestře — podívá se snad do Tuchoplaz a pak — na hřbitov.

Vysedl v Pečkách a šel zvolna k Hoře. Šel jako stroj, o nikoho se nestaraje, ani o své myšlenky, které v nepořádku vířily mu hlavou.

Po strašlivém rozsudku vymřel v Šárovi jakýkoli zájem o vnější svět. Byla to naprostá apatie k přítomnosti i budoucnosti. —

V Hoře však Šára matky nenalezl. Byla v Kršovicích u zete a Šára musel ještě hodinu za ní. Bylo mu to jedno.

Ale v Kršovicích byl přijat s otevřenou náručí. Díval se na Eminku a dovedl říci: »Ty dobrá dušičko, ty jsi jediná byla hodná.« Políbil ji a Eminka plakala v jeho náručí.. Zůstal suchý a zmrtvělý.

S matkou a sestrou se přivítal a pak chodil zamýšlený z ordinace do ložnice, do hostinského pokoje. Hledal Mariiny stopy.

Nechali ho a ztišili se v jídelně, tiše rozebírajíce poslední dojmy. Švagr byl toho názoru, že Šára přilne zpátky ke škole, čas zahojí jeho ránu a bude zase dobře.

»To se ví,« řekla matka, »takový hoch, jak o něm noviny krásně psaly, ožení se a — potká ho štěstí — a já bych mu to ze srdce přála — vždyť jsem jeho matka.«

Ale Anička řekla:

»Jiří je zcela jiný člověk. Prodělal, co neprodělá

lecko za celý svůj život. Jiří je zatrpklý a v takovém stavu je těžko být nadšen pro školní práci.«

»Vždyť nemusí být nadšen,« usmál se doktor, »hlavně že bude zase učit, kolik je kantorů, kteří to vyučování odbudou a jde to taky.«

»Ale Jiří to nedovede. Kdepak on! Uvidíte, že se do školy nevrátí,« odporovala Anička.

»A co bude dělat, nyní, když je taková nouze o práci?«

Anička se zamyslela, pak si přetřela oči a řekla skoro v pláči:

»Jestli si něco neudělá — —«

Nemohla dokončit.

Vtom se Šára vrátil a chystal se k odchodu.

»Ani nebudeš u nás jíst?« dělala se Eminka a chopila Šáru za ruce:

»Jirko, Jiří, zůstaň u nás do rána, my tě zítra do Tuchoplaz vyprovodíme — —«

Bylo to marné.

Podal všem ruku, doktorovým poděkoval za vše, co pro Marii učinili, pocaloval se se všemi a rozloučil se.

Mávali na něj v oknech, jak šel po silnici, pomalým, hostejným krokem, jako by jej někdo strkal.

Zvedl klobouk a zmizel jim z očí. —

Všichni u doktorů umkli. Za chvíli švagr vzdychl a řekl potichu:

»Je to pravda, pes aby snesl takové věci.«

Špatně se jim večerelo.

— — — — —
Šára do Tuchoplaz už nešel. Bylo šero a pak

slíbil Kotábce, že se vrátí — a vrátí se ještě dřív.

Zamířil rovnou na hřbitov.

Podle Kotábčiny řeči našel hrob hned. Byl za márnici a byl na něm věnec z bílých slaměnek, jak jej sem Kotábovi o Dušičkách položili. — Tu tedy klesl, aby zavolal tu, která spala dole s robětem svůj věčný sen.

Tak se shledávali!

Bylo mu, jako když musí sešílet. —

Odhrabe hlínu a podívá se na ně — aspoň jednou se na ně podívá. —

V obou rukou prst, obličej položený na příkrovu, mluvil Šára k své ženě. Zopakoval jí vše, čím v stesku a bolesti překypovalo mu srdce v žaláři, ujišťoval ji, že je zde, aby mu dala znamení, že jej, svého Jiřího slyší.

— — — — —
Nic. — —

— — — — —
Jen vítr hnál zbytek listů od Suchdolu po aleji vzhůru a točil jím ve vzduchu.

»Mařenko moje —!«

»Synáčku —!«

Nesčíslněkrát se rozloučil, aby v novém návalu zoufalého žalu se sřítíl zpátky na hrob.

Ne, nemohl odejít.

Ustlal si vedle hrobu, hlavu opřel o hlínu a tak tu zůstal, on z třech živých, kteří kdysi tvořili kus lidského štěstí.

Tak ztrávil Šára svou první, velikou noc shledání.

Vrátil se až třetí den, jak Kotábce slíbil, ještě přepadlejší, strhanější, zamazaný — ale rozhodný.

»Pojedu do Prahy,« řekl, když se Kotábovi divili, kam se najednou strojí a převléká.

»Musím,« odpovídal na jejich prosby, »pojedu do zemské školní rady a zeptám se, jak mi bude dlouho trvat disciplinární vyšetřování.«

»A chtěl bys hned učit, synáčku?« ptal se něžně Kotáb, rád, že Jiří nemluví s cesty.

»To ani ne, ale zeptám se, jak mi budou takhle dlouho platit, a ohlédnou se po nějaké práci.«

To Kotábovy uspokojilo.

Ať Jiří jede. Tady v Radvančicích nic pro něj není.

Doprovodili ho až »k vodě« a Jiří jel.

Kdyby ho Kotábovi dovedli sledovati, užasli by a stará Kotábka by zase padla na postel a hořekovala:

»Ach, moje dítě, moje Mařka nešťastná!«

»Tak půl roku —« řekli Jiřímu v Praze.

Zbývalo totiž ještě poslední: vyšetřit, jakým způsobem Šára byl vinen, že vážnost učitelského stavu byla otřesena jeho účastí v procesu tak senačním.

Nestaral se o to.

Ale při zmínce, že šetření potrvá půl roku, byl uspokojen.

A tak jej bylo viděti týž den, kdy přijel do Prahy, jak jde rychle k Masarykovu nádraží.

Šára jel znovu do Hory, tentokrát zapřenou.

Přijel do města ve tři hodiny odpoledne. Žil tu jeho dobrý kamarád, sochař, taková měkká, bíl-

kovská povaha. Znali se spolu hned ze studií — nu, byl to Brdička.

Přivítali se, políbili se, potřásli rukama.

Šára si pohodlně sedl. Zřetelně okřával myšlenkou, která jej zaujala cestou z vysockého hřbitova a kterou teď realizoval.

»Brdičko, přicházím tě o něco prosit,« začal, když proti sobě usedli.

»No, co by sis přál, nemáš?«

»Mám,« usmál se skoro Šára, »víš, jdu k tobě, abys mi udělal pomník.«

Samí dva udělali si ticho, to svaté ticho, věnované Marii.

— — — — —
»Udělám, hochu, udělám — a hned, víš? — no, už se nesuž!«

»Hned«, řekl po chvíli Šára, »víš, něco jako branku, ze žuly to chci a malý výklenek pro hlavíčky, víš — v staré dorské jednoduché stylisaci.«

Vzali tužku a nahnuli se nad papír.

Rozuměli si dokonale.

»A teď mi řekni, co to bude stát.«

Znovu počítali. Ale Brdička počítal jen kámen.

»To ne, počítej taky práci,« naléhal Šára.

Podívali se na sebe. Brdička potom ubafl ze své věčné lulky a vzdychl:

»To musíš teda, Jirko, k někomu jinému.«

Šára sklonil hlavu.

První nezištný dobrý člověk. — Pohnutě odpověděl:

»Přijímám, když jinak nechceš, nezapomenu ti toho. Víš, Kotábovi platili mi zástupce a — nemají.«

»Vím, že mít nemohou, Jirko.«

»Je to tedy čtyři a půl tisíce i s hlavičkami?«

»I s hlavičkami.«

»A mohu ti to dávat po sedmi stovkách?«

»Můžeš.«

Tak Šára postavil své rodině pomníček. Bylo na něm vyryto prostě:

*Žena a dítě učitele Šáry
z Tuchoplaz.*

Téhož dne — bylo to v Praze v nejlacinějším hotelu — spal Šára za dlouhou, dlouhou dobu klidně.

Z Prahy se už nemínil vrátit, dokud by si nešel nějakého zaměstnání.

— — — — —
Po prvé v životě zaklepal na dveře celkem cizích lidí.

Jen jako v mlhách pamatoval si byt jednoho redaktora z »Politiky« a právě zamířil k němu. Nikdo nebyl doma. Hledal v redakci — pan XY právě nebyl přítomen.

»Jen tak dále,« usmíval se Šára, »aspoň bude dříve konec a nikdo mě nebude moci vinit z nečestného jednání.«

Hladový a se zbytkem posledních peněz vláčel se ulicemi.

Bylo mu dobře. Spěchalo kolem něho tisíce lidí. Všichni sháněli chléb. Kol dokola hřměl den a pobízel k běhu.

Už nikdo nekřičel: »Sensační zprávy o procesu se sázavskými pytláky — právě vyšlo!«

Dohřmělo, dobouřilo to peklo v němž zahynulo vše, co kdysi zvedalo se k slunci a smálo se štěstím. Jako trosečník, ocitnuvší se náhle uprostřed ryku neznámého dosud života, si Šára připadal. K čemu tady ještě je? Co vlastně znamená jeho život? Co s ním? Dohrál svoji úlohu, která mu byla svěřena. Co nyní jako troska ještě čeká? Ošumělá kulissa, o které nikdo nemá zdání z kterého dramatu vlastně vypadla. —

Setmělo se a světla reklam vzplanula.

Kameloti zesílili svůj pokřik.

Stál ve Vodičkově ulici, přimačknut k domovní stěně, aby jej nestrhl proud lidí, valící se právě z biografu. Dva kroky od něho seděla na zemi nějaká žena v hadrech, prodávající fialky v jedné, noviny v druhé ruce. Vedle ní stálo pachole, klučík, ušpiněný, s velikým kloboukem a sekundující do matčina prosebného volání:

»Kupte fialky, kupte, prosím, fialky.«

Šára se díval.

Přešla pravá spousta lidí.

Nikdo fialek nekoupil, ani novin, protože pět kroků odtud byl veliký, pohodlný stánek, kde si bylo možno vybrat. —

Ti zde — byli žebráci.

Šára se ještě chvíli díval a pak se rozhodl.

»Paní, já vám ty noviny pomůžu prodat, ukažte, — a tady máte na ně zálohu, já neuteču — zůstanu hned tady.«

Dívala se na něho jako pomatená. Nevypadal jako žebrák — a kamelot, organisovaný kamelot to

taky nebyl. — Ale dlouho nepřemýšlela. Šára jí zaplatil.

»To ne,« bránila se, »to si ty noviny kupujete. To ne tolik!«

Ale Šára už měl smeknuto. Vítr mu cuchal jeho šedivé vlasy, déšť se sazemi padal na jeho vyhublou tvář. —

Natáhl ruku a díval se po kolemjdoucích. Ohrnul si límec a byl teď zcela podoben nějakému chudáku z ohřívárny.

Za chvíli však cítil únavu. Tělo zbičované tolikerými únavnými nocemi a napjetím, vypovídalo mu službu.

Zavřel tedy oči a hledě přemoci záchvat slabosti, začal mechanicky opakovati:

»Polední list, České slovo, Polední list, České slovo — —«

Cítil jen šum kolem sebe a dvacetihalěr, jak vklouzl do dlaně a papír, jak šustí, opouští je hrst.

V té době Aglaja přecházela chodník. Šla bezradná od doktora Prouského. Přijela rovnou z Radvančic, kde na ni Kotábovi vyvalili oči. Řekla jim, že je příbuzná Šárova a že mu našla zaměstnání. To bylo hned při první návštěvě. Poslali ji zpátky do Prahy. Sběhala všechna komisařství, byla až u policejního ředitele. Nikdo o Šárovi nevěděl. Tušíc neštěstí, vydala se k doktoru Prouskému. Sem jí přišlo sdělení, že Šára byl viděn u Masarykova nádraží a že jel pravděpodobně k matce. Jela za ním v naději, že jej nalezne u matky. Šárová byla překvapena tak krásnou slečnou, bylo vidět, jak ji návštěva neobyčejně těší — nechtěla ani Aglaju

pustit. — Vypτάvala se, plakala, ale o Šárovi nevěděla. —

A tak se Aglaja dostala do Radvančic po druhé. Uvedli ji do Šárova pokoje. Všemi silami toužila teď Aglaja, aby Šára přišel. Byla odhodlána třeba na smrt — ale musela s ním mluvit — vidět jej — všechno mu říci — nabídnouti mu celé své jmění, říci mu, že — že — —

Kotábovi nezastírali strachu o Šáru a Aglaja byla zničená.

»Bože, vím, že snad dělám něco co nemám,« šeptala, když Šárovi odešli v bláhové naději, že Šára už jde, — »ne, nemám to dělat, ale já, já si nemohu pomoci — mám ho ráda, bože, mám ho ráda —«

Vrátila se s večerem do Prahy a spěchala k Prouskému pro nové zprávy. —

Zase nic. — —

A přecházejíc chodník — — — —

Stál tu ještě v té plískanici, oči zavřeny. Už držel jen pět čísel — bože, jen pět čísel — a ta máma s tím dítětem bude moci odejít do tepla. —

Docela ztrnula a dívala se vytřeštěně na něho.

Ano, byly to tytéž vlasy, táž měkká, něžná ústa, tentýž nos, hrdý, nepatrně klenutý a hlavně čelo, bílé, krásné, pravé mužské čelo, přemýšlivé s temným obočím nad velikýma očima.

Ústa se jí začala chvět štěstím a oči obklopila kouzelná mlha. Přišla až k němu a zastavila se. Srdce v ní přestávalo tlouci.

Právě chtěl začít znovu: »České slovo, Polední list — —«

— — — — —
»Pane učiteli!«

Otevřel vydechšené oči.

Rázem ji poznal a trpce se usmál.

Přede všemi, před celou ulicí by mu položila ruce okolo hrdla.

Sotva se přemáhajíc, vykoktala:

»Jen já jsem vám nemohla gratulovat — a už vás tak dlouho hledám, v Hoře, v Radvančicích, všude, — ach, pane učiteli. Chci s vámi mluvit, musím s vámi mluvit.«

Podíval se jí do očí a zaprosil:

»Až za chvíli, ano? — až to doprodám.«

Postavila se vedle něho.

»Polední list, České slovo, Polední list, České slovo — —«

Už měl jen dva exempláře.

Jen jeden.

Poslední dvacetihaléř mu sletěl do nastavené dlaně.

Co Aglaja byla z Taganrogu a bloudila světem, nebyla tak až zničena štěstím, dívajíc se na Šáru.

Bylo to tak prosté, co dělal a tak nevyslovitelné.

Usmál se na ni a prohodil:

»Tak už je to.«

Poodstoupil a vsypal šestáky do klína.

»Odkud jste?«

»Z Košíř.«

»Budete tu zítra zase?«

»Budou, ale ty peníze nechci, jsou vaše.«

Ani neodpověděl a obrátil se k Aglaje.

Šli.

Slyšela, co povídal té žebračce.

Mlčela. Nebylo slov.

Až teprve na Můstku se zastavila. Chvěla se po celém těle. —

»Hledal jste práci?« zašeptala.

»Ano, jenže jsem žádné nenašel —« a zasmál se — až ty noviny.«

Zase stáli a mlčeli.

On své oči přikryl svými dlouhými řasami a čekal.

Byla bezradná, ona, na kterou v atelierech Paramountu čekala vždy nějaká kytice s visitkou, celá armáda krásných mužů, typů, bezvadných charakterů, vystupování a zevnějšku.

— — — — —

»Mohla bych vám nabídnout zaměstnání?«

»Byla byste tak laskava?«

Řekl to tak, jako ona nechtěla.

Ale přece odpověděla s radostí:

»Ano, ale musíte mi říci svoji adresu, nebo hodinu, kde bych vás viděla.«

»Budu zítra zas asi té mámě prodávat noviny.«

»Pane učiteli, ne, prosím vás ne, představte si, že byste prodával jen jedné té chudačce — jinak není možno — seslabíte bídu těch ostatních? A ostatně — já — já jsem šťastna, že jsem vás našla — —«

»Já také,« řekl najednou zpříma Šára.

Zavravorala a sotva ze sebe vypravila:

»Jistě?«

»Ano,« odpověděl, »protože chci pomoci aspoň jedné té mámě — —«

A když nerozuměla, řekl truchle:

»Ona má dítě.«

Pochopila ho a odpověděla:

»Zítra k ní přijdeme, ale nyní pojdte se mnou.«

»Nehodí se to.«

Dívala se na něho teď zplna v záři reklam.

A zase viděla:

Byl bledý, vyhublý, s planoucíma očima. Rozhalili mu košili a svázali ruce dozadu. Byl krásný v té bezútešné pozici odsouzeného. Ale byl klidný, jen kolem úst smekal se mu úsměšek. Vrazili do něho šest kul — — — — —

»Běda mi,« zahořkovala, »nejste horší.«

A dotkla se jeho ruky.

— — — — —

A tak seděli v kavárně.

Byla rozohněna a kouzlila mu před očima obraz za obrazem. Byl to film. Byla to ta tajemná říše, tolik Šárovi vzdálená, ta magická lampa, která, zaměřivši své světlo na vyvoleného, proměňovala jej od základu, berouc mu i rodné jméno a zaměňujíc je jiným. — — — — —

»Ó, chtějte, řekněte slovo a já se už o ostatní budu starati,« šeptala Aglaja, cítíc, jak se k ní vrací svět, z kterého přišla, a který nyní volala na pomoc.

»Řekněte ano, řekněte ano —«

Žil, bylo jedno, jak žil, nebo jak osud chtěl, aby žil. Byl jen kulissa, kterou smýkali sem tam a stavěli dle libosti. Co na tom, jakého zaměstnání se uchopí?

Jen jedno jej dovedlo zaměstnati. A to bylo milosrdenství Aglajino.

»Pomáhám vám, nic víc,« říkala mu, vpíjejíc se do něho očima, »vždyť jste také klepal o pomoc v redakcích.«

Podal jí ruku.

Té noci utratil za nocleh poslední halír.

XVI.

Kdyby se měl Šárův osud značiti graficky, byla by to až dosud čára jednou lomená, jejíž druhé rameno by směřovalo hluboko dolů — k šibenici. Odtud počínal vzestup právě tak příšerně rychlý, jako byl pád.

Druhý den, v ustanovený čas, bylo viděti nějakého ošumělého člověka, jak stojí u brány hotelu Palace. Vrátný si jej několikrát prohlédl a měl právě chuť jej upozorniti, že hotel má své vlastní nosiče, když vyšla Aglaja, usmívající se, nádherná. Šel za ní celý štáb uklánějících se lidí.

Vrátný vyvalil oči, když venku se Aglaja přimkla k Šárovi a šla s ním k vozu.

»Mají to tak umělkyně všelijaká gusta,« pomyslí si — »inu, inu —«

— jako amen, amen, — »budiž — ať tedy nějaký nosič.« —

Jeli přímo k řediteli, který byl v Praze už týden, zvědav na kasovní úspěchy produkce své společnosti. —

Aglaja byla dnes úplně proměněná. Dýchala čerstvostí a energií.

»Snídal jste?« ptala se Šáry za jízdy.

»Usmál se jejím zkušenostem a proti jejímu nadání odpověděl:

»Ne, nesnídal.«

»A proč?«

»Protože myslím, že nemusím každý den začít zrovna snídání.«

»A čím tedy?«

»Třeba obědem.«

»Obědem ráno? To by musela býti podle toho nyní noc.«

»Však je.«

Podívala se na něho. Byl stále stejný jako včera.

»Je noc,« tvrdil, »nedovedu se totiž vyznati nadobro v této chvíli, v které žiju.«

»Nevěříte jí?« zeptala se Aglaja a hlas se jí zachvěl. — Šára byl rozený debatér.

»Ne,« odpověděl jí stručně.

Položila mu ruku do své.

»Už věříte?«

Rozechvěla se tak, že musela zavřít oči.

Chtěl ruku uvolniti, ale nepustila ji.

A najednou se proti němu prudce otočila, oči otevřela a řekla horečně v jednom dechu:

»Šáro, já vás miluji, musíte to slyšeti, nemohla bych žíti, aniž bych vám toho neřekla, myslíte si, že je to snad ode mne dobrodružství, že je šíleně ošklivé vám to říkati, zrovna vám,« rozplakala se, »že jsem děvka — —«

Přiložil jí prudce druhou ruku na ústa. Vzdychla v sténavém pláči a prsa se jí rychle dmula. Díval se na ni svými vážnými, klidnými očima.

Zatoužila po něm ze všech sil. Odtrhla se od něho a držíc jej za ruce, zkřivila tvář bolestí a vykřikla:

»Jen jednoho jsem mohla milovati — byl vám tak děsně podoben — ne, ne — podoben — to jste byl vy!«

»Kriste Ježíši Ukřižovaný,« šeptal Šára, hrozně vzrušen výbuchem, kterého nikdy neviděl a u své ženy nepoznal. — —

— — — — —
Šofér zastavil.

Zdálo se, jako když se Aglaja probouzí ze sna. Hluboce vzdychla, upravila se, pak pohlédla na Šáru — a ještě vzdychla:

»Co mi odpovíte?« zeptala se docela tichounce.

»Že vás rovněž miluji,« — odpověděl naráz, »ale nesmíte si toho myslet.«

Viděl, jak jí krásným hrdlem projela slina a oči jak ztrnuly.

— — — — —
Pomohl jí z vozu.

Bez jediného slova došli k liftu.

Během těchto několika kroků si byl Šára vědom výbuchu, který ztroskotal všechna patra jeho minulého života. On sám stál na schodech, které zůstaly a ty měly jediné pokračování — výš. Co mohlo přijít, byl nový, živný vzduch, který Šára vpíjel svými nozdrami a v němž cítil tep jiných krví, jiných srdcí a životů.

Uplynula minuta, či celý věk?

— — — — —
»Nesmím si toho myslit,« řekla Aglaja, než přišel boy. »Co jste vy tím myslel, Jiří?«

Odpověděl jí zcela logicky:

»Poslyšte, Aglajo, princip lásky je tak jemné materium, že vás chci prositi, abyste s odpovědí sečkala až na večer.«

»U mne? Ano? U mne?«

»Ano, u vás.«

— — — — —
Vstoupili a lift se dal do pohybu.

Čára Šárova osudu začla prudce stoupat.

— — — — —
Ředitel Schulze byl předem včera Aglajou vyrozuměn a přijal proto Šáru velmi laskavě. Ostatně byli tu ještě dva páni. Jeden z nich byl zástupcem denního tisku, druhého představil Schulze jako člena československého filmového koncernu. Všem třem byla situace jasnou, jedině Šára neměl o ničem ani potuchy.

Informace byla tohoto druhu:

Paramount měl celý seriál zručných libretistů. Nuže některý z nich, po shromáždění příslušného materiálu z procesu, napíše libreto k celovečernímu zvukovému filmu s českou a německou verzí. — K šlágru užito bude textu básně, kterou Šára prý v žaláři napsal. — — —

Sensací bude, objeví-li se v hlavní úloze sám Šára. O partnerce není ještě rozhodnuto, ačkoliv všichni ztotožňují se v obsazení úlohy Mariiny — slečnou Gircevou. — S točením musí se začít ihned, pokud jest celý případ ještě živý. K tomu cíli mohlo by se přikročit k smlouvě. —

»Dobře,« odpověděl Šára. —

Patrně byl v blázinci — nebo aspoň v přijímací kanceláři blázince. —

Dívali se za ním, když vstal a beze slova šel k oknu. Šest pater pod ním byla dlažba Václavského náměstí. Lysé lebky automobilů, černé jako ostružiny, stály tu v několika řadách. Červená míhala se s bílou a mezi nimi spousty mravenců, ubírajících se sem a tam.

Obrátil se, jsa přesvědčen o svém klamu.

Ale ti čtyři tam seděli pohodlně v lenoškách a zdálo se, že čekají.

Sedl si k nim, úplně nepřičetný.

»Nuže, přijímáte?« ptal se Schulze.

Vtom jako když blesk by Šáru zasáhl.

»A co dítě, už máte?«

Všichni se na něho tázavě zadívali.

Aglaja jim začala cosi šeptat a ředitel se usmál a řekl také potichu:

»Máte pravdu, vy máte mít dítě.«

»Ne, nemáme,« odpověděli Šárovi.

»Tak já mám,« zvolal Šára, »a když je také vezmete, tak to podepíšu.«

Souhlasili.

Bylo k polednímu. Šestiválec Aglajin prodíral si zvolna cestu Národní třídou k šekovému úřadu.

Přijeli až k Slavii a na mostě si přála Aglaja zastavit.

Bránil se tím, že usedl docela v koutku.

»Nechte mě,« šeptala tichounce, »nechte mě tak.«

Opřela se o něho hlavou a dívala se k Hradu.

A pak skoro neslyšně zašeptala:

»Jsem vaší ženou — aspoň ve filmu — řekněte, co jste vy, Jiří?«

Díval se na ni beze slov, dokud se vůz znovu nerozejel. Až před šekovým úřadem vytáhl poukázku na zálohu ve výši dvaceti tisíc korun, levý koutek úst se mu nenapodobitelně stočil a odpověděl:

»JSEM JENOM PESA TOTO JEST MŮJ KUS MASA!«

Aglaja, trávíc svou dovolenou v Praze, nesmírně ráda zajela do kavárny »Bajkalu«. Kolem hotelu čtla jména, připomínající jí starý domov, místnost sama byla tichá, jasná a vyhovovala jejímu vkusu.

Sem se tedy stočili k obědu, sledující ze šekového úřadu přímou cestu Malou Stranou, na Klárov, pod Hrad a do Dejvic. Dýchala tu k nim veliká, tvořící se Praha a nacházeli tu mnoho podobností se situací svých niter. Tu a tam ještě starý, opršlý domeček, rozrytý břeh, čekající na své růže příštího jara a hned vedle pohodlná, jasná budova s koberci, květinami a klidem.

Aglaja se přiznala k své chuti.

»Víte, vždycky mi takové kontrasty připomínají kus mého života — tak jako bych řekla: Taganrog, krev, hrůza — a — Paříž, úsměv, práce, štěstí.«

»Je to tak,« odpověděl jí Šára »a přece lidé se zuby, nehty brání krumpáči, který jim to štěstí nese.«

Zadívala se na něho, stále oslňována skvělou náladou svého nitra.

Pak řekla konejšivě:

»Ale vy se už nebráníte.«

»Ne, cením právě zuby.«

Byl tak roztomilý a bývala by se smála, kdyby nezůstával při svých poznámkách tak vážný.

Nemohla se dopídit, co se v něm odehrává, od okamžiku, kdy projevil ochotu spáliti mosty za sebou a — žíti — žíti tak, jak Aglaja chtěla, aby žil.

Věřila v něho. Telefonovala Schulzemu, zatím co podepisoval šek. Schulze odpovídal:

»Ohromně se ovládá ten chlapík. Víte, jak tomu my filmaři říkáme?: má svůj obličej v hrsti. Herec — vyložený tragéd — máte dobrý hmat, Aglajuško, má-li ještě hlas, uděláme z něj „stara“.« —

Ne, rozhodně nebyl ironický. — Hledala, sedíc proti němu se strany, to pravé slovo, které by vyjadřovalo definitivně charakter jeho tváře. — Až na to přišla:

Resignace.

Všechn soucit, kterým začala a který vzplanul ve vášnivou lásku, již se až děsila — letěl teď k němu.

Jeho srdce bylo jako spálený květ. Oh, jak se mu musela zdát dnes ráno ohyzdnou! Proto se asi na ni tak díval.

Ale ona bude trpělivou. Znovu musí vykvést to jeho hrdinské, zapíravé srdce, kterému krví byla hrdost a čestný slib. — Vždyť slyší vicepresidenta ještě teď, jak jí říká:

»Přišel ke mně po rozsudku a chtěl bych přísahat,

že první jeho cesta by byla pro revolver. — A já vím, že slibu dostojí. Je to pevně stavěná povaha.«

Ještě toho bylo málo, aby milovala? Aby se jí srdce naplnilo až po okraj tím sladkým šílenstvím, které ji dosud míjelo? —

Ale co on řekl dnes, než jeli k Smíchovu?

»Jsem pes a toto je můj kus masa.«

Byla to odpověď k její otázce.

Ona — jeho partnerka — jest jeho ženou.

K tomu jeho odpověď zní:

»Jsem pes — —«

Dozví se záhadu toho?

Zmocnila se jí šílená chuť poznati smysl Šárových slov. Slíbil jí přece, že jí vysvětlí, co chtěl říci tou poznámkou »nesmíte si toho myslet.«

»Miluji vás, ale nesmíte si toho myslet —«

Pravda, u lásky se nepřemýšlelo.

— — — — —
Vytrhl ji z myšlenek otázkou:

»Slečno Aglajo, dala byste mi lekci o tom, jak se nastavují city?«

Užasla.

Byl čtenářem myšlenek? Ted' právě myslila na jeho ženu.

»Víte,« začal, »byl na Pankráci Zíbr, holič, zamiloval se tak, že zabil svoji milenku — je tam ještě. Ten říká, že se nyní zamiluje po druhé, až vyjde.«

»A jistě se mu to podaří,« odpověděla Aglaja rychle.

»Dobrá. — Já budu hrát. Řeknu vám, co si myslím. Ten herec je nejlepším, který vůbec hercem není, který nehraje, ale myslí to doopravdy — říká

se tomu, že se »vžije do své úlohy«. Myslím, má-li býti herecký výkon dokonalý, že musí vycházeti z nitra. Mám-li představit — zejména ve filmu, kde se ani jak se patří rozehrát nemohu a nemohu tudíž podlehnouti sebeklamu — milence, je nutno, abych — svou partnerku skutečně miloval — jinak jsem pitomá maska, složená z grimass. — Čili — já vás musím mít rád, Aglajo — milovat vás musím, nemám-li se sám před sebou stydět. Herecké umění není přece eskamotáž s lahvemi, herecké umění není a nesmí býti rutinérství — musí být žito.«

»Jiří! —«

Zděsil se toho, co vyřkla, ale chtěl vše skončit, už tady — v Bajkalu.

»Aglajo, teď přijde ten nastavený cit. — Nechte mě, abych se vžil do své úlohy — abych vás miloval — — — ale nesmíte si to myslet.«

Jaký strašný sofismat jí sděloval!

Jaká strašná síla ji ovládala, že se šťastně usmívala — nad vlastní propastí.

Díval se na ni svýma velkýma tmavýma očima.

»Budu vás milovat,« zašeptal —

Jako hrana jí znělo v hlavě:

»Ale nesmíte si to myslet — že — vás — miluji.«

»Nyní vás začínám milovat.« —

Jako ve snu se přissála k jeho rtům.

»Jiří, bude to strašný život pro mě,« uniklo Aglaje z úst, když v noci se loučila se Šárou ve svých pokojích.

Zdalo se, jako by trpěl, jako by svými myšlenkami těkal kdesi daleko —

daleko — *tu ležel, kde si ustlal, opřel hlavu o hlínu a tak zůstal, on z třech živých, kteří kdysi tvořili kus lidského štěstí* — — — — —

Přece jenom pes byl — pes, který zůstal — a nic víc. — — — — —

Stála s ním v předsíni, bílé ruce ovinuté kol jeho hrdla.

»Jiří, opakuj mi, že mě miluješ!« prosila.

»Zamiloval jsem se do tebe a miluji tě,« odpovídal.

Stála ztrnulá rozkoší a přijímala jeho polibky.

Dole čekalo na něj její auto.

»A nesmím si to myslet,« sténala, vyhlížeje za odjíždějícím vozem. — — —

Po prvé v životě stál v skvělé komnatě, v nádherné ložnici.

Té noci náležel poslední pohled jeho očí — browningové pistoli, která dnes tvořila v nákupu důležitou část, ba patřila ke garderobě.

XVII.

Film, na který Paramount »hodil« barnumskou reklamu hned po procesu, splnil, co se od něho čekalo.

Případ Šárův, zaměstnávající řadu měsíců obecnost všeho druhu, byl vyloženým »šlágre«, obsazen zejména v hlavní úloze samotným Šarou. »Píseň touhy«, překřtěná »Daleká touha má«, vydána vyla hned na gramofonových deskách a vynesla »Kolumbii« slušný zisk. Premierové biografy byly zejména první dva týdny natřískány a nadšení dostoupilo vrcholu, když Šára s Aglajou se představení zúčastnili. Film sám podoben byl trochu Chaplinově Cirkusu. Ideově Šára měl v něm také úlohu tragického hrdiny, ovšem bez chaplinovského humoristického zbarvení a také končil jako opuštěný poutník na cestě, vedoucí do neznáma. Sama tragika holého života, swinburnovsky pojatého, čísla z každého metru. Byla to šťastně volená věc, »dobře udělaná« pro prvotřídní kina i méně vybíravou periferii.

Z Šáry se skutečně stal »star« a byla to právě jeho úžasné rychlá kariéra, která jej učinila rázem z nejzajímavějších postav filmové produkce a byla

příčinou, že kritika ve svých referátech vlastnila mu přednosti, kterých obyčejně herec získává »usilovnou prací od rána do večera«.

Podle pravdy bylo skutečně v Šarovi cosi velkoryse samobytného, co se nedalo »usilovnou prací« získat a co nyní dostavilo se jako výbuch petroleje z podzemních tanků.

Šára také hned uzavřel se společností důkladnou smlouvu a rozšířil ji i na »svého partnera«, pětiletého Vojtěcha Řehnů, toho umouněného klučíka žebračky z Košíř, které ještě nedávno prodával noviny. Sahrál s ním úlohu vlastního Šárova dítěte a stal se zakladatelem štěstí jeho matky. —

»Tři srdce« tedy zvítězila dokonale.

Ta, která byla hvězdou Šárova zázračného štěstí, prožívala nyní nejpohnutější část svého života. Aglaja, žijící od prvního Šárova vstupu k filmu jako v horečce, dělala na venek dojem absolutně šťastné milenky, horoucně zaujaté svým druhem a oddávší se bez výhrad. Jinak tomu bylo ve skutečnosti. Ačkoliv umělecká dvojice obývala jeden společný apartement, nedocházelo mezi nimi k stykům, které by, byť z dálky, mohly podporovati mínění nejbližšího kruhu známých: že Šára po přitěži, kterou pro něho v jeho uměleckém tvoření znamenala jeho vlastní rodina, našel v Aglaje odpověď i v otázkách svého srdce. Na veřejnost působilo toto zdánlivé faktum zcela dobře a opakovala se stará víra v osud, který se pro dobro vyvoleného jedinice nezastavuje před ničím. Všecko, co Šáru potkalo, se prostě mělo stát. —

Pravda však byla jinde. Šárovi se báječně zdařily dramatické scény bez glycerinových slz a zoufalství jeho v obrazech před aparátem bylo tak zarážející, že režiséři měli dojem naprosté skutečnosti. Vyskytl se tu i groteskní paradox; že Šára nehraje, neumí hrát, ale vše, co prožil prožívá znovu. V jeho hře ležela ostrost vášnivého rozkochání se vlastními bolestmi, v jeho písni, zpívané hlubokým barytonem, zvučela tak strašná, bezmezně beznadějná touha, že nebylo lze ubrániti se hlubokému dojmu. —

Později se však ukázalo, že v Šárovi skutečně dřímá mohutný talent interpretační a to bylo právě v těch filmech, které ideou málo s »Třemi srdci« korespondovaly. Tehdy také byla většina přátel Šárových přesvědčena, že Šára Aglaju skutečně miluje.

Aglaja sama podlehla sugestivní hře svého partnera a byly to u ní chvílky vysokého blaha — před aparátem. Výsledek všeho však byl jen — kasovní. Neboť Šára zůstal stále týž, taktní, ale uzavřený před nebezpečnými otázkami, domácí, kamarádský, nikdy však jasný a srozumitelný v tichých chvílích, když »baby« Řehново šlo spat a situace byla plná svodu a napětí.

Aglaja, hluboce Šáru milující, měla sama proti sobě velikou, vítězí zbraň. Kdežto kamarádky nevázané nikým v sexuálním životě, prožívaly svá milostná dobrodružství zcela nahodile dle chvilkových nálad, Aglaja měla výsledkem jen utrpení a spleť otázek, na které sama si dávala odpovědi, mnohdy si odporující.

Byla mladou, krásnou ženou a horoucně si přála pokračování toho, co tvořilo skutečnost jenom před objektivem kameramanovým.

Šára však činil dojem, že je odhodlán plniti, co jako hybná síla pohybovalo jím mezi měnicími se kulisami: miloval skutečně Aglaju — ale jenom na plátně, vítězil, či padal v té hře, vždy zaujat určitou rolí a nadšen i hloubkou výrazu. Hraje však, měl někdy okamžiky, kdy si vzpomínal na první svou jízdu s Aglajou v autu, na její vyznání, kterého jej samotného stále pronásledovalo v myšlenkách a vodilo do jeho nitra nebezpečný soucit.

Sám sobě byl dobrým kritikem, jsa přesvědčen, že miluje Aglaju, hraje.

Cím vlastně byl v poměru k celému světu? — Hercem. — Všemi silami odvrhl od sebe všecko, co mohlo tvořiti most k novému životu, k porozumění všech těch nesčíslných dopisů, plných lákavých nabídek, přímo prosících, aby sejmul jednou svou masku — a žil.

Šára nechtěl — a nemohl.

Srostl s funkcí »komedianta«, jak si přezdíval. Obklopil se jí jako vysokou zdí, za kterou zůstávalo jeho srdce, naplněné resignací k přítomnosti i k budoucnosti. Nebyl proto nenáviděn. Všem byla známa jeho tragická historie a nikdo se nedivil, že Šára se světu zcela úmyslně vyhýbal.

Platila tu však stará věta, která byla skoro článkem víry: i nejstatečnější muž podlehl. Snad byla Aglaja teď Šárovou inspirací, později bude jeho milenkou a ještě později jí bude některá jiná. Dosud

však Šára odolal a nezdálo se, že by se situace mohla změnit. — — — — —

Aglaja spáchala sebevraždu týž den, kdy byl do-točen poslední metr »Zbytečné cesty«. — Katastrofě předcházely tyto události:

Arnold Böcher, z nejschopnějších libretistů Paramountu přišel na myšlenku vyjádřit v obrazech marnost lidského zápasu proti náhodě. Měl na mysli charakteristický rys v nynější situaci Šárova nitra, jak je studoval a jak tomu také skutečně bylo. Šára personifikoval Resignaci, ono neurážející opovržení k všobecně se vyskytajícím projevům citovým, zejména pokud šlo o lásku samu.

Libreto se povedlo, udělal se »bitevní plán« v atelierech a celá armáda, tvořící fotografické vidmo z lidských i božích činů, se dala do pohybu.

Tehdy Šára, po prvé hraje s celou opravdovostí, zkonsolidován vně i vnitř — byl příčinou vyvrcholení Aglajina dramatu. Dle ní bylo teď všechno objasněno: Šára plnil, co slíbil. Miloval, ale nikdo nesměl věřit, že by hra byla výrazovým prostředkem skutečnosti, hrdé a proto mlčenlivé.

Bylo jasno. Šára zůstal po smrti své rodiny při životě, ale nikdy mu nemohl náležeti. Byla to všechno jen »zbytečná cesta«.

Aglaja, dotočivši s Jiřím poslední obrazy, v nichž sama byla nucena užít vlastní blud — úplně se zhroutila.

Stalo se tak ve velké luxusní restauraci, kde skončení díla se v intimním kroužku oslavovalo.

Šára tu seděl unaven. Prodělával vlastně ve svém

nitru hlubokou krizi a poznával pro svoji osobu absolutní neúčelnost všeho života. Chtělo se mu spát. Chtěl býti ve své komnatě, v té pohodlné růžové lenošce, zavřít oči a tak zůstat.

Nemohl na nic myslet. Všecky vzpomínky na přítomnost, strašlivou minulost a fádni budoucnost zdály se mu nechutnými a nudnými. S hrůzou cítil, že nemá zájmu ani pro dítě matky Řehnové a vlastní tragedie byla skoro opovídanou papírovou historií.

Přivíral víčka, zkoušeje, zdali by usnul, nebýti této společnosti, v jejímž čele seděl — a poznal, že ani by to nešlo. Nutil se do zájmu o Aglaju a přistihl se, že se směje. Život byl skutečně žert ne-jasný.

Po přípitcích byl požádán, aby aspoň ještě jednou zazpíval »Píseň touhy«, tolikrát nahranou se všemi možnými variacemi instrumentace.

Zazpíval. A při zpěvu díval se po poslouchajících a byl mu pojednou směšný jejich vzlykot, který jej kdysi tolik vzrušoval. Byl mu směšný ten ušatý Schulze, utírající se jako kostelník, přistižený farárem při plichtění vína. Jestlipak ten chlap věděl, že má tak nestřídmě veliké uši. A ten režisér Alfred Schiller by rozhodně přestal dělat »hluboce lidskou bídu prožívajícího«, kdyby se viděl v zrcadle. Byl jako právě rodící opice.

Nakonec kritisoval i slova vlastní písně:

»Proč zrovna »blankytů azurných« — vyhasl žár —? Zní to jako sentimentální vzdych kvartána.«

Skončil a zaujal obvyklou pósu, která se ve filmu tolik zalíbila.

Bylo ticho.

Vyprskl nejdříve a pak mu prasklo brdlo řezavým smíchem.

Smál se a pil a zase se smál.

Zvedli k němu zděšeně oči.

Ale Šára vstal, protáhl se v smíchu a odešel říci šoferovi, že se mu chce domů.

A tehdy se zvedla i Aglaja a šla s vytřeštěnými očima za ním. —

Co se mezi nimi odehrálo, nedozvěděl se nikdo z přítomných.

Ale po chvíli přišel jen Šára a na otázku, kde zůstala Girceová, odpověděl v lhostejném úsměvu:

»Ale nebylo jí dobře, šla spat.«

Rozdali nové šampaňské.

Po půlnoci však vpadla do místnosti Aglajina komorná, bledá a zděšená:

»Ježíši Kriste, stalo se neštěstí — slečna Girceová je mrtvá!«

Zpráva dopadla jako dynamitová bomba.

Na Šárovi byl patrný strašný dojem. Prudce mžikal očima, jako by se probouzel a zíral po několik vteřin na komornou jako nepřítel. Pak se rozehnal místností, skočil do vozu a zařval na šoféra:

»Martine, k ní, rychle!«

Komorná letěla za vozem liduprázdnou ulicí.

— — — — —
Už tu byl lékař.

Aglaja ležela na lůžku, vysoko podeprána, jen napolo ustrojena, trochu pobledlá. Všude bylo cítiti jodoform.

Šára vyměnil bleskurychlý pohled s lékařem.

Ten nehnul ani svaelem.

»Může mluvit?« zašeptal Šára.

»Ano, ale nemluvte na ni,« odvětil doktor Morisson.

Leč Aglaja řekla:

»Jiří, pojď ke mně.«

Přítomnost smrti přetrhávala tu všechna konvenční pouta. —

— — — — —
Vyzvala jej, aby přiložil ucho k jejím ústům.

»Milovala jsem tě, Jiří — a prohrála jsem.«

A upadla do bezvědomí.

»Co máme dělat?« obrátil se Šára zoufale na Morissona.

»Zavolat kněze, chcete-li,« odpověděl zasmušile doktor, přistupuje k Aglaje. —

Přišla po injekci na několik okamžiků k sobě a stiskla Šárovi ruku:

»Sbohem, můj Jiří, sbohem.«

Zachvěl se od paty k hlavě a chtěje napravit, k čemu sám sebe dnes v noci vyprovokoval, naklonil se k Aglajině hlavě a zašeptal:

»Miluji tě, Aglajo, vždy jsem tě miloval.«

Usmála se a utišila.

Opatrně ji zvedli a uložili na polštáře čekajícího auta. Morisson seděl vedle ní, kontroluje puls.

Šára bledý, rozcuchaný, bez klobouku, visel na doktorovi očima:

»Řekněte, doktore, proboha vás prosím, vydrží?«

Doktor Morisson však odtušil resignovaně:

»To nám řekne röntgen na chirurgii.«

Nemohli ho vyhnat a tak jej nakonec nechali v operačním sále. Tu seděl jako odsouzenec, čekající ortel. Všechna clona padala s dosavadního jeho života. —

Byl psem — ale i pes má právo dáti najevo svoje city. A Šára nyní představuje si sebe sama bez Aglaji, poznával, jak z dalekých hlubin jeho nitra ozývá se cosi jako hluboká sympatie s utrpením partnerčíným a zároveň sobectví, které je znakem lásky. Uvědomuje si toto poslední, trnul hrůzou. Mohl se i u něho opakovati případ Zibrův? Mohl on se podruhé zamilovati? A je-li to pravda, co se stane s ním, který přísahal hrobu Mariině? — Nebo je snad v něm zcela mechanické opakování hry, která si nyní vybírá na samém jeho nitru krutou daň? — Hraje — nebo miluje opravdu?

Nebylo lze rozhodnout. — — — —

Aglaja sice přestála šťastně operaci k Šárově šílené radosti, leč její stav rekonvalescentky vzbuzoval nejhorší obavy. Duchovní, kterého si Aglaja přála, měl se Šárou tento rozhovor:

»Slečna Aglaja žije v kruté duševní depressi. Soudě z horeček, kterými prošla, jste tím, o kterého se opírá zákon jejího celého života. Budme si, mis-tře, upřímní. Nemějte mi za zlé, že se znovu do-týkám vaší historie, ale jsem nucen o ní mluvit pro vážnost situace slečnina zdraví.«

Farář ztlumil hlas a položil Šárovi ruku přátelsky na rameno:

»Myslete si,« řekl pohnutě, »že k vám mluví starý Kotáb, kterého tolik štědře podporujete — no —

vím všechno — a ten starý Kotáb ví, jak jste miloval jeho dceru — svoji ženu — a děcko. — Nedá se ničeho měnit — věřte však, že bůh vrací do lidských srdcí lásku a činí je hodnými obětí. — Nemilujete-li slečnu Aglaju, vězte, že ona miluje vás a jen ve vás jest pro ni spása.«

Šára se jen díval, neschopen slova.

»Nemilujete-li svoji partnerku, zachraňte aspoň její život — tvrzením opaku.«

»Já ji miluji — vždy jsem ji miloval,« odpověděl zcela tiše Šára jako v zadumání.

»Ale jenom na plátně,« namítl farář s neznatelným úsměvem, »milujte ji ve skutečnosti a zachráňte ji.« —

Oba utichli.

»Ano — miluji ji,« přerušil ticho Šára — a dodal:

»— a budu ji milovati ve skutečnosti.«

»Amen,« řekl kněz.

Stiskli si ruce na slib i z vděčnosti.

XVIII.

To, co Šára nechtěl viděti jako muž, onen úžasný sex apcal, doprovázející Aglaju bezpečně k úspěchu, to nyní proudilo k němu všemi branami, jako vítězné vojsko vracející se z bitvy. Sám o sobě někdy přemýšlel, o svém mužství, které uspal ranami svého odříkavého života. A konec těchto úvah byl asi takový: kdyby náhoda, která způsobem až groteskně nápadným nesvedla jej s Aglajou, kdyby byl nevinutým a snad neduživým mužem, šel by do kláštera. Jeho žal nad ztrátou rodiny byl zejména postačujícím důvodem. — Se smutkem však trvalo tu i tělo a bylo to tělo přímé, statné a krásné. Dlouho si toho Šára nechtěl uvědomit.

Svlékaje se však toho dne, kdy Aglaju s nápadnou pozorností a skoro šťasten dovezl »domů«, do jejího bytu, s kterým sousedil, zahlédl se v zrcadle a pozoroval. Neštěstí nedovedlo mu ohnout šíje, rozrušit svaly a zúžit ramena. Pořád to byl týž Šára, jehož sličnosti používaly v době procesu všechny možné žurnály k článkům s pikantní příchutí. — Jenom vlasy tak zůstaly, bílé, předčasně bílé.

Tu, v zrcadle mihla se postava Aglajina a Šára div nevykřikl úžasem. Ano, Aglaja byla div sám.

Rozebíral nyní v duchu každý den jejich společného života — každá vteřina byla ohromující. Čemu nikdy nepřikládal důležitosti, o čem jakživ neuvažoval, to nyní tvořilo celý řetěz objevů:

Aglaja neudržovala naprosto žádných styků se společností. Hráli si oba večer s baby Řehnovým, pak následovala partie ping-pongu, plna smíchu a žertů, denní cvičení ocelovými pružinami, stanovení programu na zítřek — a dobrou noc.

Tykali si navzájem a rozcházeli se podáním ruky jako dobří kamarádi. — Šára jako jemný, taktní muž, který nikdy nechce zapomenouti, komu vděčí za nynější život — Aglaja klidná, skoro shovívavá, smířená a úsměvná. —

»A vše byla hra, jen hra, můj bože,« zašeptal nyní Šára a skoro jakýsi stesk jej pojal, že všechno, co tvořilo pokojnou, byť umělou hladinu společného žití s Aglajou, patří minulosti a nikdy víc se nevrátí.

Rozhodl se, že k ní půjde, že ji bude prositi, aby dosavadní poměr neměnili, aby od něho přijala ujištění hluboké úcty a obdivu. — Věděl, s jakou něhou je schopen vše Aglaje sdělit. Ale skoro už u samých jejích dveří obklopila jej náhlá hrůza.

»Ne, nesnesla by toho a po druhé by byl konec méně šťastný.« —

Učinil jako zloděj několik kroků po špičkách k svému bytu a zašeptal, jako by si odpovídal:

»A já bych toho také nepřežil.«

V této chvíli cítil děs, vanoucí z těchto slov.

»Já sešlím,« šeptal znovu, když se ocitl ve své ložnici. »Kde je, bože milosrdný, hranice skutečna,

miluji ji opravdu, nebo mám tolik vůle plnit slib — hraju a nebo už šlím?»

Bylo to pouhé planoucí mužství, neboť charitas byl cit, nikoli krev.

— — — — —

Byl jí nesmírně nadšen a k zoufalství nešťasten zároveň. Byli si nesmírně cizí a vzdálení vzhledem k minulosti, nalézající současně bodavou rozkoš ve vědomí svobodného a dobrovodně voleného nejužšího styku, který je vháněl do objetí stále prudších a žádostivějších.

Aglaja k nepoznání rozvášněná odvahou státi celým svým životem za svojí láskou, rouhala se řádu, celému světu, bohu, který stavěl tak nelítostně dlouho překážky mezi ní a Šáru. Odpočívali mezi polibky a Šára, smrtelně bledý a vzrušený, vytřeštěnými očima sledoval Aglajina ústa:

»Kdo mě chtěl o tebe připravit? — Svět, který je špinavý, plný podvodů, lživých úsměvů a falše. Ty jsi sám to tvrdil a tvrdíš. A kdo je svět? Bůh, tak mi to říkali, jako malému děvčeti v Taganrogu. Milovala jsem toho boha — a musila jsem se dívat, jak mi střílí rodiče. Ne, nevěřím, že všechno se muselo státi, abychom se setkali, nevěřím Prouskému, který to tvrdil — to všechno byl satan, který to učinil — my, my jsme si sami vydobyli kus štěstí, my sami jsme bůh, který zvítězil — nehřešíme, jako bůh nemůže hřešiti — ó Jiří, miluješ mě, vím, nikdy jsi nikoho kromě mne nemiloval — miluj mě, miluj mě, tak, jak jsi chtěl, když jsi ještě bojoval mezi bohem a ďáblem — — —«

»Aglajo!« vykřikl Šára hrůzou, jak se mu nyní zdálo vše správným a pravdivým.

Strhla s beder křížový obvaz —

Roje zlatých, do běla rozžhavených sluncí zatančily v Šárových očích.

Vztáhla proti němu krásná ramena.

Po prvé Šára uviděl po dlouhé době svítící ženino torso.

»Miluj mě, můj Jiří, můj jediný bože!«

Šel k ní oslepen září její lásky, v bezvědomí vůní, kterou nasycen byl okamžik naplnění jeho slibu a ochoty k oběti — — —

— — — — —

Tu noc, odcházeje z Aglajiny ložnice, cítil Šára, jak budova jeho dosavadního života dostala strašlivý náraz, jak se ještě otrásá a kolísá. To, co řekla Aglaja o bohu, bylo abstraktně snad v pořádku, ale ve vlastním srdci zůstal pouhým otrockým člověkem. Stál tu slib proti slibu. Nesměl ani tomu, ani onomu vstoupiti do cesty. Byl psem, který nejdražší statek prodal za kus masa. Ano, psem byl, který vyšel, aby svedl v potu tváří zápas o sousto pro své tělo. — Bylo mu těžko. Dopadl s námahou na lůžko, pokoušeje se vybřednouti z chaosu myšlenek, A tu mu přišla najednou do hlavy vzpomínka na návrat. Ano, vrátit se, odkud jsem přišel — jít spat do té hlíny, která byla mlčenlivá a odpouštějící.

Zatanula mu na mysli báseň, kterou znal ze soukromé lektury amerických autorů:

Zněla:

Již skončil jsem —
odložte loutnu.
Můj zpěv a píseň jsou ty tam,
tak jako stíny, jež se vznášejí
na jetelišti nachovém.
Již skončil jsem —
odložte loutnu.
Pěl jsem kdys jako časný drozd
na keři rosou skropeném.
Však zmlkl jsem.
Jsem znaven jako malé ptáče,
v mém hrdle není tónu již,
má chvíle zpěvu prchla v dál.
Již skončil jsem —
odložte loutnu.

Ale vzbudil se následujícího jitra a první jeho myšlenka platila Aglaje. Pospíchal s dostrojením a zastihl ji ještě na lůžku. Vyspávala a probudíc se jeho kročeji, zase k němu vztáhla obě ruce a šeptala: »Tedy nebyl to sen, Jiří, nebyl to sen — oh, já jsem šťastna.«

Nemohl ničeho učiniti než nechati jí kouzlo přeludu a unést se znovu šílenstvím rozkoše, v níž se oba ztráceli. —

Okamžiky štěstí začly se u Šáry střídati s chvílemi otupělosti a zvláštní lhostejné ztrnulosti, o čemž Aglaja neměla tušení. Šťastna pomyšlením, že u Šáry nastal úplný přerod, prožívala nejkrásnější jaro svého života. Sugescie její lásky byla tak mocná, že i dřívější Šárovy výroky si vykládala ve svůj prospěch. Zejména slova: »Miluji vás, ale nesmíte

si toho myslet«, pozbyla zúplna své zdrcující krutosti a objevila se jako důkaz Šárova citu. Byla přesvědčena, že hra přešla v skutečnost, plnou pohody.

A zatím Šára se potácel v poušti vnitřních rozporů. S Aglajou nemohl se rozloučiti bez bolesti. Nabídla mu sebe samu, spolu s hříchem a všemi svými nadějemi na nebe. On byl pro ni vším. Ale to bylo právě zdrojem bolesti. Klnul si, že v něm záhy odumřely vzpomínky na bývalé zápasy a byl tísněn těžkým smutkem. Často se z toho probral až na ulici a tu se mu zdálo, že je o celá století starším všech lidí, míhajících se kolem. Jejich způsob života neměl již pro něho půvabu.

Byl psem, který se vyobcovał ze středu žijících. Byl dál, tak daleko, že pojem domova přestal pro něho existovati. Zdravili ho, ale on jich neviděl.

Chodil bezmyšlenkovitě jednou celý den a byl konečně tak uštvan, že Aglaja, marně jej hledající, vynutila z něj přiznání. Nebylo bez trpkosti.

Přivinula se k němu, nikoli, aby ho sváděla, ale pokorně, oddaně.

»Nemysli na to, Jiří,« řekla měkce.

Byl dojat. Jeho soucit k ní opět se probudil.

»Aglajo, sešílím, nevím co se ve mně děje — nejsem si naprosto vědom hranic fantasie a skutečnosti —«

Objal ji a políbil. A protože věděl, že se jeho rtům dostalo polibku tak věrného a oddaného, jaký jen kdy který muž poznal, byl zoufalý.

»Zemřela bych pro tebe,« vykřikla Aglaja, plačíc.

Vědouc, kam ubíhají jeho myšlenky, že je to bať se starým životem a bývalými nadějemi, odtrhla se od něho a vběhla do svých pokojů.

Díval se za ní a cítil, jak mu oči zvlhly. —

A najednou, nemoha potlačit proud, který vytryskl v jeho hrdle, počal se smáti smíchem bláznů.

»Starý tramp své ukazuje vředy,« citoval Henleyho a zůstal v divadelní póze, dívaje se tupě před sebe a usmívaje se.

— — — — —
A od toho dne jej bylo vídati častěji. Viděl obrazy, kterých nikdo spatřit nemohl. Aglaja jej stopovala jako stín. Začínal ji lekati a ptala se odborníka. — Dal se na její přímlovu prohlédnouti.

»Nic, je právě v nádherné formě, ale trochu přepracován,« zněla profesorova diagnosa. »Měla byste jej pohnouti k cestování.«

Prekvapila jej tím plánem v jeho pracovně. Celou noc nespál a seděl v své oblíbené růžové lenošce, naprosto apatický.

Přistrčil druhé křeslo. Posadila se a vzala jej za ruce. Cítila, jak jsou studené.

»Jiří, potřebuješ klidu, odjedeme odtud. Pojedeme někam k moři, uleví se ti a bude ti dobře.«

»Co jsi řekla?« ptal se.

Přivinula se k němu.

»Chtěla jsem říci, že jsou to jen nervy,« zašeptala, »pojedeme si odpočinout.«

»Ano, odpočinout,« zatesknul a zdálo se, iako když šupiny nějaké padají s jeho očí. Utíral je šátkem. A pak, jako když se mu v hlavě náhle rozjasní, řekl:

»Aglajuško, začněme znova. Miloval jsem tě po celou tu dobu, co jsme byli spolu. Vím, že jsem byl slabý, povoliv si užívati takového daru, kterým jsi byla pro mě ty. Neměl jsem a nesměl jsem tak učiniti. Ale jsem a byl jsem jenom psem, jebož život měl dávno skončiti. Slyšel jsem o shovívavosti k slabostem. Buď shovívavou ke mně. Jednal jsem nesprávně.«

Aglaja odpověděla:

»Vím jenom to, že tě miluji, jako jsem ještě nikdy nikoho nemilovala. Tvoje slova nemají pro mě významu, leč ta, že mě miluješ. Všecko ostatní je tvoje fantasie. Pro mě jsi životní skutečností a v nejlepším případě jsem trochu zmatena, slyšíc tě mluviti o shovívavosti — ó, Jiří, je konec hry.«

Stála před Šárou s planoucíma očima.

Ano, Jiří ji miloval, ale neprobojoval se ještě k tomu, aby se mohl zbaviti vědomí hříchu.

»Hleď, Jiří, čekám, co mi odpovíš.«

Díval se na ni. Vykoupila si vše. Stála se z ní nádherná žena. Bylo to skvostné a zoufalé. Hleděl na ni okouzlen a přece ten pohled působil mu bolest — nevěděl proč.

Naklonil hlavu dozadu a zavřel oči. Aglaja viděla, jak sluneční světlo prosvitá slzami smočenou tkání na jeho zorníčkách. Beze slov jala se líbati jeho šedivou hlavu.

Byl nemocen — opravdu nemocen.

— — — — —
Přiblížila se noc. — —
— — — — —

Spala vedle něho. Spal lehce jako dítě. Zdálo se, že svět nezanechává v něm žádného dojmu. —

Dívala se na něho znepokojena.

Neměnil v noci polohy a neměl, jak se zdálo, snů.

Spánek byl mu jako zapomnění. Probouzel se z něho s lítostí.

Vřelost, s kterou celoval Aglaju, vyprchala ve chvílce.

Myšlenka na cestu stala se mu obtížnou.

Aglaja sama jala se shledávati zavazadla, neboť rychlík odjížděl v časných hodinách dopoledních — a ona chtěla být pryč — daleko, kam nesahal stín — — Mariina hrobu.

— — — — —

Dvě hodiny před odjezdem vstoupila Aglaja k Šárovi. Nikoho tu nenašla — dveře byly zotvírány. Ani »baby« tu nebylo. Byla jata neblahou předtuchou. Zotvírala šatníky, v divokém úprku prolétla ložnicí a pracovnou, v němé hrůze, která se stupňovala, hledala pod lůžkem, ve všech koutech — — —

Šáry a malého Vojtěcha Řehnů tu nebylo.

Zavolala vůz.

Martin přijel v několika minutách.

Nemohla mu udati adresy a chvěla se po celém těle.

»Martine, mám strach, nestalo-li se jim nějaké neštěstí, odešli ani jsem nevěděla a už tu mají dávno být. —«

»Milostivá slečna má zbytečné obavy, nejezdíme nikam a počkejme,« radil šofér.

Poslechla a poručila Martinovi, aby stál dole připraven.

Uprostřed zavazadel usedla, aby se už nikdy nedočkala — — — — —

Klečel na mostě uprostřed hloučku zvědavců a mluvil. Přicházela k němu v ústřety Marie s Jiříčkem na rukou.

»Ano, skončil jsem, hra je u konce, počkejte tu na mě, jdu za vámi — —«

Jeho oči šíleného, děsně vytřeštěné, dívaly se k obloze.

Zvedl se a posadil na mostní zábradlí.

Malý Vojtěch stál u něho a plakal.

Někdo je roztrhl. —

Postavil se a nikdo nebyl schopen strhnouti jej zpátky.

»Jdu, vidíš, Mařenko, tady po schodech a někoho ti přivedu, podivíš se — — —«

Přepadl a sletěl po hlavě do řeky.

Všichni vykřikli hrůzou. Pod mostem několik mužů s horečným chvatem odepínalo loďky. Vojtěcha ujalo se několik policistů.

— — — — —

Byl mrtev už hodinu, když jej zachytili hákem a vytáhli. Aglaja sem přijela s doktorem Morissonem. zsinalá jako mrtvola. Museli ji podepřít a uložit ve voze záchranné stanice — současně s mrtvolou Šárovou, u které v bláhové naději mínila viděti slabé známky života — — — — —